

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK BİLİMİ BİLİM DALI

**BATUM-KEDA İLÇESİ KVAŞTA KÖYÜ HALK
EDEBİYATI ÜRÜNLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Nona NIKABADZE

BURSA - 2018

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK BİLİMİ BİLİM DALI

BATUM-KEDA İLÇESİ KVAŞTA KÖYÜ HALK
EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Nona NIKABADZE

Danışman:

Doç. Dr. Hülya TAŞ

BURSA - 2018

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU**

**ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 25/12/2017

Tez Başlığı / Konusu: **BATUM-KEDA İLÇESİ KVAŞTA KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 225 sayfalık kısmına ilişkin, 25/12/2017 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

25.12.2017

B. Başbakan

Adı Soyadı: Nona NIKABADZE
Öğrenci No: 701541023
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora

DANIŞMAN
Doç. Dr. Hülya TAŞ
25.12.2017

Hülya Taş

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Bilimi Bilim Dalı'nda 701541023 numaralı Nona NIKABADZE'nin hazırladığı "Batum-Keda İlçesi Kvaşta Köyü Halk Edebiyatı Ürünleri" konulu (Yüksek Lisans Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı, 09/01/2018 günü 13:30 - 14:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/ çalışmasının başarılı.... (başarılı/~~başarısız~~) olduğuna oybirliği..... (oybirliği/~~oy çokluğu~~) ile karar verilmiştir.

Üye

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hülya TAŞ
Uludağ Üniversitesi

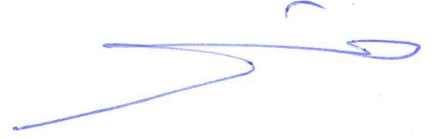
Üye

Yard. Doç. Dr. Münire BAYSAN
Dumlupınar Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Gülay DURMAZ
Uludağ Üniversitesi

09/01/2018

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “BATUM-KEDA İLÇESİ KVAŞTA KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde ihtihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

26.12/2017
B. B. B. B. B.

Adı Soyadı: Nona NIKABADZE

Öğrenci No: 701541023

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Program: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Nona NIKABADZE
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Türk Halk Bilimi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xii+209
Mezuniyet Tarihi : 09/ 01/ 2018
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hülya TAŞ

BATUM-KEDA İLÇESİ KVAŞTA KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ ÖZET

Bu çalışmada Gürcistan'ın Batum şehri, Keda ilçesi – Kvaşta köyü halk edebiyatı ürünleri derlenip incelenmiştir. Çalışmamızın amacı yüzyıllar içerisinde Kvaşta köyünde biriktirilmiş ve yeni kuşaklara aktarılmış âdet, gelenek, görenek, yaşayış tarzlarını ve uygulamalarını derleyerek halk kültürünün kaybolmaya yüz tutan mirasının kayıt altına alınmasıdır.

Bu çalışma bir alan araştırmasıdır. Alan araştırmaları sırasında gözlem ve görüşme teknikleri kullanarak derlemeler yapılmıştır. Giriş ve üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde araştırma alanının bulunduğu Gürcistan, Batum şehri, Keda ilçesi ve Kvaşta Köyü hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde Kvaşta Köyü Halk Edebiyatı Ürünleri, üçüncü bölümünde ise Kvaşta köyü Halk Bilimi Ürünleri incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler:

Gürcistan, Batum, Keda, Kvaşta, Halk Bilimi, Folklor.

ABSTRACT

Name and Surname : Nona NIKABADZE
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Turkish Language ve Literature
Branch : Turkish Folkloric Literature
Degree Awarded : Master Degree Thesis
Page Number : xii+209
Degree Date : 09/ 01/ 2018
Supervisor : Assoc. Prof. Hülya TAŞ

Folk Literature Product of Kvashta, A village of Keda municipality, in Batumi

Summary

This study comprises of the collected work of folk literature of Kvashta village of Keda municipality, Batumi, Georgia. The objective of this research is to collect the orally transmitted traditions, rituals, customs, lifestyles and to preserve the folk's cultural heritage of Kvashta's new generation which was accumulated within centuries.

This study is a field-work. This field work has been done by using the method of observation and most of the information given in thesis are generally compiled on the basis of oral resources. The study is composed by introduction and three chapter parts. The thesis's first part includes general information about the city of Batumi, Keda municipality and village Kvashta. In second chapter, the products of Folk Literature of Kvashta village. And in the third chapter the products of Folk Science of Kvashta village are examined.

Keywords

Georgia, Batumi, Keda, Kvashta, Folk Literature, Folklore.

ÖNSÖZ

Halk bilimi, bir toplumun maddi ve manevi kültürünü oluşturan geleneksel unsurları kapsayıcı nitelik gösterir. Günümüzde teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi insanların hayat tarzını değiştirmektedir. Bundan dolayı Gürcistan’da yer alan Batum’un Keda İlçesi’ne bağlı Kvaşta Köyü’nde var olan kültür değerlerinin, tamamen unutulmadan kayıt altına alınma gerekliliği gözler önüne serilmiştir.

Çalışmamız giriş, üç bölüm, sonuç ve iki ekten oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde araştırma alanının bulunduğu “*Gürcistan, Batum şehri, Keda ilçesi ve Kvaşta Köyü Hakkında Genel Bilgiler*’e yer verilmiştir. İkinci bölümde “*Kvaşta Köyü Halk Edebiyatı Ürünleri*’ni oluşturan efsane, masal, alkış - kargış, deyim - atasözü, türküler ve dualar gibi konular ele alınıp incelenmiştir. “*Kvaşta Köyü Halk Bilimi Ürünleri*” başlıklı üçüncü bölümde ise; doğum, sünnet, vaftiz, evlenme, ölüm, Ortodoks Hristiyanlarda ölüm, bayramlar, geleneksel kıyafetler ve yöresel yemekler gibi konulara yer verilmiştir.

Tez hazırlama sürecinde bana destek olan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Hülya Taş’a, aileme, özellikle annem Julieta Jakeli’ye, derleme çalışmalarında bana yardımcı olan Prof. Nugzar Mgeladze’ye, Yrd. Doç. Ruslam Baramidze’ye, Kvaşta Köyü Derneği başkanı sayın Mavile Mikeladze’ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Nona Nikabadze

Bursa 2018

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
1.ÇALIŞMANIN AMACI.....	1
2.YÖNTEM VE KULLANILAN TEKNİKLER.....	2
3.ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANIN BULUNDUĞU BÖLGE VE ALAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. GÜRCİSTAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	3
2. ACARA ÖZERK CUMHURİYET HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	6
3. KEDA İLÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	7
4. KVAŞTA KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	9
4.1. KVAŞTA ADININ KAYNAĞI.....	9
4.2. KVAŞTA KÖYÜNÜN COĞRAFİ YAPISI.....	10
4.3. KVAŞTA KÖYÜNÜN İKLİMİ.....	10
4.4. KVAŞTA KÖYÜNÜN NÜFÜSÜ.....	10
4.5. KVAŞTA KÖYÜNÜN EKONOMİK DURUMU.....	11
4.6. KVAŞTA KÖYÜNÜN EĞİTİM DURUMU.....	11
4.7. KVAŞTA KÖYÜNÜN SOSYO-KÜLTÜREL HAYATI.....	11

İKİNCİ BÖLÜM
KVAŞTA KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

1. EFSANELER.....	12
1.1. EFSANELERİN İNCELENMESİ.....	12
1.2. Efsane Metinleri.....	13
1.2.1. Hz. Ali'nin Efsanesi.....	13
1.2.2. Solomon (Süleyman) ve Genç Adam.....	13
1.2.3. Noe (Nuh) Gemisinin İnşaatçıları Doyuran İhtiyar Çoban	14
1.2.4. Deccalin Çıkışı	15
1.2.5. Hz. Ali'nin Oğlu Muhammed Hanefi.....	15
1.2.6. Köroğlu.....	16
1.2.6.1. Köroğlu I.....	16
1.2.6.2. Köroğlu II.....	17
2. MASALLAR.....	18
2.1. MASALLARIN TASNİFİ.....	18
2.1.1. Masalların Tip ve Varyantları.....	18
2.2. Masal Metinleri.....	19
2.2.1. Canpolad.....	19
2.2.2. Şah İsmaili.....	24
2.2.3. Köylü – Kralın Eniştesi.....	28
2.2.4. Küçük Kardeş.....	30
2.2.5. Derviş.....	32
3. ALKIŞ VE KARGIŞ.....	41
3.1. ALKIŞ VE KARGIŞ KAVRAMLARIN İNCELENMESİ.....	41
3.2. ALKIŞ VE KARGIŞ METİNLERİ.....	42
3.2.1. Kargış Örnekleri.....	42
3.2.2. Alkış Örnekleri.....	43
4. ATASÖZÜ VE DEYİMLER.....	44
4.1. ATASÖZÜ VE DEYİMLERİN İNCELENMESİ.....	44
4.2. ATASÖZÜ VE DEYİMLER.....	44
4.2.1. Atasözler.....	44
4.2.2. Deyimler.....	47

5. TÜRKÜLER.....	49
5.1. TÜRKÜ METİNLERİ.....	51
5.1.1. Türküler.....	51
5.1.2. Aşk Türküleri.....	52
5.1.3. Mehdi'nin Türküsü.....	57
5.1.4. Düğün Türküleri.....	58
5.1.5. Atışma Türküsü.....	59
6. DUALAR.....	63
6.1. DUA METİNLERİ.....	63
6.1.1. Nazar Duası	63
6.1.2. Korku Duası I.....	65
6.1.3. Korku Duası II.....	66
6.1.4. Siğil Duası.....	66
6.1.5. Migren Duası.....	67
6.1.6. Göğüs Ağrısı için Dua.....	67
6.1.7. Liken Hastalık Duası.....	67
6.1.8. Göz Ağrısı için Dua.....	68
6.1.9. Arpacık Duası.....	68
6.1.10. Ateş Duası.....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KVAŞTA KÖYÜ HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

3. DOĞUM.....	70
3.1.DOĞUM ÖNCESİ.....	70
3.1.1.Çocuğu Olmayan Kadınlar İçin Yapılanlar	71
3.1.2.Hamile Kadına Verilen İsimler.....	72
3.1.3.Gebelikten Korunma.....	72
3.1.4.Hamile Kadınla İlgili İnanışlar.....	72
3.1.5.Gebeliğin Anlaşılması.....	73
3.1.6.Aşerme.....	74
3.1.7.Çocuğun Cinsiyetinin Tayini.....	74

3.2. DOĞUM HAZIRLIĞI.....	75
3.3. DOĞUM SIRASINDA YAPILANLAR.....	75
3.4. DOĞUM SONRASI.....	76
3.4.1. Çocuğun Göbeği ve Göbekte İlgili İnanışlar	76
3.4.2. Kırklama.....	76
3.4.3. Ad Koyma.....	77
4. VAFTİZ.....	79
4.1. VAFTİZ YAŞI.....	79
4.2. VAFTİZ ANNESİ/BABASI.....	80
4.3. VAFTİZ SIRASINDA GEREKLİ EŞYALAR.....	80
4.3.1. Vaftiz Haçı.....	80
4.3.2. Vaftiz havlusu ve Mumları.....	81
4.4. VAFTİZ TÖRENİ.....	81
5. SÜNNET.....	84
5.1. SÜNNET YAŞI.....	84
5.2. KİRVA (KİRVE).....	84
5.3. SÜNNETÇİ.....	84
5.4. SÜNNET DÜĞÜNÜ.....	86
6. EVLENME.....	87
6.1. EVLİLİK YAŞI.....	87
6.2. EVLİLİK AŞAMALARI.....	88
6.2.1. Eş Seçimi.....	88
6.2.2. Kız İsteme.....	88
6.2.3. Nişan.....	90
6.2.4. Kilise Nişanı.....	90
6.2.5. Kızın Ailesi Ziyaret Etme.....	91
6.2.6. Bohça.....	92
6.2.7. Çeyiz.....	92
6.2.8. Nişanlılık/Nişanlıların Kızın Evinde Görüşmeleri.....	93
6.2.9. Kız Kaçırma veya Kaçma.....	94
6.3. DÜĞÜN.....	94
6.3.1. Düğün Hazırlıkları.....	94
6.3.2. Düğüne Davet.....	95

6.3.3. Nikâh.....	95
6.3.4. Hristiyan Nikâhı.....	95
6.3.4.1. Mumlar.....	96
6.3.4.2. Yüzükler.....	96
6.3.4.3. Taç Takma.....	97
6.3.4.4. Kadeh.....	97
6.3.4.5. Yürüyüş.....	97
6.3.4.6. Evlenmesi Yasak Olanlar.....	98
6.3.4.7. Düğün ve Düğün Töreni.....	98
7. ÖLÜM.....	103
7.1. ÖLÜM ÖNCESİ İNANIŞLAR.....	103
7.2. ÖLÜMÜN DUYURULMASI.....	104
7.2.1. Yıkama ve Kefenleme.....	104
7.3. AĞIT ve BAŞSAĞLIĞI.....	105
7.4. CENAZE.....	105
7.5. ÖLÜNÜN GÖMÜLMESİ.....	106
7.6. MEZARLIK ve MEZARLIK ZİYARETLERİ.....	106
7.7. ÖLÜNÜN EŞYALARI.....	107
8. ORTODOKS HRİSTİYANLARDA ÖLÜM.....	108
8.1. HASTA YAĞI.....	108
8.2. ÖLÜM.....	109
8.3. YIKAMA ve KEFENLEME.....	109
8.4. YAS TUTMA.....	109
8.5. AĞIT ÖRNEKLERİ.....	110
9. BAYRAMLAR VE KUTLAMALAR.....	112
9.1. AĞDGOMA (PASKALYA BAYRAMI).....	112
9.2. ŞOBA (KUTSAL DOĞUŞ BAYRAMI).....	113
9.3. GIORGOBA (HIDRELLEZ BAYRAMI).....	114
9.4. MARIAMOB (MERYEM ANA BAYRAMI VE ORUCU).....	114
9.5. RAMAZAN BAYRAMI	115
9.6. KURBAN BAYRAMI.....	115
10. GELENEKSEL KIYAFETLER.....	116
10.1. KADINLARIN GİYİDİĞİ KIYAFETLER.....	116
10.2. ERKEKLERİN GİYİDİĞİ KIYAFETLER.....	124

11. YÖRESEL YEMEKLER.....	128
11.1. ACARULI HAÇAPURI (PEYNİRLİ PİDE)	128
11.2. HINKALI (GÜRCÜ MANTISI).....	128
11.3. NIGVZIANI BADRICANI (CEVİZLİ PATLICAN).....	129
11.4. SATSIVI (CEVİZLİ, BAHARATLI TAVUK).....	130
11.5. MALAHTO (CEVİZLİ FASULYE).....	131
11.6. ÇIRBULI (YUMURTALI YEMEK).....	131
11.7. ÇKMERULI (KREMALİ TAVUK).....	132
11.8. ACIKA (ACILI EZME)	132
11.9. LOBIANI MÇADI (FASULYELİ MISIR EKMEĞİ).....	133
11.10. BORANO.....	133
11.11. HARÇO (TAVUKLU YEMEĞİ).....	134
11.12. PHALI.....	135
SONUÇ.....	136
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ.....	139
KAYNAKLAR.....	141
EKLER.....	144
EK 1. FOTOĞRAFLAR.....	144
EK 2. GÜRCÜCE EFSANE ve MASAL METİNLERİ	173
EK 3. ÖZGEÇMİŞ.....	208

KISALTMALAR

Bibliyografik Bilgiler	Uluslararası	Türkçe
Adı geçen eser	op.cit	a.g.e.
Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi	BSU	BSÜ
Cilt	v.	c.
Çeviren	trans. by	çev.
Hektar	ha.	ha.
Kilometre	km.	km.
Metre	m.	m.
Milimetre	mm.	mm.
Milattan önce	B.C.	M.Ö.
Milattan sonra	A.C.	M.S.
Sayfa	p.	s.
Sayfalar	pp.	ss.

GİRİŞ

1. ÇALIŞMANIN AMACI

Halk bilimi ve halk edebiyatı, bir toplumun maddi ve manevi kültürünü oluşturan geleneksel unsurları kapsar. Geçmişin önemli unsurlarından olan âdet, gelenek ve görenek toplumun kimliğini ifade eder. Tarih boyunca toplumlar maddi ve manevi değerlerini nesilden nesile aktarmışlardır.

Teknolojinin gelişmesiyle insanların hayat tarzını değiştirmiş, bu yüzden kaybolan kültür değerlerinin, tamamen unutulmadan kayıt altına alınma gerekliliği baş göstermiştir. Gelecek nesillerin, aktarılmış bu sözlü kültür ürünlerini öğrenmesi, bilmesi için önem taşımaktadır.

Çalışmamızın amacı yüzyıllar içerisinde Kvaşta köyüde biriktirilmiş ve ağızdan ağıza yeni kuşaklara aktarılmış âdet, gelenek, görenek, yaşayış tarzlarını ve uygulamalarını derleyerek halk kültürünün kaybolmaya yüz tutan mirasının kayıt altına alınmasıdır. Yörenin halk bilimi ürünleriyle ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılara da yol göstereceğine inanmaktayız.

2. YÖNTEM VE KULLANILAN TEKNİKLER

Çalışmamız bir alan araştırmasıdır. Alan araştırması yaptığımız yer Gürcistan, Batum-Keda ilçesi Kvaşta köyü olarak belirlenmiştir. Araştırma alanının bulunduğu bölge hakkında öncesinde gerekli bilgiler toplanmıştır. Araştırma sahasının yer aldığı Keda ilçesi ile araştırma sahası olan Kvaşta köyü hakkında coğrafi, demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel hayatıyla alakalı yazılmış kaynaklar incelenmiştir. Derleme işlemleri başlamadan önce bölgeyi yakından tanıyan ve bölge hakkında her hangi bir araştırma yapmış olan kaynak kişilerle görüşülmüştür. Derleme soruları önceden hazırlanarak görüşmeler başlamıştır.

Çalışmamızda gözlem, anket ve görüşme yöntemlerinden yararlanılmıştır. Derleme sırasında fotoğraf makinesi, ses kaydetme, video ve fotoğraf çekme özelliği olan cep telefonu kullanılmıştır.

Alan araştırması esnasında yirmi beş kişi ile görüşme yapılmıştır. Kaynak kişilerden on yedisi kadın, sekizi ise erkektir. Kaynak kişilerin üçü ilk okul, ikisi

ortaokul, dördü lise, yedisi meslek yüksekokulu, dokuzu ise üniversite mezunudur. Kaynak kişiler okuma yazma bilmektedirler. Derleme sırasında görüştüğümüz iki papaz fotoğraf çekmemizi ve seslerini kaydedilmesini istememişlerdir. Yalnızca kilisede yapılan törenleri kamerayla kaydetmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda kaydedilen veriler ilk olarak Gürcüce yazıya geçirilmişö sonra Türkçe'ye çevirilmişdir. Derlenen her malzeme önceden belirlemiş olduğumuz başlıkların altında eklenmiştir.

Araştırma sırasında halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin yabancı (Gürcüce) bir dilde olmasından dolayı tercüme esnasında zorluk yaşanmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

Girişi, üç bölümünden ve iki ekten oluşan çalışmanın ilk bölümünde araştırma alanının bulunduğu “*Gürcistan, Batum şehri, Keda ilçesi ve Kvaşta Köyü Hakkında Genel Bilgilere*” yer verilmiştir. Araştırma sahasını daha iyi tanımak amacıyla bu bölümde bölgenin tarihi, coğrafyası, iklimi, nüfusu, eğitim durumu gibi unsurlar üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde “*Kvaşta Köyü Halk Edebiyatı Ürünleri*”den olan efsane, masal, alkış ve kargış, deyim ve atasözü, türküler ve dualar gibi konular ele alınıp incelenmiştir. İlk önce bu ana konuların kavramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra zikredilen bu konularla ilgili sahada derlenen bilgiler sistematik bir biçimde yazılmıştır.

“*Kvaşta köyü Halk Bilimi Ürünleri*” başlıklı üçüncü bölümünde ise; doğum, sünnet, vaftiz, evlenme, ölüm, Ortodoks Hristiyanlarda ölüm, bayramlar, geleneksel kıyafetler ve yöresel yemekler gibi konulara yer verilmiştir.

Ek 1’de fotoğraflar ile açıklamaları yer almaktadır.

Ek 2’de efsane ve masalların Gürcüce metinleri yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ BULUNDUĞU BÖLGE VE ALAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. GÜRCİSTAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Gürcistan Cumhuriyeti Karadeniz'in doğu kıyısında, Güney Kafkasya'da yer almaktadır. Yüzölçümü 69.700 km² olan Gürcistan 4.483.200¹ nüfusuna sahiptir. Kuzeyinde Rusya, doğusunda Azerbaycan, güneyinde Ermenistan ve güneybatısında Türkiye bulunmaktadır. Gürcistan'ın başkenti Tiflis'tir. Ülkenin % 6,5'ni Azerbaycan Türkleri, % 5,7'ni Ermeniler, %1,5'ni Ruslar ve diğer topluluklar oluşturmaktadır. 2014 istatistiklere dayanarak Gürcistan'ın % 81,9'u Ortodoks Hristiyan, % 9,9'u Müslüman, % 3,9'u Ermeni Gregoryen, % 2'si Rus Ortodokslar, % 0,8'i de Katolik'tir.

Sakartvelo değişik toplumlarda farklı isimlerle ifade edilmektedir. Avrupalılar Georgia, Ruslar Gruzia, Müslüman milletler ise Gürcistan demektedirler.

Gürcistan topraklarında ilk insanın izlerini 400 bin yıl önce rastlanır. M.Ö. 4. Asırda kral Parnavaz, dağınık yaşayan gürcü kabilelerini birleştirerek "Kartli" devletini kurdu. Kral Parnavaz, ülkeyi sekiz vilayete (saeristavo) bölerek her birine birer vali (eristavi) atadı. Ayrıca Gürcü dilini devletin resmi dili olarak ilan etti ve Gürcü alfabesini oluşturdu.

16. yüzyıldan itibaren Osmanlılar bu bölgeye yayılmaya başladıktan sonra 19. yüzyılın ortalarına kadar güneybatı Gürcistan Osmanlı idaresinde kaldı.

26 Mayıs 1918'de Gürcistan bağımsızlığını ilan etti, ama 25 Şubat 1921 tarihinde Sovyet yönetimi tarafından ilhak edildi. 1922 yılından başlayarak Sovyetlere karşı ilk mücadele Gürcüler tarafından yapıldı. 1990 yılı başından itibaren Gürcistan'da güçlü bir bağımsızlık hareketi başladı. 1991 tarihinde referandum yoluyla cumhurbaşkanı seçildi ve çok partili dönem başladı.

¹Gürcistan nüfus sayımı 2014

2. ACARA ÖZERK CUMHURİYETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Gürcistan'ın batı sınırında Karadeniz, güneybatısında ise Acara bölgesi yer alıp bölgenin yönetim merkezi Batum şehridir. Acara'nın tarihi geçmişine baktığımızda Acara bölgesinde Korolistskali, Çoruh ve Çoluk Nehirlerinin kıyılarında M. Ö. 3000'li yıllardan beri yerleşimin olduğunu belirtilmektedir. Bu bölgeye Kolhis (Kolheti-Kolhidya) adı verilmiştir. Yunan denizcileri M. Ö. X. yüzyılın başlarında Kolhis kıyılarına ulaşmış, bu tarihten sonra bölgede² Yunan kolonileri kurulmuştur.³

Roma İmparatorluğu ikiye bölündükten sonra bölge, Bizans İmparatorluğu'nun eline geçmiş, VII. yüzyıldan itibaren de Kafkasya'da yeni bir güç olarak Müslüman Araplar⁴ ortaya çıkmıştır. Müslüman Araplar X. yüzyılın başlarına kadar burada hüküm sürmüşlerdir.

XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bölge, Selçuklu Türklerinin hakimiyeti altına girmeye başlamıştır. Fakat Selçuklu Türklerine karşı, Gürcü Kralı Bagratlı IV. Davit birçok sefer yapmış ve ülkesini tekrar bağımsızlığa kavuşturmuştur.⁵

1238'de bütün Kafkasya'da olduğu gibi Acara ve civarı Moğol istilasına uğramıştır. Fakat bu uzun sürmemiştir.

1384 tarihinde Gürcistan'ı zapt eden Timur, bölgedeki hakimiyetini tesis etmek için 1386-1403 yılları arasında 7 kez Gürcistan'a sefer düzenlemiştir.⁶

XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batum ve Kafkasya üzerinde Osmanlılar'ın etkisi görülmeye başlamıştır. 1479 yılında Osmanlılar ilk kez Acara'nın merkezi Batum şehrine hakim olmuşlardır. Batum'daki bu ilk Osmanlı hakimiyeti kısa sürmüş, ancak o sıralarda Trabzon'da şehzadelik yapan Yavuz

² Harold Buxton, *Trans-Caucasia*, London: The Faith Press, 1926, s. 4.

³ Davit Komakhidze, *Batum*, Batumi: Adjarskoy ACCR, 1956, s. 9.

⁴ Williams Lea, *Georgia and Georgian Race*, London: Georgian National Comitee, 1919, s. 9.

⁵ Mustafa Sarı, *Türkiye-Kafkas İlişkilerinde Batum (1917-1921)*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s. 6.

⁶ Nikoloz Berdzenişvili, Simon Canaşia, *Gürcistan Tarihi*, çev. Hayri Hayrioğlu, İstanbul: Sorun Yayınları, 1997, s. 196.

Sultan Selim, Batum'a akınlar düzenlemiş ve bu akınlarla Batum ile civarı tekrar Osmanlı devleti hakimiyetine geçmiştir.⁷ Yavuz Sultan Selim Osmanlı tahtına çıktığı 1512 yılında "Trabzon-Batum Eyaleti" kurulmuştur.⁸ 1543 yılında Gürcü birlikleri Osmanlı devletine karşı harekete geçmişler ve Erzurum yakınlarında yapılan savaşta Türkleri yenerek Batum'u almışlardır. Bu savaşlar XVIII. yüzyıla kadar devam etmiştir.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bütün Kafkasya'da olduğu gibi Batum üzerinde de Rusya'nın etkisi iyice hissedilmeye başlamıştır. Rusya, 1768 yılında Türkiye ve Rusya arasında meydana gelen savaştan sonra Kafkasya'daki hakimiyetini sağlamlaştırmak için 1783 yılında, son Gürcü Kralı II. Giorgi'yi antlaşma yapmaya zorlayarak Gürcistan'ı himayesi altına almış,⁹ 1801 yılında ise ilhak etmiştir.¹⁰

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Karadeniz çevresine Batılı devletlerin ilgisi artmaya başlamıştır. Şehir bu zamanda Türk idaresinin de çabası ile Avrupa ile Asya arasında köprü vazifesi görmüş,¹¹ Rus, İngiliz ve Fransız ürünleri şehrin limanına girmiş,¹² Maverayı Kafkasya'nın ticaret merkezi haline gelmeye başlamıştır.¹³ 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Batum, 1878 Berlin Antlaşması ile serbest bir liman yapılması kaydı ile Rusya'ya bırakılmıştır. Rusya'nın Kafkasya'daki demiryolu ağını genişletmesiyle de bu ivme hızlanmıştır¹⁴. Batum'dan Tiflis'i geçerek Bakü'ye giden demiryolu hattının uzunluğu 905 kilometredir. Demiryolunun yapılması ile Batum'un ve limanın

⁷ Nebi Gümüş, *XVI. Asır Osmanlı-Gürcistan İlişkileri*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000, s. 53-57.

⁸ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlileri*, İstanbul: Fey Vakfı Yayınları, 1991, III. Kitap, s. 5.

⁹ Buxton, a.g.e., s. 18.

¹⁰ Lea, a.g.e., s. 10.

¹¹ Akaki Badjelidze, *Osnovniye Voprosi Ekonomiki Adjarii (1878-1921)*, Batumi: İzdatelstvo Sabçota Adjara, s. 9.

¹² Vd Çanturia, Oçerki Po İstorii Prosveshchenia v Adjarii, Batumi: Gozizdat Adjarii, 1940, s. 10.

¹³ The Times, "June 22", n. 31818 (1886), s.12.

¹⁴ Sarı, a.g.e., s. 21.

önemi bir kat daha artmış ve bölge ekonomik bakımdan ciddi şekilde gelişmeye başlamıştır.¹⁵ Batum, Kafkasya'daki en büyük dış ticaret limanı olmuştur.

Acara bölgesinin diğer önemli sanayi kolu da çaydır. Çay sanayisinin gelişimi XIX. yüzyıl sonlarına rastlamaktadır. Rusya ilk kez makinelerle çay üretimini Batum'da bulunan fabrikasında 1898 yılında gerçekleştirmiştir.^{16 17}

Batum'da Rusya'ya karşı ihtilal başlamıştır. 1902'de Rothschild Şirketi tarafından 389 işçinin ihtilalci harekete üye olmaları nedeniyle işlerinden atılması ile olaylar çıkmıştır. Batum gösterileri Kafkasya'daki diğer ihtilalci olaylara örnek olmuştur. Bu olaylardan sonra Kafkasya'da Bakü, Tiflis, Guria ide Odessa, Rostov gibi güney Rusya şehirlerinde isyan patlak vermiştir.¹⁸

I. Dünya Savaşı sırasında Batum, Rusya tarafından bütün Kafkasya'ya ve Doğu Anadolu'ya askeri malzeme tedariki sağlayan ana merkez ve donanmanın üssü olarak görülmüştür. Bu nedenle Rusya, Batum'da büyük bir askeri fabrika açmıştır.¹⁹

1878'de Batum'da 15.000 kişi varken bu sayı 1882'de 8.671 kişiye düşmüş, nüfus yarı yarıya azalmıştır. Bunun nedeni Müslüman nüfusunun Osmanlı devletine göç etmesidir.

Gürcistan, 25 şubat 1921 tarihinde Bolşevikler tarafından işgal edilerek Sovyetler Birliği'ne katılmıştır. Acara da Moskova Antlaşması'nda muhtar statüyle Gürcistan'a bırakılmıştır. Sovyet Birliği'nin çökmesinden sonra Acara, 1991'de bağımsızlığını ilan eden Gürcistan Cumhuriyeti'ne verilmiştir.

1.1. COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Kafkasya'nın batısında Karadeniz'in güneydoğusunda yer alan Acara

¹⁵ Aleksandre Tavadze, *Ocherki İstorii Profsoiuzov Adjarii (1905-1921)*, Batumi: İzdatelstvo Sabçota Adjara, 1984, s. 7.

¹⁶ Badjelidze, a.g.e., s. 63-71.

¹⁷ Acara'da üretilen çay, 1900 yılında Paris'teki Dünya sergisinde altın madalya kazanmıştır.

¹⁸ Komakhidze, a.g.e., s. 22.

¹⁹ Badjelidze, a.g.e., s. 133-134.

Özerk Cumhuriyeti; Gürcistan Cumhuriyetindedir. Bölgenin yeryüzü şekilleri oldukça engebeli olup, kuzeyde Acara sıradağları ve bu sıradağlardan güneye doğru Arsiyan dağları ve üç bin metreyi bulan Karçal dağının olduğu Pontus (Toros) dağları bulunmaktadır. Bölgede birçok nehir, çay ve dere vardır; Çoruh suyu ve Acara suyu²⁰ ile Korolistskali bunlardan başlıcalarıdır.²¹ Acara yüksek dağlar ile çevrili olduğundan²² soğuk kuzey rüzgarları bölgeyi etkilemez, bu nedenle şehir ve çevresinde iklim genelde ılımandır.²³ Coğrafi şartların yanında, bölgeye yaklaşık yıllık 2500 m² yağmur düşmesi,²⁴ Batum'un bitki örtüsünün zengin olmasına neden olur.²⁵ Ilıman iklimin sunduğu koşullar sayesinde bölgede çok çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Limon, portakal, mandalina, çay, mısır, buğday, arpa, pirinç, üzüm, zeytin ve pamuk bunlar arasında en önemlileri olarak sayılabilir.²⁶

3. KEDA İLÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Kvaşta köyü, Batum'un Keda ilçesine bağlıdır. Gürcistan'ın güneybatısında, Batum'a 41 km uzaklıkta olan ilçenin yüzölçümü 452 km² dir. Kvaşta köyü dahil olmak üzere Keda'ya toplam 60 köy bağlı bulunmaktadır. Nüfusu ise 16. 760 (2012) kişidir. Rakımı 256 m olan ilçenin doğusunda Khelvachauri, batısında Shuakhevi, Güneyinde Şavşat ve Şavşat tepesinden geçen Gürcistan-Türkiye sınırı bulunmaktadır. Keda ilçesinde bulunan en önemli akarsular - Acara ve Akavreta'dır. İlçenin en yüksek zirvesi 2441 m ile Ghoma dağıdır.

²⁰ *Kızıl Acaristan Salnamesi*, Batum: Acaristan Muhtariyeti Sosyalist Şûra Cumhuriyeti Fukara Halk Komiserleri Merkez Bürosu, 1338-1992, s. 28.

²¹ Komakhidze, a.g.e., s.11.

²² Sergey İnisimof, *Abhazskiye Alplı. Gagrı-Suhum-Batum-Batumskiye Poberejye*, Leningrad: Gosudarstvennoye Izdatelstvo Moskova, 1930, s. 97.

²³ The Times, "February 1", n. 30106, s. 4.

²⁴ Rickmer W. Rickmers, "Lazistan ve Ajaristan" The Geographical Journal, V. 84, No. 6 (1934), s. 467.

²⁵ Komahidze, a.g.e., s.3.

²⁶ Badjelidze, a.g.e., s. 13.

Keda adının etimolojisi Keda dağından gelmektedir. XVIII yüzyılın Gürcü tarihçisi Vakhushti Batonishvili Keda ilçesini, küçük bir şehre benzeyen kasabaya benzetmektedir. 1874 yılında Gürcü tarihçi Dimitri Bakradze, Keda kasabasını gezmiş ve şu bilgileri vermiştir:

“Keda, ticareti ile ünlü zengin bir kasabadır ve 4 bucaktan oluşmaktadır: Keda, Asanuri, Ortsva ve Gulebi. Ortsva Acara suyunun sol kıyısında, Gulebi ise sağ kıyısında bulunmaktadır”.²⁷ 1862 yılı nüfus sayımına göre, Keda kasabasının nüfusu 1982 olup kendisine 34 köy bağlı bulunmaktaydı. Keda, 1921 yılındaki yeni idari yapısına göre Batum Okrug’una²⁸ girmektedir. 1924 yılında Batum Okrugundan ayrılmış, 1930 yılında ise ilçe olmuştur.

İlçede pek çok tarihi kalıntı vardır. Keda bölgesinde düzenlenen arkeolojik kazılarda Erken Tunç Çağı’na ait kalıntılar bulunmuştur. Bununla birlikte XVI yüzyılın **Makhuntseti, Zesopeli ve Namonastrevi**’deki Orta Çağdan kalma Ortodoks Kiliseleri, Tsoniarisi ve Dandalo köprüleri önemlidir.

Keda en eski şarap merkezlerinden biridir. İlçeye bağlı köylerde üretilen “Tsolikauri” ve “Chkhaveri” şarap çeşitleri ile birlikte çilek, elma, armut, mısır yetiştirilir, özellikle tütün yetiştiriciliği önemlidir. İlçede nehir kıyılarında alabalık çiftlikleri bulunmaktadır. İlçenin merkezinde Keda belediyesi, hastane, okul, anaokul, yerli sanayi kuruluşları ve müze bulunmaktadır.

Arazi: Keda ilçesinin yüzölçümü 452 km² dir.

- 1) Genel arazi ölçüsü - 51014 ha
- 2) Özel sektör arazisi - 7511 ha
- 3) Devlet arazisi – 7511 ha
- 4) Tarım arazisi – 7162 ha
- 5) Tarım dışında kalan araziler – 349 ha
- 6) Meyve bahçeleri – 110 ha
- 7) Otlaklar - 7227 ha
- 8) Ormanlar – 34849 ha
- 9) Fundalık – 2379 ha
- 10) Sular altında kalan arazi – 2568 ha

²⁷ Dimitri Bakradze, *Guria ve Acara’da Arkeolojik Seyahatı*, Batumi: Sovyet Acara, 1987, s. 49.

²⁸ Sovyet Birliği ülkelerin idari birime verilen isimdir

11) Başka araziler - 2744 ha'dır.²⁹

Akarsuları: Önemli akarsularından biri Acara suyu'dur³⁰. Ona karışan akarsular ise Akaverta ve Merisi akarsularıdır. Merisi, Şavşat dağında doğar, uzunluğu 19 km'dir. İlçede bulunan **Kokotauri** köyünden çıkan ve köyün adını taşıyan maden suyu oldukça meşhurdur. Kokotauri maden suyunun bir çok hastalığın tedavi edilmesindeki rolü 16.-17. yüzyıllardan beri bilinmektedir. Kokotauri maden suyu, 2013 yılında Paris'te gerçekleştirilen uluslararası gastronomi fuarında altın madalya kazanmıştır.

4. KVAŞTA KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1. KVAŞTA ADININ KAYNAĞI

Kvaşta köyünün adı hakkında hiç bir yazılı kaynak bulunmamaktadır. Kvaşta kelimesinin kökenini izah eden görüşler tamamen kaynak kişilerin anlattıklarına dayanmaktadır. İlk görüşe göre: "Kvaşta" kelimesi "kvali şta" (iz bıraktı) kelimesinden gelmektedir. "kvali şta" kelimesi daha sonra Kvaşta'ya dönüşmüştür. (K.K. 1)

Diğer ise kırmızı elma bahçelerine dayanmaktadır. Eskiden köyde kırmızı elma bahçelerin olduğu söylenmektedir. Burada yaşayan köylüler kırmızı rengini "kvaşala" olarak ifade etmektedirler. "Kvaşala" kelimesi de zaman içinde "Kvaşta"ya dönüşmüştür³¹ (K.K. 24)

Üçüncü görüşe göre köyde yeşil çam ağaçları varmış. Çam ağacının reçinesine "kvarı" adı verilmektedir. "Kvarı" mum gibi yakılmaktadır. Kvaşta kelimesinin "kvarı"den türetildiğini düşünülmektedir. (K.K. 18)

²⁹ Teimuraz Komakhidze, *Acara Ansiklopedisi*, Batumi: Acara Yayınevi, 2011, s. 87.

³⁰ Acara Suyu akarsunun ismidir (Gürc. - Acharis Tskali)

³¹ Bu görüş kaynak kişi Cemal Jakeli tarafından red edilmektedir. Onun ifadesine göre "kvaşala" sıklamlen çiçeğinin soğanıdır ve kırmızı rengiyle bir alakası yoktur.

4.2. KVAŞTA KÖYÜNÜN COĞRAFİ YAPISI

Kvaşta Gürcistan'ın güneybatısında yer alır. Karadeniz bölgesinin sınırları içindedir. Kvaşta'nın batısında Zvare, güneyinde Vaio, kuzeydoğusunda ise Tibeta köyleri yer almaktadır. Kvaşta köyü Acara suyunun sol kıyısında bulunmaktadır ve rakımı 360 m'dir. Keda ilçesine bağlı bulunan Kvaşta köyü³² ilçe merkezine 8 km uzaklıktadır.

4.3. KVAŞTA KÖYÜNÜN İKLİMİ

Kışın ortalama sıcaklık +1, yazın +35 derecedir. Yıllık yağış miktarı 1500 mm³'tur. Karlı günlerin süresi yıl içerisinde 16-30 gün arasındadır. Kış mevsimi çoğunlukla ocak, şubat ve mart aylarında hüküm sürer. Yaz çok sıcak olmaz, sonbahar ise en sevilen mevsimdir.

4.4. KVAŞTA KÖYÜNÜN NÜFUSU

Köyün nüfusu 16. yüzyılda 8 hane³³ olarak kayda geçmiştir. Nüfusun yıllara göre sayısı aşağıda belirtilmiştir.

1878 yılı	62 hane, 195 kişi ³⁴
1887 yılı	29 hane, 95 erkek, 81 kadın ³⁵
1989 yılı	285 kişi
2002 yılı	270 kişi
2014 yılı	279 kişi ³⁶

³² *Gürcü Sovyet Ansiklopedisi*, Tiflis, C. 5, 1980, s. 490.

³³ *Defter-i Mufassal Acara-i Ülya*, Osmanlıca Metin, çev. Zaza Şaşıkadze, Mirian Makharadze, Tiflis: Orient Yayınevi, 2011, s. 20.

³⁴ Aleksandre Frenkeli, "Oçerki Çoruh-Su i Batuma", Tiflis, (1879), s. 149.

³⁵ Vladimer Lisovski, "Çorohskii Krai (Vaenno-Statistiçeskii Oçerk)", Tiflis, (1887), 32.

³⁶ Gürcistan nüfus sayımı 2014

4.5. KVAŞTA KÖYÜNÜN EKONOMİK DURUMU

Günümüzde köyün başlıca gelir kaynaklarının tarım ve şarap üretimi olduğu söylenebilir.

Kvaşta köyü verimli topraklara sahiptir. Köyde patates, mısır, tütün, domates, salatalık ekilir. Çilek, üzüm, elma, armut, erik, yaban mersini, fındık, kiraz, hurma yetişmektedir. Köyde çilek mayıs-haziran arasında meyve verir ve yaklaşık bir ay boyunca köyülüler tarafından toplanmaktadır. En kaliteli tütün XVIII. yüzyıldan itibaren Kvaşta'da yetiştirilmektedir.

Köyün etrafı yaprak dökmeyen ağaçların bulunduğu ormanlarla çevrilidir. Burada meşe, çam, kayın, kestane, ceviz, ormangülü ağaçları mevcuttur. Boyları 2-8 m arasında değişmektedir.

Kvaşta köyünün en önemli geçim kaynağı tarımdır. İklimin elverişli oluşundan kaynaklanan tarım ürünlerindeki zenginlik ve çeşitlilik, köyde ve bölgede önemli bir tarımsal sanayi kolunun gelişmesine zemin hazırlamıştır.

4.6. KVAŞTA KÖYÜNÜN EĞİTİM DURUMU

Köyde iki tane okul olmak üzere Kvaşta ilköğretim ve Kvaşta ortaöğretim okulu bulunmaktadır. İlköğretim okulunda 1 öğretmen görev yapmaktadır. Okulda 3 öğrenci eğitim almaktadır. Ortaöğretim okulunda ise 38 öğrenci eğitim alıp 12 öğretmen görev yapmaktadır, aileler çocuklarının eğitim almalarını desteklemektedirler. Köyde yaşayan herkes okuma yazma bilmektedir.

4.7. KVAŞTA KÖYÜNÜN SOSYO-KÜLTÜREL HAYATI

Kvaşta köyünde Kvaşta derneği bulunmaktadır. Köyde 2 tane sağlık ocağı mevcuttur. Sağlık ocağında 2 hemşire görev yapmaktadır.

Kvaşta köyünde 1 kahvehane, 1 anaokul, 2 bakkal ve 1 marangozhane bulunmaktadır. Günlük ekmeğin ihtiyacı, bakkaldan satın alınarak, çoğunlukla da evlerde ekmeğin yapılarak karşılanmaktadır. Kvaşta köyünde her evde TV yayını ve televizyon vardır. İnternet ve telefon hattı da mevcuttur.

İKİNCİ BÖLÜM

KVAŞTA KÖYÜ HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

1. EFSANELER

“Efsane” terimi Farsça’dan gelmiştir. Batı dillerinde Latince “Legendus” kökünden çıkan, “Legende, Legend, Leggenda” vb. kelimeler, efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte Almanca “Sage”, Yunanca “Mythe/Mythos”, Arapça “Usture, Esatir” ve Rusça “Predaniya, Skaz” terimlerini ekleyebiliriz.

Saim Sakaoğlu, efsanenin özelliklerini şu şekilde tespit etmiştir:

- a) Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatırlar.
- b) Anlatılanların inandırıcı vasfı vardır.
- c) Umumiyetle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı görülür.
- ç) Efsanelerin belirli bir şekli yoktur.

Kısa ve öz konuşma diline yer veren bir anlatımdır.³⁷

1.1. EFSANELERİN İNCELENMESİ

Petrev Naili Boratav, efsaneleri şu şekilde tasnif etmiştir:

- a) Oluşum ve dönüşüm efsaneleri
- b) Tarihlik efsaneler
- c) Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler
- ç) Dinlik efsaneler.³⁸

Bu tasnife göre Kvaşta köyünde derlenen sekiz efsane, “dinlik efsaneler” ve “olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler” grubuna girmektedir.

³⁷ Saim Sakaoğlu, *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tıp Kataloğu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980, s. 5-6.

³⁸ Petrev N. Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1995, s. 100.

1.2. EFSANE METİNLERİ

1.2.1. Hz. Ali'nin Efsanesi

Bir gün Hz. Ali askerleri ile birlikte bir kale almaya gidiyorken bir dere başında kadınların toplanmış olduğunu görür ve onlara sorar:

- Bu haliniz ne? Ne oluyor burda? Neden toplanmışsınız?

Kadınlar şikâyet ederek:

- Ali Kardeş, biz içecek su istiyoruz, deredeki suyu kullanamıyoruz, burada yaşayan, kocaman ejderha suyu zehirliyor.

Bunun üzerine Hz. Ali ejderhanın yaşadığı mağarayı bulur ve sihirli kılıcıyla içeri girer. Ejderha şaşırarak Hz. Ali'ye gelme nedenini sorar:

- Hz. Ali de insanlara su vermeyip dereyi zehirliyorsun. Başını kesmek için geldim – diye cevap verir. Ejderha yalvarmaya başlayıp bir daha dereyi zehirlenmeye söz verir. Buna rağmen Hz. Ali ejderhaya güvenmez, başını kesip mağaradan çıkar. Ejderhanın başını insanlara göstermek için götürür. (K.K. 25)

1.2.2. Solomon (Süleyman Peygamber) ve Genç Adam

Genç bir adam evlenmek ister ve akıl danışmak için Solomon'a gider. Solomon'un evine yaklaşıncı kendisi gibi istekleri olan kalabalığı fark eder. Sırası gelmeden genç adam delikten içeri bakar ve Solomon'un ata biner gibi sopaya binip sopayla dört nala koşturmasını görür.

- Genç adam, bana bu mu akıl verecek diye düşünür. Ona bir şey sormaktansa hiç sormam dediği an sıra ona gelir.

- “Ne için gelmiştin?” diye buyurur Solomon.

- Akıl danışmak için geldim ama neden sopayı dört nala koşuşturuyorsunuz merak ettim?

- Sen onu bırak şimdi, ben çocukluğumu hatırladım ondan. Sen niye zahmet edip buraya kadar geldin onu bana söyle, der.

- Evlenmek istiyorum ve size bu hususta akıl danışacaktım, diye cevap verir.

- Eh evlâdım! Evlenirsin bela, evlenmezsin bela, ama hiç evlenmemektense evlenmeyi tercih edesin. Çocuk dünyaya gelir ve mutluluk getirir – diye Solomon cevap verir. (K.K. 25)

1.2.3. Noe (Nuh) Gemisinin İnşaatçıları Doyuran İhtiyar Çoban

Noe'nin gemisinin yapıldığı yere yakın bir evde ihtiyar bir kadın yaşıyordu. Kadının tek varlığı bir tane ineğiydi. Ustaların neyi inşaa ettiğini merak eden ihtiyar kadın onların yanına giderek sorar:

Onlar, Deniz yeryüzünü kaplayacak, insanları ve bütün canlıları boğulmaktan kurtarmak için gemi yapıyoruz, diye cevap verirler. İhtiyar kadın işlerini tamamladıktan sonra kendisini de bırakmayıp gemiye bindirmelerini ister ve ustalardan söz alır. Her gün kadın onlara süt götürür. Geminin yapımı bitmiş, insanlar ve eşyalar gemiye bindirilmiş. İhtiyar kadının gemiye almayı unutmışlardı. Tufandan sonra ustalar geri geldiklerinde iyi niyetli ihtiyarı üzüntüyle hatırlayarak evine giderler. İhtiyar kadını boğulmamış olarak evde bulurlar.

- Ustalar nasıl kurtuldun tufandan? –diye sorarlar. İhtiyar kadın ise felaket olunca beni yalnız bırakmayın diye tekrar yalvarmaya başlar.

Ustalar felaketin geçtiğini ve bir daha olmayacağını söyleyerek tekrar sorarlar:

- Sen boğulmaktan nasıl kurtuldun?

- İhtiyar kadın da, ben evladım bir şey anlamadım, sis vardı, ineğim de her akşam ıslanmış gelirdi. Başka bir şey bilmiyorum.

Bu mucize herkesi şaşırttı ve böylece oradakiler şu sonuca vardılar: - Her gün ustalara süt getirdiği için ve yaptığı iyiliklerden dolayı tufandan kurtulmuştur.

(K.K. 3)

1.2.4. Dedcalin Çıkışı (Deccal)

Şeytan dedcal ve adam iddiya girer. Şeytan der ki: - buğday ekelim. Hasat zamanı gelince, bana daha önce görmediğim hayvanı getirirsen hasat sende kalsın. Adam karısına dedcalin dediğini söyler. Karısı der: - kabul et ve gerisini bana bırak.

Hasat zamanı geldiğinde kadın kocasıyla birlikte tarlaya gider. Oraya yaklaşınca, elbiseleri çıkarır, saçlarını öne doğru bırakır ve dört ayak üstüne şeytana doğru koşmaya başlar. Dedcal adama bakıp: - Allah aşkına, bu ne biçim bir hayvan daha önce hiç görmemiştin. Sen kazandın ve hasat da senindir. Gördüğüm kadarıyla dünyaya gelme zamanım gelmemiştir. (K.K. 15)

1.2.5 Hz. Ali'nin Oğlu Muhammed Hanefi

Hz. Ali'nin oğlu Muhammed Hanefi Hristiyanların eline esir düşer. Hristiyan hükümdar dinini değiştirmeye çalışır. Şarap içmeyi teklif eder. Ama Hz. Ali'nin oğlu kararlı bir şekilde cevap verir:

- Ben peygamberin torunuyum ve içmiyorum.

Hükümdar, güzeller güzeli kızını getirir ve Muhammed'e söz vererek:

- Dinini değiştirirsen kızımı sana veririm – der.

Muhammed Hanefi şöyle cevap verir:

- Bu kız gibi bin tane getirsen de dinimi değiştirmem.

Hükümdar kızı Muhammed Hanefi'ye âşık olur ve ona “benimle evlenirsen söyler Müslüman olurum” der.

Hristiyan hükümdar Muhammed'i çukura atar. Kızı da çukura atılmış olan Muhammed Hanefi'nin yanına gidip söyler:

- Benimle evlenirsen Müslüman olurum, çukur kapağının nasıl kaldırabileceğimi öğret.
- ”Bismillah diyerek çukur kapağını çek” der.
- Kız bismillah der ve on pehlivanın kaldırabileceği taşı çeker ve kuyudan Muhammed Hanefi'yi oradan çıkarır.

Hükümdarın kızı ile Muhammed Hanefî kaçarlar. Onları askerler takip eder. Yolda Hz. Ali yetişir, savaşır ve hükümdarı öldürerek onun halkını da müslüman yapar. Oğlu ve gelini şerbet içerler (Nikâh kıydılar). (K.K. 13)

1.2.6. Köroğlu

Köroğlu'nun eşkiya olması; padişah ve Bolu Beyi tarafından babasının kör edilmesinden kaynaklanıyor. Adını da burdan almış: Köroğlu – körün oğlu.³⁹

1.2.6.1. Köroğlu I.

Köroğlu gider insanların sürekli geçtiği bir vadi bulur. Yüzüne örtü takar, etrafına namlı yiğitler toplar. Bulmuş olduğu delikanlıları bu vadiye getirir. Onlar arasında seçilmiş olanlar da vardı: Deli Demircioğlu (Kürtmüş) İsabâl ve Ayvaz. Ayvaz Bolu Bey'inin oğludur.

Eskiden Köroğlu'nun otuz tane pehlivanı varmış, onlar dağlarda dolaşırlarmış. Bu dağlar onun emri altında olup zenginden alır fakire verirmiş. Mesleği de buymuş. Köroğlu, Demircioğlu'nu hem uçabilen atının nalını yaptığına hem de kendi yiğitlerin arasına katıp katamayacağını öğrenmek için onu denemeye karar vermiş. Atını göstererek bu ata nal çak bu da para! - der.

Demircioğlu paraya elini sürer ve üzerinde olan altının silinmiş olduğunu söyler. Bunun üzerine Köroğlu öbür parayı dener o da sahte çıkar. O zaman Demircioğlu bağırarak:

- Bu nedir? der.

Köroğlu Demircioğlu'nun zeki olduğunu fark ederek:

- Ben Köroğlu, benimle Çamlıbel'e gel! Senin gibi bir insana yazık, burada kalmamalısın der ve onu yanında götürür. (K.K. 14)

³⁹ Niko Berdzenişvili Enstitüsü Araştırmaları(NBFA), Dosya No 142, s. 78.

1.2.6.2. *Köroğlu II.*

Eşkiya olan Deli Hasan sekiz tane atlı ile birlikte bir köye gelir. O sırada on altı yaşlarında bir çocuk olan Köroğlu atı dört nala koşturmaktadır. Deli Hasan çocuğa şöyle der:

- Bu topraklar kimindir? Senin burada ne işin var?

Çocuk cevap verir: - bu topraklar benimdir. Bunun üzerine Deli Hasan sorar:

- Sana kim verdi?
- Çocuk: babamdan bana kaldı der.

Deli Hasan çocuğa tekme atmaya çalışır ama vuramaz, Köroğlu Deli Hasan'ı attan düşürür. Bıçakla başını kesmek üzereyken, Deli Hasan der ki:

- Ben senin kölen olayım, sen on altı yaşındasın ve benden daha delikanlısın. Eğer sen benim hükümdarım olursan , ben de senin kölen olurum, der.

Köroğlu Deli Hasan'ı ve sekiz atlısını kendi evine götürür. Deli Hasanın yanında olan Kömürcüoğlu herkese ilân eder:

- Artık hükümdarınız Köroğlu!

Köroğlu'na der ki:

- Mağarada definem var. İnsanlardan çaldım, sen benden güçlü olduğun için altınları buraya getirelim ve birlikte yaşayalım.

Köroğlu ona güvenmez ve şöyle söyler:

- Sen önümden gideceksin, ben seni takip edeceğim.

Ata binerler. Deli Hasan arkadaşlarına:

- Ben önden gideceğim, Köroğlu arkamdan, siz ise Köroğlu'yu takip edeceksiniz.

Mağaraya varırlar. Deli Hasan mağarayı açar, içeri girer ve defineyi çıkarır. Altınları atlara yüklerler ve Çamlıbel'e geri dönerler.

Deli Hasan:

- Ev yapalım, insanları getirelim, birlikte yönetelim, der.

(K.K. 8)

2. MASALLAR

Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisi olmayan ve anlattıklarına inandırma gibi iddiası olmayan kısa bir anlatı olarak tanımlanır.

Masalların kaynağı olarak, hiçbir coğrafyayı, kültürü ve dini temel olarak ele almamak gerekir. Masalların bir bütün olarak değil de tek tek ele alınması halinde belki bazılarını belirli coğrafyaya, kültüre veya dine bağlayabiliriz. Görüldüğü gibi değişim, ne kadar büyük boyutta olursa olsun her masalda aslından gelen bir iz, bir kalıntı mutlaka bulunmaktadır.⁴⁰

2.1. MASALLARIN TASNİFİ

Derlemiş olduğumuz masalları tasnif ederken, Boratav'ın belirttiği, milletler arası masal kataloğunda tasnif kullanılmıştır.⁴¹

- 1) Hayvan Masalları.
- 2) Asıl Masalları: Olağanüstü masallar, gerçekçi masallar.
- 3) Güldürücü Hikayeler, nükteli fıkralar, yalanlamalar.
- 4) Zincirlemeli masallar.

2.2. MASALLARIN TİP ve VARYANLARI

Tip kelimesinin aslı, Latince “typus”tur. Stith Thompson, *The Folktale* adlı eserinde: “Tip, kendi başına var olabilen geleneksel bir masaldır. Anlam bakımından bir başka masala dayanmayan bütünlüğe sahip bir anlatmaya bağlı tür olduğu söylenebilir. Gerçekte bir başka masalla birlikte anlatıldığı görülebilir. Ancak tek başına ortaya çıkabilmesi gerçeği ona bağımsızlık kazandırır. Sadece tek bir motiften veya birçok motiften ibaret olabilir. Çoğu hayvan masalları,

⁴⁰ BORATAV, a.g.e., s.75.

⁴¹ BORATAV, a.g.e., s.79.

fıkralar, latifeler tek motifli tiplerdir. Alelade masallar ise çok motifleri olan tiplere örnektir.” şeklinde bir tanımlamada bulunmuştur.⁴²

Masalların tip tasnifini dünyada ilk defa Anti Aarne yapmıştır. Onun ölümünden sonra Thompson, Aarne'nin tip kataloğunu genişleterek milletlerarası bir kimliğe kavuşturmuştur.⁴³

2.3. MASAL METİNLERİ

2.3.1. Canpolad

Bir kralın kırk oğlu varmış. Bunlar büyümüş, evlenme çağına gelmişler, babalarının yanına gidip rica ederek:

- Biz kırk kardeşiz ve kırk kız kardeş olanlarla evlenmek istiyoruz, demişler. Kral da demiş ki:
- Herkesin kırk evlâdı olamaz! Bunun üzerinde çocuklar demişler ki:
- Biz kırk kız kardeş ile evleniriz, izin ver bulalım.

Kral bu düşüncelerinden vazgeçirmek için çok çaba sarfetmiş, ama iknâ edememiş. Kardeşler babalarının sözünü dinlemeyerek 40 kız kardeşi aramaya karar verirler bunun üzerine babaları da sizi 20 günde evlendiririm diyerek çocukları uğurlamış.

Kralın en küçük oğlu 14 yaşındaymış. Çocuklar küçük kardeşlerine de sen evde kal bizimle gelme demişler. İkna edemeyince onu da yanlarına almışlar.

40 kardeş büyük, karanlık ve korkunç bir ormana varmışlar. Akşam olmuş. Ateş yakmışlar. Ateşin etrafına oturmuşlar. Küçük kardeş korkmasın diye onu ortalarına oturtmuşlar. İlk gece vahşi hayvanlardan korunmak için en büyük kardeş nöbet tutmuş. Her gece böyle sırayla devam etmişler.

O sırada gece nöbet tutan büyük kardeş uyuya kalmış. En küçük kardeş yatmış ama uyumamış. Kocaman bir devin uyudukları yere doğru geldiğini

⁴² Ali B. Alptekin, *Taşeli Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınlar, 2002, s.52.

⁴³ Anti Aarne, Stith Thompson, *The Types of the Folktale*, Helsinki, 1928.

görmüş. Küçük kardeş ata binmiş, kılıç çıkarmış ve deve doğru yürümüş. Dev ile karşılaşınca ona:

- “Nereye gidiyorsun”?’ diye sormuş. Dev de:
- “Ben kırk kardeşinin uyuduğu yere gidiyorum. Onlar benim kırk lokmam olacak, der”.

Böyle deyince kardeşlerini korumak için devle savaşıp başını ve kulaklarını kesmiş torbaya koymuş. Küçük kardeş uyuyan kardeşlerinin yanına gitmiş yatmış. Gece karşılaştığı devden hiç söz etmemiş. Akşam olunca bir ormana varmışlar. Her gece bir kardeş nöbet tutmak üzere anlaşmışlar, o gece nöbet tutan kardeşlerden biri uyuya kalmış. Küçük kardeş yine uyanıkmiş.

Gece yarısı gene kocaman bir dev gelmiş. Yedi başlı bir devmiş. Küçük kardeş, kardeşlerini uyandırmayarak ata binmiş. Yolunu keserek deve nereye gittiğini sormuş. Dev tek söz bile etmemiş. Küçük kardeşi yemeye kalkmış. Ağzını açmış. Küçük kardeş kılıcını çıkarmış deve vurmuş. Devin yedi başını ve kulaklarını kesip torbayı doldurmuş. Sabah bütün kardeşler tekrar aynı şekilde yemek yerler ve yola çıkarlar.

Akşam olduğunda bir ormana yerleşirler. Nöbet tutma sırası üçüncü kardeştedir. Nöbet esnasında üçüncü kardeş de uyuya kalır. küçük kardeş yine gece ateşe doğru gelen beş kurt görmüş. Kalkmış, bu defa ata binmemiş. Onlara kılıcı ile bir kez vurmuş. Kurtların başlarını ve kulaklarını kesmiş, getirip torbaya koymuş.

Yolda giderken küçük kardeş bir adamın ateşin önünde kendini ısıttığını görmüş.

En küçük kardeş sen kimsin? – diye sormuş.

Adam da seni ilgilendirmez, - diye cevap vermiş.

Küçük kardeş buradan kaybol! Kardeşlerimden bir şey mi çalacaksın?
der.

Adam ben güreş yapmak için gelmiştim, seninle güreş yapalım, kim kazanırsa karşıdakını öldürsün, -der.

Ormanda çimenlerin üstüne güreş yaparlar. Küçük kardeş adamı parçalayarak ateşe atar. Adam kül olur, ama bir anda bu kül top olur ve o toptan

gene aynı adam çıkar. Bu adam küçük kardeşe şöyle der: -Gücümü şimdi göreceksin!

Tekrar güreş yaparlar. Ama hiç biri kazanamaz. Barışma kararı alırlar. Küçük kardeş adama adını sorar, adam - adım Canpolad, der ve sözüne devam eder: - siz kırk kardeşsiniz. Kırk kız kardeşi arıyorsunuz. Bulamazsınız, ama eğer yardım edersen ben nasıl bulabileceğinizi söylerim. Delikanlı birine benziyorsun. Bu yüzden bu işi tek sen becerebilirsin. Burada bir deniz var. Deniz kıyısında bir evde güzeller güzeli bir kadın oturuyor. O kadın bu evden kendisini kurtaran adam ile evleneceğini söylemektedir. Sen o kadını bana getirirsen ben de sana kırk kız kardeşinin yaşadığı evi söylerim. Sen atına yedi manda derisi koy ve deniz kıyısına git. At kişneyince denizden bir beyaz at çıkacak. Yemek için size gelecek. Bunu duyan küçük kardeş söylenleri yapar ve atın sırtına atlar. Atın sırtına atlar ama manda derisine bir şey yapamaz. Ne istediğini beyaz ata anlatırsın, o sana yardım eder. Bunu bil ki o eve ulaşana kadar atın sırtına binerek üç adadan geçmelisin der. Canpolad küçük kardeşe kırk kız kardeşinin yaşadığı evi söyler.

Sabah kardeşler yola çıkarlar. Öyle bir yere varırlar ki yol ikiye ayrılmıştır. Bir yol kuzeye, öbür yol ise güneye gitmektedir. Kuzey yol kırk kız kardeşin yaşadığı köye gitmektedir. Otuz dokuz kardeşi güneye gider. Küçük kardeş kuzeye gidelim o tarafta bir şey bulamayız der, ama kardeşler inanmazlar.

Küçük kardeş onların yanına gider ve söyler:

- Sizi ilk gece kim korudu?
- Ben korudum, der büyük kardeş.
- Evet, sen korudun.
- İkinci gün kim nöbet tuttu?
- Ben tuttum, - demiş sonraki kardeş.
- Evet sen tuttum.
- Üçüncü gün kim bizi korudu?
- Ben korudum, demiş üçüncü kardeş
- Evet sen korudun. Şimdi bu torbaları açın, bakalım nasıl nöbet tuttunuz.

Torbada bir başlı devin iki kulağı, on dört tane yedi başlı devin kulağı ve on tane kurt kulağı çıkarır. Yirmi altı tane kulak vardı. Korumak böyle olur diye söyler. Kardeşler şaşırmış bir şekilde birbirlerine bakarlar ve: Küçük kardeşimiz olmasaydı şimdiye kadar hepimiz ölmüş olurduk derler ve küçük kardeşin gösterdiği yoldan giderler. Kırk kız kardeşin yaşadığı eve varırlar. Küçük kardeş her şeyi anlatır ve Canpolad'ının istediklerini de söyler.

Kırk kız kardeşin olduğu taş evin kapısına gelirler. kapıyı açarlar ve orada kırk kız kardeşi görürler. En büyük olan yukarıda ve en küçük olan aşağıdadır.

- Ne istiyorsunuz? – diye sorar kadınlar.

- Biz kırk kardeşiz ve kırk kız kardeşi almaya geldik, - derler.

Kadınlar da: - Biz kırk kız kardeşiz ve kırk erkek kardeş istiyoruz, derler.

Kardeşler kızları alırlar. Küçük kardeş kız kardeşlerden en küçüğüne gidip sen burada kal, beni bekle, der. Kız kabul eder. Otuz dokuz kardeş kızları alarak eve dönerler. Küçük kardeş ise manda derisini alır, denize gider.

Küçük kardeş deniz kıyısına ulaşınca at kişnemeye başlar. Denizden beyaz bir at çıkar. Atın sırtını ısırır. Ama bir şey yapamaz. O an küçük kardeş; beyaz atı gemler ve atı tutar. At ne istediklerini sorar. Küçük kardeş her şeyi anlatır. At: - Ben sana akıl vereceğim ve sen de söylediklerimi yapacaksın, ancak böyle kurtulursun, -der.

- Nasıl? – diye sorar küçük kardeş.

Ben seni adaya götüreceğim, orada benim gemlerimi çıkaracaksın.

Bu arada ben dinleneceğim, sen uyanık olacaksın. Benim gemimi çalınırsa adada kalıp ölürsün.

Beyaz ata biner. Kendi atını bırakır ve denize girerler. Dinlenmeden üçüncü adaya varırlar. Dinlenmek için dururlar, at denize girer, küçük kardeş ise adaya gider.

At gitmeden önce: - “yola devam etmek istediğinde gemi denize vur ben gelirim” der. Küçük kardeş uyuya kalır gem çalınır ve hiç bir yerde bulamaz. Aramaya başlar, çimende hareket eden birşey fark eder. Yanına gidince insan olduğunu görür. Bu insanın tüm vücudu kıllarla kaplıdır ve bu adam ot

yemektedir. Adam küçük kardeşi fark edince kimsin? diye sorar. Küçük kardeş başından geçenleri anlatır. Adam geminin nerede olduğunu anlar ve yolu tarif eder. Denizin kenarında dar ipin olduğunu ve bu ip üzerine denize düşmeden geçersen küçük bir eve varırsın, evin çatısına çıkınca da girişi bulmalısın. Ben bunları beceremediğim için burada ölüyorum. Gençliğimde mısır ekmeği yer, sigara içerdim. Mısır ekmeğin varsa bir tane verebilir misin, yiyebilir miyim? der. Küçük kardeş mısır ekmeği verir, ama ihtiyar yiyemez ve ot ile beslenmeye devam eder.

Küçük kardeş ipi geçerek evi bulur, çatıdan içeri girer ve sayısız game rastlar. Beyaz atının gemini tanır, onu alır ve geri döner. Deniz kıyısına gider, denize vurur, at gelir, ata biner ve kızın evine giderler. Küçük kardeş içeri girer ve kızı alır.

Küçük kardeş ot yiyen adamı görmeye gider. Adam ölmüştür. Bunun üzerinde onu gömer.

Üç adayı tekrar geçerler. Küçük kardeşinin atı bıraktığı yerdedir. Kız; beyaz atla, küçük kardeş ise kendi atıyla gider. İki saat sonra beyaz at şikayetçi bir tavırla: - Siz nasıl bir insansınız ben deniz atıyım, yazık değil mi bana yeryüzünde koşturuyorsunuz beni. At bu sözleri söyler söylemez onu bırakırlar denize, beyaz at denizde kaybolur. Küçük kardeş kırk kızın yaşadığı köye gider. Güzeller güzeli kızı karısının yanına bırakır ve Canpolad'a haber vermeye gider. Kız nereye gittiğini sorar. Küçük kardeş der ki:

- Canpolad'a haber vermeye gidiyorum, gelip seni alsın. Kız:
- Sen ne diyorsun? Beni sen aldın. Beni kurtardığın için seninle kalacağım sözünden dönmem.

Ben sana aitim, başkasına değil. Küçük kardeş:

- Benim karım var. Seni alamam ki. İki kadın istemem. İster kırk karın olsun ben yine de sana aitim. Küçük kardeş sevinir ve der ki: - Ben Canpolad'ı öldürdüm, ateşte yaktım ama o tekrar insan oldu. Onun ruhunun nerede olduğunu sen öğrenmelisin.

Küçük kardeş Canpolad'ı çağırır, kızı verir.

Gece kız Canpolad'a sorar, sana çok aşığım, ruhunun nerede olduğunu öğrenmek istiyorum.

Canpolad der: - Haklısın karı-koca arasında saklı bir şey olmamalı. Benim ruhum bu süpürge dedir. Şu süpürgeye güzel davran yoksa ölürüm. Canpolad kıza yalan söyledi, ama kız daha kurnazdı. Canpolad ormana doğru avlanmaya gitti, karısı süpürgeye şapka takmış, kocasını çok özlemiş gibi süpürgeye sarılıyordu. O anda Canpolad gelir. Bu durumu görünce sevinir, karısına güvenir. O gece kız tekrar sorar, ben pek inanmadım ruhunun süpürge de olduğuna, doğruyu söyler misin? evimizin üstünde bir kayanın içinde mağarada sandık var, benim ruhum sandıktaki üç tane güvercinde saklı. Birincisini öldürürsen dizlerimden ruh gider, ikincisini öldürürsen belimden ruh gider, üçüncüsünü öldürürsen ölürüm, der. Öbür gün yine ormana doğru avlanmaya gider.

Kız, küçük kardeşe Canpolad'ın anlattıklarını küçük kardeşe anlatır. Küçük kardeş güvercinleri öldürmeye gider. Kayaya tırmanır, mağaraya girer. Sandığın kapağını açar, güvercinleri çıkarır. Onlardan birini öldürür. İki tanesini de evine götürür. Canpolad da bu arada ormandadır ve o an dizlerinden ruh çıkar. Hemen eve doğru gider. Yoldayken küçük kardeş güvercinlerin başlarını keser ve Canpolad ölür.

Kardeşler, küçük kardeşlerinin yola dayanamayıp öldüğünü söylerler. Küçük kardeş eve varınca babasına başından geçenleri anlatır. Bundan sonra artık en küçük kardeş babaya en yakın çocuk olur ve sevilir.

(K.K. 22)

2.3.2. Şah İsmail

Bir varmış bir yokmuş. Bir adamın çocuğu olmuyormuş ve çocuğu olsun diye dualar ediyormuş. Dervişin yolu bir gün çocuk isteyen adamın köyüne düşmüş. Yolda giderken çok yorulduğunu fark edip dinlenmek için bir evin kapısını çalmış. Burası çocuk isteyen adamın eviymiş. Adam derviş evinde misafir etmiş. Dervişle sohbet ederken derviş adama sormuş:

- Çok zenginsin, ama neden üzgünsün? Adam da demiş ki:
- Çocuğum yok, buna üzülüyorum.

Derviş adama bir elma vermiş. Bu elmanın ikiye bölmesini, yarısını karısına ve diğer yarısını da ahırdaki ata yedirmesini söylemiş.

Eğer ki çocuk doğurursa ve at da tay doğurursa isimlerini ben koyacağım diyerek ortadan kaybolur. Dervişin dediklerini yerine getiren padişahın bir oğlu olur. Atın da bir tayı olur. Aradan birkaç yıl geçer. Çocuk okula gider. Tay büyür, isimleri olmayınca onlara isimsiz derler. Çocuk bu durumdan çok rahatsızdır ve anne-babasından isim koymalarını ister. Onlar oğluna dervişi beklediklerini söylerler, çocuk yine isim koymaları için diretir. O zaman babası tüm komşularını çağırarak: - Madem ben isimleri koyamıyorum bu iş sizde biter, diye söyler. İnsanlar isim vermek için biraraya gelirler tam o esnada derviş gelir, çocuğa “Şah İsmail”, ata da “Kamertay” ismini verir.

Şah İsmail, Kamertay ile her gün okula gider ve onunla birlikte gezmeye çıkar. Bir gün gezerken Şah İsmail bir geyik görür ve tutmak için arkasından koşar. Çit ile çevirilmiş bir yere varır. Geyik içine atlar, Şah İsmail de onu takip eder. Karşılarında büyük bir saray çıkar. Sarayın içinde genç ve güzel bir kız olduğunu görür. Kız Şah İsmail’e “gelme neden burdasın,nereden geldin” diye sorular sorar, Şah İsmail geyiği takip ediyordum diye söyler. Kız da: - O geyik bizimdir, öldürtmeyiz! Şimdi buradan kaybol! Babam seni görürse başını keser. Şah İsmail kıza aşık olur ve onunla evlenmek ister. Eve döner dönmez durumu anlatır. Babası da Şah İsmail için sevdiği kızı istemeye elçi gönderir. Kızı Şah İsmail’e verirler. Düğün hazırlıkları başlar. Kız için bohça alınır. Bohçalar saraya gönderildiğinde orada ne saray vardır ne de insan. Bunun üzerine Şah İsmail kıızı aramaya gider. Sarayın bulunduğu yerde bir taş görür, taşın altında kıza ait bir mektup bulur. Mektupta gittikleri yer yazılıdır.

Bunun üzerine Şah İsmail kızın peşine düşer. Gide gide kocaman bir sarayla karşılaşır. Fakat sarayın tek kapısı vardır. İçeri girer, bir kızın oturup ağladığını görür. Neden ağladığını sorar. Kız: - Ben sekiz kardeşten tek kızım. Onlar benim için bir ülkeyle savaşıyor onların yaşayıp yaşamadıklarından emin olamadığım için ağlıyorum, der. Şah İsmail nerede savaştıklarını öğrenir ve yardım etmeye gider. Kız gitmeden önce ona bir mendil verir: - Şu mendili onlara doğru göster, gösterdiğinde sana doğru kardeşlerim gelecek, der.

Şah İsmail yola çıkar. Savaşın olduğu yere varır. Fakat mendili çıkarmaz. İnsanlarla savaşan dokuz delikanlıyı görür. Onlara yardım eder ve düşmanları birlikte mağlup ederler. Orada mendili çıkarır ve parmağındaki yarayı sarar ve yatar. Oracıkta uyumaya başlar. Kardeşler Şah İsmail'in elini sardığı mendili fark edince Şah İsmail'i uyandırırılar. Şah İsmail: - Ben bir saray gördüm, içeride bir kız ağlıyordu. Size yardım etmem için bu mendili bana verdi, diye her şeyi anlatır. Kardeşler Şah İsmail'i bunun üzerine eve davet ederler. Saraya gelirler. Sonra kıza söylerler: - İki kardeşimizi kaybettik, ama onun yerine on kardeş değerinde bir kardeş bulduk. Bu kızın sihirli bir yüzüğü vardı. Dileğini gerçekleştirmesi için yüzüğü okşaması yeterliydi. Kardeşler Şah İsmail ile kız kardeşlerini evlendirmeyi isterler. Şah İsmail kabul eder ve evlenirler. Gece olunca Şah İsmail kılıcını çıkarır ve kız ile kendisinin arasına kılıcını koyar. Bir süre geceleri böyle geçirirler. Sonunda kız dayanamaz, neden böyle davrandığını sorar. Şah İsmail yedi kardeşi de çağırarak herşeyi anlatır. Peri kızına aşık olduğunu ve onu bulmadan kimseyle birlikte olamayacağını söyler. Yedi kardeş Şah İsmail ile birlikte peri kızını bulmak için gitmek isterler. Fakat Şah İsmail bu teklifi kabul etmez. Tek başına gideceğini ve dönmeden kız kardeşlerini başkasına vermemeleri için söz alır. Böylece Şah İsmail tekrar yola koyulur. Yolculuğu esnasında bir direk görür. Direğin üzerinde "soldan giden yolcu için yol uzak ama huzurlu, sağdan giden yolcu için ise yol kısa ama geçit vermez" diye yazıyordu. Şah İsmail sağdan gider. Bir saray ile karşılaşır, sarayın kalesinin insan kafalarından yapıldığını görür. Ancak kalenin tepesinde bir tane baş eksiktir ve kalenin içinde de pilav pişmektedir. Şah İsmail de tenceden pilav yemeğe başlar. Vezirler pilavı yediğini görür. Saray kralının adı Arabuzengi'ydi. Arabuzengi'ye "Dışarıdan bir adam gelmiş, pilav yiyor" diye haber verirler. Arabuzengi "buraya getirin" diye emreder. Şah İsmail ata biner onun yanına gider ve ona "ne söyleyeceksen söyle gideyim" der. Arabuzengi dövüşelim, ben kazanırsam kafanı kesip kaleyi yapmaya devam edeceğim, sen kazanırsan karın olacağım der. Şah İsmail kabul eder, dövüşmeye başlarlar ve Şah İsmail Arabuzengi'yi yener. Arabuzengi taktığı maskeyi çıkarır ve onun güzelliğini gören Şah İsmail bayılarak yere düşer. Arabuzengi onu evine götürür ve Şah İsmail'e: - "Benden güçlüsünü arıyordum ve sonunda buldum, seni bırakmam, seninle evleneceğim" der.

Şah İsmail onunla evlenir, gece tekrar kılıcını çıkararak aralarına koyar, Arabuzengi'ye her şeyi anlattıktan sonra peri kızını bulmaya ikisi birlikte giderler. Peri kızının yaşadığı yere yaklaşıncaya, yaşlı bir kadına misafir olurlar. Şah İsmail de peri kızının daha öncede kendisine hediye ettiği yüzüğü yaşlı kadına verir ve yaşlı kadın bu yüzüğü kızın yanına gönderir. Yüzüğü tanıyan peri kız, Şah İsmail'e haber göndererek kendisini kaçırmamasını ister. Bunun üzerine Şah İsmail, Arabuzengi'yle birlikte kızı kaçıtır. Bir yerde dinlenmek için dururlar, Şah İsmail ve peri kızı uykuya dalarlar.

Kızın kaçırıldığını fark edince daha önce kızı kaçıran adamlar onların peşinlerine düşer. Dinlendikleri yere giderler, Arabuzengi gençleri uyandırmadan peşlerine düşen herkesi öldürür ve geri döner. Şah İsmail uyanınca Arabuzeng herşeyi ona anlatır, genç adam teşekkür eder ve ata binerek yedi kardeşinin yaşadığı saraya giderler. Şah İsmail üç kadın ile eve dönmek ister. Yola çıkarlar, peri kızı sihirli yüzüğünü okşar ve bir anda kocaman saray görünür. Sarayda mutlu bir şekilde yaşamaya başlarlar.

Aradan yıllar geçer. Şah İsmail anne-babasız yaşamaya dayanamaz ve onların yanına gider. Peri kızı kocasına sihirli yüzüğünü verir. Yemekten önce yüzükle yemeği denemesini söyler, eğer yemek rengini değiştirirse kesinlikle yememesini söyler.

Şah İsmail eve gider. Annesi ve babası geldiğine çok sevinir. Şah İsmail her şeyi anlatır, yemek getirirler, yemek rengini değiştirir. Şah İsmail yemeği yemez. Anne-babası Şah İsmail'in eşleriyle tanışmak ister. Şah İsmail'in saraya vardıklarında anne-babası zenginliğinden ötürü onu kıskanırlar ve öldürmeye kalkarlar. Fakat annesi öldürmeye kıyamaz “çukura atalım” der. Bir gece Şah İsmail'i bağlarlar. Gözlerini de çıkartıp ceplerine koyarak çukura atarlar. Saraya işgal etmek için yola çıkarlar. Arabuzengi buna izin vermez. Saray için gönderdikleri adamları da öldürür. Şah İsmail'in annesi ve babası padişahın büyük ordu göndermelerini ister, Arabuzengi bunları da yener, başlarını keser. Bu sırada Şah İsmail'in yanına bir güvercin gider ve ona der ki:

- Sana bir tane tüy vereceğim, gözlerin cebinde, çıkart ve yerine koy. Tüyü de gözlerine sür. Görmeye başlayacaksın. Sonra tükürüğünle tüyümü ıslat. Ellerinin bağlandığı ipe dokun o zaman koparacaksın.

Şah İsmail güvercinin söylediklerini yapar ve evine döner. Eşlerine rica ederek:

- “Lütfen anne-babamı bana öldürtmeyiniz! Ne olursa olsun onlar beni büyüttü. Bana böyle davrandıklarına dayanamam, başımı kesip beni gömünüz! Böyle mutlu yaşayamayacağım.” diye söyler. Şah İsmail’in başını kesip gömerler. Şah İsmail’in eşleri sarayda mutlu yaşamaya devam ederler. (K.K. 12)

2.3.3. Köylü – Kralın Eniştesi

Fakir bir anne ve oğlu aç halde yaşamaya çalışıyorlarmış. Anne bir gün iş bulur ipek satarak geçinmeye başlarlar.

Anne ipek satmak için oğlunu pazara gönderir ve oğluna kazandığın parayla yemek al, gel der. Oğlu pazara gider. Bir tüccar ile karşılaşır. Tüccarın elinde tahta tenceresi vardır. Tüccar gence ne sattığını sorar. “İpek satıyorum kazandığım parayla yemek alacağım.”

Tüccar: - Elimdeki tencerede yemek var. İpeği bana satarsan yemek veririm sana, ama eve gidene kadar tencerenin kapağı sakın açma.

Genç, tencereyi alır eve döner. Yoldayken acıkır ve tencerenin kapağını açar. Korkarak titremeye başlar. Tencerenin içinde yılan görür. Yılan konuşmaya başlar:

- “Korkma, sana zarar vermeyeceğim. Beni kurtardığın için sana borçluyum. Bu tencerede bir yıldır hapisim. Ben kral yılanın yavrusuyum. Babama gidelim. Bizim bir masamız var istediğin zaman sofraya kurulur. Babamdan o masayı iste. Bin kişi misafir edersen yemeksiz kalmazsın.” der.

Genç gider. Kral ne yapayım senin için diye sorar. Genç masayı ister. Kral masayı verir, onu uğurlar. Yoldayken acıkır sofraya bir anda açılır. Tam o sırada biri geçer. Gözlerine inanamaz ve sorar:

- Bu yolda bu kadar yemeği nereden buldun?
- Bu nedir ki, masaya emredip istediğim yemeği bir anda getiriyorum, der.

Şaşırtıcı gerçekten, ama benim sihirli değneğim de fena sayılmaz. İstedğim kişiyi döver ve öldürür.

Genç değneği, masaya değiştirir. Biraz yürüdüktan sonra genç değneğiyle bu yolcuyu döver. Hem masayı alır hem değneği. Yoldayken tekrar sofraya açılır. Yine bir kişi daha geçer ve böyle bir yerde bu kadar yemek nereden getirdi diye şaşırır. Genç herşeyi anlatır. Yolcu, masayı bana var, ben de sana yüzüğü vereyim, dilek tutarsan her şey gerçekleşir.” der.

Genç, masayı verir, onun yerine yüzük alır ve sonra bu adamı da döver. Yüzüğü de alır eve gider. Annesi açlıktan halsiz dümüş ayakta duramamaktadır. Oğlu sofrayı kurar ve annenin rengi yerine gelir. Ne yemek eksiktir ne de içecek.

Bir gün oğlu annesine: - “Kralımızın yanına git anneciğim, kızını iste”. Oğlum kral nasıl sana kızını verir?

- Sen git ve iste! söyler genç.

Annesi krala gider. Korkudan titremekten konuşamıyordu.

- “Ne istiyorsun? Niye geldin?” diye sorar Kral.

- “Oğlum kızını istiyor.”

Kral biraz düşünür ve buyurur: Eğer oğlun sarayımdan evinize kadar giden yolu çiçekle donatırsa kızını veririm. Annesi eve gelir ve oğluna herşeyi söyler. Oğlu sihirli yüzüğe emreder ve ertesi gün evinden saraya kadar bütün yol çiçeklenir.

Kral bu duruma çok şaşırır.

Annesi krala gider:

- “Oğluma kızını veriyor musunuz?” diye sorar.

- Benim sarayımdan daha güzel bir sarayınız varsa kızını veririm.” der kral.

Oğlu tekrar yüzüğe emreder ve kralın sarayından daha güzel bir saray meydana gelir.

Kral düşünmeye başlar: “Bunu öldürmem lazım yoksa kızını alarak beni rezil edecek.” Kral kadına:

- Oğlun eğer benim pehlivanlarla kavgaya tutuşup onları mağlup ederse kızını kendi ellerimle vereceğim, der.

Bir meydanda toplanrlar, oğlu sihirli değneğe emreder ve sonunda pehlivanları da mağlup eder. Kral herşeyi kendi gözüyle görünce bu delikanlıyla şaka olmaz der ve kızını verir. Kırk gün kırk gece düğün yapılır ve mutlu yaşarlar.

(K.K. 25)

2.3.4. Küçük Kardeş

Bir varmış bir yokmuş. Bir kral varmış. Bu kralın üç oğlu varmış. Kral bahçesinde çeşitli meyveler yetiştiriyormuş. Bahçesi her mevsimde çiçekliymiş. Üç kardeş bahçe güvenliğini dikkat ederlermiş. İlk önce büyük kardeş bahçede beklermiş; Fakat uyuya kalmış ve meyveler çalınormuş. İkinci kardeş bahçede beklerken o da uyuya kalmış. En küçük kardeşe sıra geldiğinde o da gece uyukuya dalmış. Bu arada ağaçtan bir meyve düşünce uyanmış. Kılıcını havaya kaldırıp, bir kuşun altın kanadını kesmiş ve kuş kanatı babasına göstermiş.

Babası: - Oğlum madem bahçemi kurtardın, git bu altın kanatlı kuşu bana getir.” der.

Bahçeyi iyi koruduğunu ispatlamak için babasının sözünü tutup atına binip yola çıkmış. Gide gide bir kayaya varmış. Buradan yol üçe ayrılıyormuş. Bu kayanın üzerinde şöyle yazıyormuş: “Eğer alt yoldan, gidersen kaybolursun, orta yoldan, gidersen bir vahşi hayvan çıkabilir, üst yoldan gidersen de hiç kurtulamazsın.”

Küçük kardeş orta yoldan gitmeyi tercih edermiş. Büyük bir ormana girmiş. Bu ormanda ne gökyüzü görünüyormuş, ne de canlı bir varlık. Yürüye yürüye çimenli bir yere gelmiş. Uzaktan kendisine yaklaşan bir kurt görmüş.

Kurdun karnını doyurması için, atından inip kurda atını yemesini söylemiş. Kurt karnı doyduktan sonra küçük kardeşe nereye gittiğini sormuş. Küçük kardeş da Attan iner ve kurda atı vermiş, kurt atı yemiş. Kurt, küçük kardeşe dönerek nereye gittiğini sormuş. Küçük kardeş altın kanadı göstererek altın kanatlı kuş aradığını söylemiş. Kurt da:

- Benimle gel, sana yardımcı olacağım der. Küçük kardeş ile kurt arkadaşı

olurlar ve birlikte yola devam ederler. Bir eve varırlar. Kurt anahtarı verir ve şöyle söyler:

- İçeri gir, kuşu al ve çık, ama sakın hiçbir şeye dokunma yoksa seni yakalarlar. Küçük kardeş içeri girer. Altın tabağın üzerindeki kuşu görür. Hem kuşu hem de tabağı alır almaz kuş ötmeye başlar ve küçük kardeşi yakalarlar. Burada ne aradığını sorarlar, küçük kardeş altın kanatlı kuşu arıyorum der. Adamlar:

- “Bize altın at getirirsen sana altın kuşu veririz.” derler.

Küçük kardeş dışarı çıkar, kurdun yanına gider, kurt ona kuşun nerede olduğunu sorar. Bunun üzerine küçük kardeş:

- “Tabakla birlikte altın kuşu alırken yakalandım ve altın atı getirirsem altın kuşu verebileceklerini söylediler.” diye cevap verir.

Kurt küçük kardeşe sözünü dinlemediği için darılır ve yola devam ederler. Bir eve varırlar. Kurt yine anahtarı verir, kesinlikle bir şeye dokunmaması gerektiğini hatırlatır. Küçük kardeş ahıra girer. Altın atı görür. Yanında altın gemi de duruyordur. İkisini de alır. Tam o esnada at kişnemeye başlar. Küçük kardeş tekrar yakalanır. Adamlar küçük kardeşe bize güzeller güzeli kız getirirsen atı sana veririz.” derler.

Kurt bu duruma yine çok kızmıştır. Ama yine de güzeller güzeli kızı almaya yola çıkarlar. Kızla karşılaşan kurt parlayan bir tilkiye dönüşür. Kız tilkinin büyüleyici güzelliğine bayılır ve küçük kardeşi ile birlikte gitme teklifini kabul eder.

Kızı adamlara vermek için yola çıkarlar. Kurt küçük kardeşe der ki:

- Altın gemi ve atı getir de kızı ata bindirelim. Kızı ata bindirirler ve kaçırlar. Daha sonra altın kuşu almak için adamlara giderler. Altın kuşu isterler, kuşu da alıp kaçarlar.

Küçük kardeş, Kurda:

- “Ben sadece altın kuşu alırım, diğerleri sende kalsın”, der. Kurt hiçbir şey istemeyince herşey küçük kardeşe verir. Küçük kardeş teşekkür eder, kurt giderken tüyünü verir:

- “Gece vaktinde korkarsan tüyüme bak ben hemen gelirim” der.

Gece olur, karşısına Arabuzengi çıkar. Küçük kardeş çok korkar. Tüyü çıkarıp bakar ve kurt gelir Arabuzengi'ye kılıç vurur, Arabuzengi güzeller güzeli bir kıza dönüşür. Küçük kardeş onu da yanına alarak eve döner. Babası onu tahta oturtur ve böylece mutlu bir hayat sürerler.

(K.K. 18)

2.3.5. Derviş

Bir varmış bir yokmuş. Sihirbaz bir erkek ve sihirbaz bir kız varmış. Ailesi zengin olan bir genç erkek de varmış. Bu zengin genç evlenme çağına gelmiş. Evlenmek istiyormuş ama istediği özellikte kız bulamamaktaymış. Bu genç, derviş kıyafetleri giyip istediği özellikteki kıızı bulmak ve evlenmek için köylerde dolaşmaya başlamış. Derviş evleri dolaşırken evin bahçesine girip dua edermiş. İnsanlar da ona hediye verirlermiş. Ama zengin gencin hediye umurunda değilmiş. Tek amacı evlenecek kıızı bulmakmış.

Bir gün zengin genç sihirbazın bahçesine girmiş. Orada dua etmiş. Sihirbaz genç de on altın vermiş. Derviş gezerken sihirbaz kıızı görmüş, bu sihirbaz kıızdan çok hoşlanmış. Bu kız dervişe yüz altın vermiş, sonra derviş sihirbaz erkeğe gitmiş sormuş:

- Sen bana on altın, sihirbaz kıız ise yüz altın verdi, neden?

Sihirbaz genç der ki:

- Bu hikayeyi sormazsan iyi olur, bırak, kendi yoluna git. Derviş ısrar etmiş, o zaman sihirbaz genç de:

- Bu hikayeyi anlatmamı istiyorsan, öncelikle bir davulcunun hikayesini öğrenmelisin, der. Bu davulcu her gün davul yapar kırar. bana sebebini söylediğinde kıız hikayesini anlatırım. Derviş davulcuya gider. Davulcu dervişe para verir. Derviş der ki:

- Para istemem, gece evinde kalmama izin ver yeter.

Davulcu kabul eder. Derviş davul yapmasını izler, adam güzel bir davul yapar ve kırar. Derviş nedenini sorar ve davulcu:

- “Bir şey sorma, kendi yoluna git” demiş. Derviş illa söylemelisin

diyerek onu zorlar. O zaman davulcu dervişten bir tüccarın hikayesinin öğrenmesini ister. Bu tüccar akşama kadar mallarını satıyormuş. Akşam kazandığı parayı ise yakıyormuş.

Derviş tüccara gider ve der:

- “Bütün senin misafirinim. Tüccar kıymetli misafirini güzel bir şekilde ağırlar. Akşam olunca tüccar kazandığı paraları ateşte yakar. Derviş bunu görünce nedeni sorar.

- “Kıymetli misafirim, bunu sorma, hiçbir şey anlatamam.” der adam.

Derviş ısrar edince tüccar ikna olur ve konuşmaya devam eder:

- Hikayemi merak ediyorsan bir hocaya git. Hoca minareye çıkar, ezanı bitirdikten sonra minareden aşağı atlar. Ancak aşağıdaki kalabalık topluluk onu kurtarır. Bu hocanın derdini öğrenirsen hikayemi anlatırım.

Derviş bu hocayı bulur. Hoca öğle ezanını okuduktan sonra minareden atlar. Aşağıda bekleyen topluluk onu tutar. Derviş yanına gider ve neden böyle yaptığını sorar. Hoca der ki:

- “Eğer çok merak ediyorsan, bir şehirde bir adam yaşıyor, büyük bir odanın ortasında insanın kafasını asmış, üstünde tavuk oturtmuş kimseyi yaklaştırmıyormuş. Sebebini öğrenirsen hikayemi anlatırım.”

Derviş yola düşer. Sonunda bu adamı bulur. Derviş adama başından geçenleri anlatır. Adam derviş - “bu işin peşini bırak” diye uyarır. Derviş dinlemez, o zaman adam söyler:

- “Bir köyde bir adam var. Bu adam çamaşırlarını yıkar, yıkadıktan sonra çamura atarak onu tekrar kirletir. O adam neden böyle yapıyor, git, araştır ve hikayemi de o zaman öğrenmiş olursun” diye söyler.

Zavalı derviş ne yapsın, gider. Adamı bulur, önceden duyduğu şeyleri kendi gözleriyle görür. Adam çamaşırlarını yıkıyor, yakınında da dört tane güvercin var. Yıkadıktan sonra güvercinler uçup gidiyor ve bu adam da sinirli sinirli yıkadıkları çamaşırları çamura atıyor.

Derviş adama neden böyle yaptığını sorar, adam der ki: “Eğer hikayemi öğrenmek istiyorsan bu şehirdeki altın ve gümüş pınarlarından birer zincir altın ve gümüş getir. Getirdikten sonra herşey anlatırım.”

Derviş çaresiz olunca, zincirleri getirmek için yola çıkar. Bir eve varır, ev

sahibini çağırır. Evden yaşlı kadın çıkar. Derviş e ve davet eder. Eve girdiğinde derviş yaşlı kadının yalnız olduğunu fark eder. Misafir su ister. Yaşlı kadın “su” duyunca biraz telaşlanır ve misafire söyler:

- Bugün su kesildi yarına kadar gelmez. Sabretmen gerekiyor, bu köyde büyük bir dere var, dereye kocaman bir dev sahiplendi. Bize su vermez. Her gün deve birer kız veririz. Deve da kirli su verir bize. Köyde kız kalmadığı için yarın deve kralın kızını verirler.

Derviş söyler:

- Sabah eğer uyanamazsam, kızını götürdüğünüz zaman beni uyandırın!

Derviş yatar, çok yorgun olduğu için hemen uyuya kalır. Sabah olunca kralın kızını ağlaya-ağlaya deve götürürler. Yaşlı kadın derviş uyarır. Derviş kalkar ve devin yanına kızdan önce varır. Deve yaklaşınca kız der ki:

- Gitme, dev ikimizi yer.” Derviş dinlemez, kılıç çıkarır ce deve vurur. Derviş onu ikiye böler. Kanlı su akmaya başlar, insanlar sevinir ve hemen su doldurmaya giderler. O sırada derviş onları durdurur ve suyun temiz olduktan sonra almalarını söyler. Kız sevinerek babasının yanına koşar.

Kral şaşırır, der ki:

- “Kızım ne oldu? Niye geldin? İnsanlar susuz kalır.” Kız herşeyi babasına anlatır. Kral çok sevinir, kızını kurtaran adamın kim olduğunu merak edince emreder:

- “Yarın bu krallıkta yaşayan herkesi sarayımda toplanmasını istiyorum!”

Saraya herkes gitti. Ancak yaşlı kadın ve yanında misafir olan derviş uzakta oturdukları için saraya gidememişler. Kız babasıyla bekler. İnsanlar gelip giderler. Sabırsızlıkla bekleyen kız sonunda sessizliğini bozarak:

- “Beni kurtaran adam gelmemiş, belki duymamıştır” diye söyler babasına.

Kral vezirlere sorar:

- Sarayına gelmeyen var mı acaba?

Bir vezir der ki:

- Bir yaşlı kadın gelmemiştir. Ama bildiğim kadarıyla yanında kimse yaşamıyordur.

O zaman kral vezirleri yaşlı kadına gönderir. Vezirler kadının evinde derviş görürler ve kralın çağırıldığını söylerler.

Dervişi ata bindirip götürürler. Saraya varınca kız sevinerek bağırarak, beni kurtaran adam budur der. Kral sofrayı kurdurur ve dervişe:

- Evladım! Hem kızımı, hem de krallığı kurtardın. Benden ne istiyorsun.

Vezir der ki:

- “Kızını kurtardı, kız verelim” Vezirlerin söylediği kralın hoşuna gider ve söyler:

- Kızımı da sana vereyim, tahtamı da!

Derviş der ki:

- Benim önemli bir vazifem var. Ben kendi yoluma gideyim. Kral dervişi bırakmaz ve der: - İsteğin başka birşey varsa söyle.

Bunun üzerine derviş der ki:

- Altın ve gümüş pınarlara gitmek istiyorum, beni oraya kadar uğurlayabilir misiniz?” Kral üzülerek:

- “Dev kızımı yeseydi daha iyiydi.” diye söyler. O zaman derviş yalnız gideceğini söyleyerek gitmek üzereyken kral onu durdurur:

- Sen bana böyle bir iyilik yaptın. Sana elimden geldiği kadarıyla yardımcı olmaya çalışacağım. Bir ormana gideceksin. Ormandaki en büyük ağaçta kuş yuvasında iki tane yavru kuş var. Ormanda yaşayan ejderha yavru kuşlarını yemek istiyor. Yetişip ejderhayı öldürürsen anne kuş seni pınarın olduğu yere götürür.

Derviş gider. Ağacın altında bekler. Gerçekten de korkunç gözüken bir hayvan dervişe doğru gelir. Derviş ejderhayı kılıç vurarak öldürür. Ağacın altında halsiz olan derviş uyuya kalır. Anne kuş gelir, ağacın altında uyuyan dervişi görürünce yavruları yemek isteyen budur diye düşünerek dervişe doğru uçar. Bu arada yavru kuşlar anneye, dervişin tarafından kurtulduklarını söylerler. Kuş sevinir ve ağaç dalında otururken kanadını açar. Rüzgar estirerek dervişi uyandırır ve söyler:

- Yavrularımı kurtardın. İsteddiğini yaparım.

Derviş pınara gitmek istediğini söyler. Kuşa bu iş zor gelir ama kabul eder. Derviştten yedi torba et ve yedi torba şarap ister. Derviş kralın yanına gider. Kraldan et ile şarap ister. Kuşa götürür. Kuş bir kanadına et, bir kanadına şarap koyar. Dervişi de boynuna oturtur ve uçar. Kuş:

- “Pınara geldiğimizde sağ elini altın suya koy, sonra ise sol elini gümüş suya koy. İstedğini alıp geri döneceğiz. Ancak bu hareketleri hızlı yapmalısın. Geri dönerken sevdiğilerinin ağlama seslerini duyuyacaksın. Kesinlikle arkaya bakmamalısın, arkaya bakarsan ikimiz da taş oluruz.“

Pınarın olduğu yere varırlar. Kuş der ki:

- “Sağ elini suya koy, şimdi sol elini.”

Derviş istediği zincirleri alıp geri dönerler.

Geride dönerken gerçekten de derviş annesinin, babasının ve akrabalarının seslerini ve çağrışlarını duyar. Derviş arkasına bakmaz. Daha önce karşılaştıkları insanların sırlarını öğrenmek için yola düşer.

İlk önce çamaşırlarını yıkayan adama gider ve söyler:

- Şimdi anlat hikayeni. Adam onu tanıyamaz. Derviş herşey hatırlatır. O zaman adam:

- O kadar dolaşmışsın oğlum, şimdi hikayemi anlatayım, der. – “Ben fakir bir adamdım. Tek annem vardı. Çalışıyordum ve zorla geçiniyorduk. Bir gün yolda bir güzel kadınla karşılaştım. Kadın çok güzeldi. Gelip elimi tuttu. Ben de ne istediğini sordum. “Bizim nikâhımız gökyüzünde yapılmış ben senin karınım, beni evine götür.” dedi. Ben fakir bir adam olduğumu ve onu alamayacağımı söyledim. Beni bırakmadı, evime götürmek zorunda kaldım. Annem biraz kızdı ama aldırmadım.

Bu kadından üç çocuğum dünyaya geldi. Hepsi birbirinden güzeldi. Bir gün annem vefat etti. Cenazede insanlar ağlarken, eşim dolapta oturmuş, ne ağlıyor ne de ağzını açtı. Annemi defnetmeye götürdüğümüz zaman birden kakhaha atmaya başladı, herkes şaşırды, ben bir şey diyemedim. Annemi defnettikten sonra karıma kızdım. Çocuklarımız okula gidiyordu. Karım bana sormadan bir fırın yaptırmış. Bir gün baktım büyük oğlum ortada yok. İkinci gün öbür çocuğum, üçüncü gün ise küçük olan da yok. Bu kadın çocuklarımızı fırına atmış. Delirdim ve karımı fena dövdüm. Kendisi de gidip fırında kayboldu. Açtım fırının kapısını dört tane güvercin çıktı, üç tane çocuğum ve karım. Bunu görünce ağlamaya başladım. Karıma geri dön diye yalvarmaya başladım.

O zaman karım şöyle bir şey anlattı:

- Annem vefat edince, dolapta oturma sebebim, evdeki kan gölü

yüzündendi. Siz bunu göremiyordunuz sadece ben görüyordum. Annen iki yüzlü bir kadındı. Ecel gelince ağzından dilini kopardı ve ağzından kan akmaya başlayınca ev kanla doldu. Cenazede gülme sebepim budur: “Annen hayatı boyunca kimseye bir lokma ekmeği vermedi. Bir kez yanmış dilim ekmeği bir köpeğe atmış. Bu köpek yanmış ekmeği sopaya asıp önünüzden geliyordu. Siz görmediniz ben her şeyi gördüm ve ondan gülüyordum. Çocuklarımı fırına atmadım. Burası cennet okuluymuştu. Beni dövdüğün için ben de onlarla birleştim ve şimdi uçuyoruz” diyerek anlatmayı bitirdi.

Bunları anlatınca geri dön diye yalvardım ama ne yazık ki dönmediler. Şimdi çamaşırlarımı yıkayınca, dördü de gelip yanımdalar, ben de severek yıkıyorum. Yıkamayı bitirdiğimde uçup gidiyorlar. Buna çok üzülüyorum ve çamaşırları çamura atıyorum. Hikayem budur.” Diye söyler adam. Derviş ile vedalaşırlar ve derviş yola düşer.

Derviş odada insan kafası asılmış olan adamın yanına gider. Herşeyi anlatır. Adam:

- Madem hikayemi bu kadar merak ediyorsun ve bu kadar da dolaşmışsın aç kulaklarını iyi dinle. İki tane atım vardı, bir tanesi uçan attı, öbürü ise yağmur atıydı. İkisine de iyi bakardım. Bir gün bu yağmur at hastalandı. Bundan dolayı hizmetçiye kızdım, iyi bakmıyorsun diye şikayet ettim. O karşı çıkarak bana:

- Bu sizin suçunuz, her gece ata binip bir yerlere gidiyorsunuz , at yoruluyor ve sonra da hastalanıyor. Sebebi budur. Buna şaşırdım ama ona birşey demedim. Hizmetçi her gece ata bindiğimi sanıyordu. Karımdan bir an şüphelendim, belki bir yerlere o gidiyor diye.

Akşam yattık. Ben uyumuş gibi horlamaya başladım, karım uyuduğumu sanmıştı. Kıyafetlerimi giyinip dışarıya çıktı. Ben de kalkıp peşine düştüm. Hizmetçiye uyandırıp atı hazırlattı, ata binerek bir ormana girdi. Bir kayanın önünde attan indi. Kırk haramilerin başının sevgilisiymiş meğer karım. Attan iner inmez sevgilisi neden geç geldin diyerek yüzüne vurdu. Biraz üzüldüm karıma vurduğu için ama o an birşey yapamadım. Oturup içmeye başladılar.

Ben de gizlice gittim şaraplarını zehirledim. Birkaç dakika sonra herkes sarhoşluktan uyuya kaldı. Eşim ata bindi ve eve doğru gitti. Eşim gidince, oraya

gelip herkesin başını kestim. Karımın sevgilisinin kafasını yanıma aldım ve kadından önce eve ulaştım. Birşey fark etmesin diye yattım, uyuduğumu sanıyordu. O da yanımda yattı. Gece kötü rüya gördüm diyerek karımı uyandırdım. “Rüyamda kalkıp gittiğini görmüştüm, ben peşine düşmüştüm. Bir kayaya varmıştık, orada bir adam yüzüne vurmuştu, ben de kızdım başını kestim ve sana getirdim diyerek adamın başını gösterdim”. Eşim bunu görünce bana tokat attı ve köpeğe dönüştüm. Akrabalarımı tanıyorum ama konuşamıyorum, onlar beni tanıyamıyordu. Çok zor durumdaydım.

Bir gün teyzemle karşılaştım. O beni tanıdı ve beni evine götürdü. Köpek olduğum için her gün ağladı. Akşam balkonda yatmışım, yanıma üç tane güvercin geldi , konuşuyorlardı. Güvercinlerden biri:

- “Şimdi uyanık biri olsaydı ona bu köpeğin insan haline dönmesini öğretilirdim. Burdan uçtuğumda oturduğum yerde bir sopa düşer, bu sopayı köpeğe vurdun mu eskisi gibi adam haline döner.” dedi.

Öbür güvercin:

- “Benim oturduğum yere düşen sopayı insana vurursan köpeğe dönüşür.” der. Üçüncü güvercinin sopası insana vurduğunda ise orman tavuğuna dönüşürmüş. Güvercinlerin sohbetini teyzem duymuş. Gerçekten de balkonda sopaları bulmuş. Bana sopalardan bir tanesini vurdu ve eski haline döndüm. Üçüncü güvercinin sopasını alıp karıma vurdum ve o da tavuğa dönüştü. O zamandan beri sevgilisinin kafasında oturdu ve kalkmadı. Sevgilisinin kafasına elini kaldırırsan sana gagasını vurur, o kadar da sevmiş o adamı. Benim sırrım bu kadar evladım.” der.

Derviş teşekkür eder ve hocaya gider. Hoca başımdan çekil, hiçbir şeyi anlatmayacağım - der. O zaman derviş kendini hatırlatır ve tavuğunun hikayesini anlatır. Hoca dervişi hatırlar ve hikayeyi anlatmaya başlar:

- Bir gün minareye çıktım, ezanı okurken bir kuş geldi ve beni kaçırdı. Beni yükseklere uçurdu. Ve sonra güzel bir kadına dönüştü. O kadar güzel bir kadındı ki dünyada göremezdim de bulamazdım da. Bana biraz uyuyacağını söyledi. “Buraya benden güzel kadınlar gelecek. O kadınlarla muhabbet kurma. Yoksa senin karın olmam, - diyerek beni uyardı.

Gerçekten de güzel kadınlar geçti. Ben de düşündüm ki:

- Kadın bir şey anlamaz düşünerek bu kadınları öpmeye ve onlara sarılmaya başladım. Tam o anda kadın uyandı ve söyledi:

- “Artık seni istemiyorum! Kadın kuşa dönüşür. Beni tekrar minareye bırakır ve gider. Şimdi minareye her çıktığımda ve ezanı okuduğumda o kadını hatırlarım. Ezandan sonra da hayatımın değerini kaybettiğini düşünüyor ve minareden kendimi aşağı atıyorum. Aşağıda toplanan insanlar ise beni tutuyorlar. Hikayem budur” der.

Bunun üzerine derviş tüccara gider. Hocanın başından geçenleri anlattıktan sonra tüccar hikayesini anlatmaya başlar:

- Yaşadığımız yerdeki en güzel kadın benim karımdı. Ona çok güveniyordum, kazandığım parayı tamamen karıma emanet ediyordum. Bir gün kazandığımız paraları sayalım dedim. Karım iki-üç günlük kazandığım parayı getirmişti. Çok şaşırđım, sordum:

- Diğer paralar nerede?

- Başka para yok, dedi.

Bir şey demeden onu izlemeye başladım. Bir gün işe gittiğimi sanmıştı, evde saklandım. Aradan kısa süre sonra biri geldi, eşim onu görünce sevindi. Güzel bir sofraya hazırladı. Sonra eşim sordu:

- Yarına kadar ne kadar para yeterse vereyim. Adam:

- İstemiyorum, dün verdiklerini hala harcamadım, duruyor, diye cevap verdi. Bu adam gitti. Ben de delirdim o an ve eşimin karşısına çıktım. Ne oluyor bu nedir diye bağırdım. Eşim şaşırđı ve hiçbir şey olmamış gibi davranmaya devam etti. Evden kovdum. kazandığım paranın kimseye vermeyip yedirmeyeceğime karar verdim. Yakarım daha iyidir dedim. Ondan sonra kazandığım parayı ateşe verip yakıyorum.

Davulcunun hikayesini öğrenme zamanı gelmişti. Davulcudan sonra derviş sihirbaz kızının hikayesini öğrenebilirdi, o kızdan hoşlanmış ve onunla evlenmek istiyordu. Davulcuya gitti. Davulcu hikayesini anlatmaya başladı:

- Bir gün üç tane davul yaptım, bunlardan bir tanesi çok güzeldi. Kendim için sakladım. Satmaya kıyamadım. Diğer davulları satmak için pazara götürüyordum. Sattıktan sonra eve dönüyordum. Yoldayken güzel giyinmiş bir genç adamla karşılaştım. Ata binmişti ve elinde sakladığım davulumu tutmuştu. Beni

tanımıyordu, davulu nerede buldun diye sordum. Sevgilisinden hediyeymiş. Ona bir şey demedim, sinirli sinirli eve geldim. Karıma davulumun nerede olduğunu sordum. Bir yerde olacak dedi. Kızgınlıktan karımı boğdum. Ondan beri davul yapıp kırıyorum.” der.

Nihayet derviş her hikaye öğrenebilmişti. Sihirbaz erkeğin yanına giderek. Ona:

- O kadın da benim gibi sihirbazdır. O kadın evlilik teklif eden her adamla evleniyor. Evine götürüp pilav yediyor, bir lokma yedirdikten sonra adama kaşık vurduğu insan altına dönüşüyor. Böylece evine giden kim olursa olsun cömertlik yapıyor. Bu yüzden sana yüz altın vermiş. Ben sana nikâhtan sonra nasıl davranacağını öğretirim, der sihirbaz erkek. Pilav getirince ilk lokmayı kediye verirsin, o zaman kaşığı kediye vurur ve sen de kurtulmuş olursun.

Derviş sevinir ve teşekkür ederek sihirbaz kadına gider. Nikâhları kıyılır. Kadın pilav getirir, derviş ilk lokmayı kediye verir, kadın kediye kaşıkla vurur ve kedi altına dönüşür. - Benim sırrımı sihirbaz erkekten öğrenmişsin der. Derviş altınları göstermeye götürür. – “Benim kocam olamazsın. Kendi yoluna git. Benden sana bu altın hediye, hayat boyu sana yeterli olacaktır.” der. Derviş altınları alır ve eve döner. Sonunda evleneceği kızını bulur. Evlenir ve yedi gün yedi gece düğün yaparlar.

(K.K. 13)

3. ALKIŞ VE KARGIŞ

3.1. ALKIŞ VE KARGIŞ KAVRAMLARIN İNCELENMESİ

Dua, insanın kendisi ile içinde yaşadığı cemiyetin maddi refah ve manevi saadetinde yardım ve merhametini üzere Tanrı'ya yaptığı bir hitap, bir sesleniştir. Beddua ise, duanın aksi ve zıddı olan lanet, inkisar, bela ve gazap ifade eden menfi sözdür.⁴⁴

Alkış ve kargış genellikle özgün, etkileyici ve duygu yüklüdür. Çünkü bir sevinci, bir teşekkürü (alkışta) veya bir acıyı, bir öfkeyi, bir nefreti (kargışta) dile getirmek için söylenirler.

Alkışları sihir şiirlerinin bir türü olarak ifade eden Ali Duymaz, insanların psiko-sosyal yapıları gereği din ve büyüün yanında sözlü bir etkileme aracı olarak alkışları da kullandığını ortaya koyar. *‘Eski dönemlerde insanların, tabiatı kendi istekleri doğrultusunda yönlendirme arzusundan kaynaklanan büyülerin, kurban ve ibadet gibi fiili unsurlarının paralelinde poetik sözlü kalıplar olarak dikkat çeken alkışlar, büyüsel mahiyetlerini yitirdikten sonra dilin estetik kuralları içinde nezaket ifadeleri olarak görev almaya başlamışlardır.’*⁴⁵

Petrev Nail Boratav, alkış ve kargışları iki gruba ayırır. *‘Bir bölümde sadece konuşmayı renklendiren, kısa kalıplar şeklinde alkış ve kargış (=hayır dua, bedua) sözleri vardır. Bu biçimdekileri bir halk edebiyat türü olarak tanımlamak yersiz olur; konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlamı güçlendirici dil öğeleridir bunlar; kısalıkları, yoğunlukları son kertede bulunmakla ve çok kullanılmakla ikinci bölümlüklerden ayrılırlar. (...) İkinci bölümü, koygunluğunu anlatımdaki özenilmişken, imge, düşünce ve çağrışım buluşlarındaki başarıdan alanlardır.’*⁴⁶

⁴⁴ Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1986, s. 662.

⁴⁵ Ali Duymaz, *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2000, s.45.

⁴⁶ Boratav, a.g.e., s. 136

3.2. ALKIŞ VE KARGIŞ METİNLERİ

3.2.1. Kargış Örnekleri

1. Allah ağzını burnunu kırsın	1. ღმერთმა ცხვირ-პირი დაგიმტროს
2. Allah ellerini kırsın	2. ღმერთმა ხელები დაგატეხოს
3. Allah sana sorar	3. ღმერთი მოგკითხავს
4. Toprak yesin	4. მიწამ შეჭამოს
5. Allah ona güneş göstermesin	5. ღმერთმა დღის შუქი არ დაანახოს
6. Allah mahvetsin	6. ღმერთმა დაანგრიოს
7. Azrail sana uğrasın	7. აზრაილმა მოგაკითხოს
8. Allah dilini çürütsün	8. ღმერთმა ენა გაგიხმოს
9. Siyah zehiri yesin	9. ჭირი ჭამე
10. Kara toprağa gitsin	10. მიწა დაგაყარე
11. Allah kökünü kurutsun	11. ჯიში-ჯილაგი ამოგიწყდეს
12. Allah canını alsın	12. ღმერთმა სული ამოგაცალოს
13. Allah seni yok etsin	13. ღმერთმა გაგაქროს
14. Allah canını çıkarsın	14. ღმერთმა სული ამოგიღოს
15. Azrail boğazında	15. აზრაილი გაგეჩხიროს
16. Allah karnını patlatsın	16. ღმერთმა მუცელი გაგიხეთქოს
17. Kaplan çarpsın	17. ვეფხვს შეხვედროდე
18. Yılanlar seni yesin	18. გველმა დაგეესლოს
19. Ocağına yıldırım çarpsın	19. კერას მეხი დაეცეს
20. Hayrını görmesin	20. სიკეთე ვერ გენახოს
21. Gözlerin çatlasın	21. თვალები დაგევესოს
22. Allah ellini yüzünü kırsın	22. ღმერთმა თავ-პირი მოგამტროს
23. Allah sana gün işığı göstermesin	23. ღმერთმა დღის შუქი არ დაგანახოს
24. Kara toprağa gömül	24. ჩამადლდი
25. Allah utandırсын	25. ღმერთმა შეგარცხვინოს

26. Allah sesini kıssın	26. ღმერთმა ხმა ჩაგიწყვიტოს
27. Allah kalçalarını kırsın	27. ღმერთმა გვერდები დაგამტვრია
28. Allah belanı versin	28. ღმერთმა ბელა მოგცეს
29. Allah beynine yıldırım düşürsün	29. ღმერთმა ტვინზე მეხი დაგცა

3.2.2. Alkış Örnekleri

1. Allah uzun ömür versin	1. ღმერთმა დიდხანს გაცოცხლოს
2. Allah kurtarsın	2. ღმერთმა გადაარჩინოს
3. Allah yapmasın	3. ღმერთმა ნუ ქნას
4. Allah sevindirsin	4. ღმერთმა გაგახაროს
5. Allah yardım etsin	5. ღმერთი დაგეხმაროს
6. Allah bize iyi günler yazsın	6. ღმერთმა კარგი დღეები დაგიწეროს
7. Allah iyileştirsın	7. ღმერთმა გამოაჯანმრთელოს
8. Allah güzel günler göstere	8. ღმერთმა კარგი დღეები განახოს
9. Allah senin gibileri çoğaltsın	9. ღმერთმა შენისთანები ამრავლოს
10. Allah'a emanet ol	10. ღმერთს ებარებოდე
11. Allah sağlıklı evlatlar versin	11. ღმერთმა ჯანმრთელი ბავშვები მოგცეს
12. Allah beladan korusun	12. ღმერთმა საფრთხისგან დაგიცვას
13. Allah yol göstere	13. ღმერთმა გზა განახოს
14. Allah bereketini versin	14. ღმერთმა ბარაქა მოგცეს
15. Hayırlı evlat olsun	15. სასახელო შვილი იყოს
16. Şeytandan uzak dur	16. ეშმაკისგან შორს
17. Allah seni yüz sene yaşatsın	17. ღმერთმა 100 წელი გაცოცხლოს
18. Allah sağlık versin	18. ღმერთმა ჯანმრთელობა მოგცეს
19. Allah barış içinde büyütsün	19. ღმერთმა მშვიდობაში გაზარდოს
20. Huzur içinde yaşayınız	20. მშვიდად გეცხოვროთ

(K.K. 7), (K.K. 15), (K.K. 22), (K.K. 13)

4. ATASÖZÜ VE DEYİMLER

4.1. ATASÖZÜ VE DEYİMLER İNCELENMESİ

Atasözleri belli bir toplumun ve bütün insanlığın yaşam felsefesidir. İnsanlarda bulunan sevgi, kıskançlık, bencillik, dostluk, düşmanlık gibi duygular evrenselidir. Bu nedenle bu duyguları yansıtan atasözleri de evrensel olarak kabul edilmektedir. Dünyada pek çok ulusun kullandığı atasözleri karşılaştırıldığında, bu atasözlerinin pek çoğunun aynı ya da benzer olduğu görülmüştür. Atasözleri evrensel değerler yanında bir ulusa özgü kültürel değerleri de yansıtır.

Atasözleri, fikir ve düşünceleri, din, ahlak, gelenek, görenek ile tabiat olaylarından vb. çıkacak kuralları somuttan soyuta giden bir yolla söz ve yazıyla nesilden nesile aktarılan hikmetli cümlelerdir.

Atasözleri sosyal yaşamı düzenleyen önemli söz varlıklarıdır. Bir ulusun ortak düşünce ve tutumunu ortaya koyduğundan yol göstericidir ve anlaşmazlıklarda önemli bir yargıdır.⁴⁷

Deyimler ise *''Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayırı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce''*⁴⁸ anlamıyla karşımıza çıkmaktadır.

4.2. ATASÖZÜ VE DEYİMLER

4.2.1. Atasözleri

1) Dil acıdır, dil tatlıdır. Dil dünyanın yıkıcısıdır.

ენა მწარე, ენა ტკბილი, ენა სამყაროს დამაქცეველიო

2) Annenin önünde koşan tayı, ya kurt yer ya da kurt gibi hayvan.

დედის წინ მორბენალი კვიცს, ან მგელი შეჭამს ან მგლის მსგავსი ცხოველიო

⁴⁷ Ömer A. Aksoy, *Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü I*, Atasözleri Sözlüğü, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1993, s.15.

⁴⁸ Aksoy, a.g.e. s 52

- 3) Vaktinde eken vaktinde biçer.
დროზე მთესველი, დროზე მოიმკისო
- 4) Kedi sucuğu çalamaz. Bugün cumadır çünkü.
პარასკევ დღეს კატა ძეხვს ვერ მოიპარავსო⁴⁹
- 5) Uzun kıştan sonra mahsul bol olur.
გრძელ ზამთარს კარგი მოსავალი მოყვებაო
- 6) Aç çıplaktan daha iyi durumdadır.
მშიერი ტიტველზე კარგ დღეშიაო
- 7) El eli yıkar, iki el de yüzü.
ხელი ხელს ბანს, ორივე ხელი კი პირსო
- 8) Muhtaç adama taş yokuşa yetişir.
გაჭირვებულ კაცს ქვა აღმართზე დაეწევასო
- 9) Yüz kez ölç bir kez kes.
ასჯერ გაზომე, ერთხელ გაჭერო
- 10) Yasak meyve lezzetlidir.
აკრძალული ხილი გემრიელიაო
- 11) Köpek topal olduğu için ölmez.
ძალდი კოჭლობით არ მომკვდარასო
- 12) Gözler kalbin aynasıdır.
თვალები გულის სარკეაო
- 13) Dikensiz gül toplanmaz.
ვარდი უეკლოდ ვის მოუკრეფიაო
- 14) İhtiyar çocuk gibidir.
მოხუცი ბავშვივითააო
- 15) İki hırsız gündüz kavga eder, akşam barışır.
ორი ქურდი დღისით იჩხუბებს, საღამოს შერიგდებაო
- 16) İnsan insanın ilacıdır.
ადამიანი ადამიანის წამალიაო

⁴⁹ K..K. 25' nin açıklaması – Ortodoks Hristiyanlarda çarşamba ve cuma günleri oruç günleridir. Oruç zamanında et ve süt ürünleri yenilmez, bu yüzden de cuma günü kedi sucuğu yiyemez.

- 17) Kötü müdür iyi midir fark etmez, senin kocandır.
ცუდია თუ კარგი შენი ქმარიაო
- 18) Ya şarap olacaksın ya da su.
ან ღვინო უნდა იყო ან წყალიო
- 19) Tencere yuvarlandı kapağını buldu.
ქვაბი ამობრუნდა თავსახური იპოვაო
- 20) Sabreden kazanır.
მომთმენი მოიგებს
- 21) Devenin hırsızı ve iğnenin hırsızı aynıdır.
აქლემის ქურდი და ნემსის ქურდი იგივეაო
- 22) İşte ayı, işte izi.
აგერ დათვი, აგერ კვალიო
- 23) İnsanın tekmesi eşeğinkine benzemez.
ადამიანის წიხლი ვორისას ვერ შეედრება
- 24) Kötü söz sahibine aittir.
ავი სიტყვა ავსა მთქმელსა
- 25) Bazen ölümler canlılardan hayırlıdır.
ცოცხლებს მკვდრები ჯობიაო
- 26) Umutlu açlık bile iyidir.
იმედიანი შიმშილიც კარგიაო
- 27) Doğacak güneş sabahtan belli olur.
როგორი დღე გათენდება დილიდანვე ეტყობაო
- 28) Yasak meyve lezzetlidir.
აკრძალული ხილი გემრიელიაო
- 29) Islanmadan balık tutulmaz.
დასველების გარეშე თევზს ვერ დაიჭერო
- 30) Tembellik fakirliğin anahtarıdır.
სიზარმაცე სიღარიბის გასაღებიაო
- 31) Söz büyüğünüdür, su ise küçüğünüdür.
სიტყვა უფროსისაა, წყალი უმცროსისო

32) Güç birliktedir.

ძალა ერთობაშიაო

33) Aç köpek sahibini ısırır.

მშიერი ძაღლი პატრონს უკბენსო

34) İyi evlat annesinin kalbinin gülüdür.

კარგი შვილი დედის გულის ვარდიაო

35) Bir findık içi dokuz kardeş paylaşır.

ერთი თხილის გული ცხრა ძმამ გაიყო

(K.K. 25), (K.K. 17), (K.K. 1), (K.K. 5), (K.K. 22)

4.2.2. Deyimler

1. Ağzı açık gezmek	1. პირღია სიარული
2. Yaşlanınca gözler bulanmak	2. სიბერეში თვალის არევა
3. Güneş olsa aydınlatmaz	3. მზე რომც იყოს არ გაანათებს
4. Sülük gibi yapışmak	4. წურბელასავით მოწებება
5. Kulak asmak	5. ყურების ჩამოყარა
6. At gibi başını sallamak	6. ცხენივით თავის ქიცინი
7. Göz açmak	7. თვალის გახელა
8. Ağzıyla ağızımı yemek, elleriyle ellerimi yemek	8. პირით პირს ხელით ხელს მიჭამს
9. Yüzümüze bakmamak	9. არც შემოგვხედა
10. Eline kına yakmak	10. ხელზე ინი იცხო
11. Yaşarken mezara koymak	11. ცოცხლის დამარხვა
12. Burnuma sokmak	12. ცხვირის სხვის საქმეში ჩაყოფა
13. Ağzından bal akmak	13. ტკბილად საუბრობს
14. Kar eritmek	14. თოვლს ადნობს
15. Sen de girersin mezara	15. შენც იგემებებ სიკვდილს

16. Yedirip içirmek	16. ჭამა-სმა
17. Kedi sarımsağı yemedi	17. კატამ ნიორი არ ჭამა
18. Köpek otlamaz	18. ძაღლი არ ძოვს
19. Gözü yolda kalır	19. თვალები გზაში დარჩა
20. Altın güzeli	20. ოქროსავით ლამაზი
21. Anaları gebertmek	21. დედის ტირება
22. Küçükken iş becermek	22. ბავშვობაში საქმის ცოდნა
23. Beyni yemek	23. ტვინის ჭამა
24. Kafa kaynatmak	24. ტვინის ადუღება
25. Beyni boşaltmak	25. ტვინის დაცარიელება
26. Yüzüne söylemek	26. პირში თქმა
27. Ağzına ateş dökmek	27. ცეცხლს აფრქვევს
28. Kanlı gözyaşlarla ağlamak	28. სისხლის ცრემლებით ტირილი
29. Dil tutulması	29. ენა დაება
30. Sırtında yüklü beşik var	30. ზურგზე აკიდებული აკვანი
31. Dilin yılanı öldürür	31. ენით გველს მოკლავს
32. Ağzını toplatmak	32. სიტყვებს დაუკვირდი
33. Çoluk çocuk ile gitmek	33. დედა-ბუდიანად წასვლა
34. Beş kuruş olmadı	34. ხუთ თეთრად არ ღირს
35. Ormanda büyümek	35. ტყეში გაზრდა
36. Ağzından getirmek	36. პირში ამოყვანა
37. Burnundan getirmek	37. ცხვირიდან წაჭერა
38. Minnet etmemek	38. უმადური
39. Yılan gibi dili var	39. გველივით ენა აქვს
40. Öyle dile sahip ki ölüyü diriltir	40. ენით მკვდარს გააცოცხლებს
41. Gözlere kül dökmek	41. თვალში ნაცრის ჩაყრა
42. İncir dalları kırılır	42. ლეღვის ტოტების მოტეხვა
43. Gökyüzü duy	43. ზეცამ გაიგოს

44. Kuyruk peşine takmak	44. კუდის მობმა
45. Yılan olarak gözükmek	45. გველივით გამოიყურება
46. Sen söylersin, sonra kabul etmezsın	46. თავად თქვი და არ აღიარებ
47. Şeytan sırtına bindi	47. ეშმაკი ზურგზე შეაჯდა
48. Eli boş gitmemek	48. ხელცარიელი წაუსვლელობა
49. Burnunu uzatmak	49. ცხვირის გამწვრა
50. Toprağa başını sokmak	50. მიწაში თავის ჩარგობა
51. Ortalığı yemek	51. ირგვლივ ყველაფრის გადაჭმა
52. Ne Azrail istiyor bilmiyorum	52. რა აზრაილი გინდა ვერ გავიგე
53. Duman olmak	53. კვამლად ქცევა
54. Kedi gibi miyavlamak	54. კატასავით კნავილი
55. Zamansız yaşlanmak	55. უდროოდ დაბერება
56. Kalbi ısınmak	56. გულის გათბობა
57. Eşek inadını tutmak	57. ვირივით ჯიუტობა
58. Derim soyuldu	58. ტყავი გამძვრა

(K.K. 25), (K.K. 13), (K.K. 22)

5. TÜRKÜLER

Türküler gerek ezgileri, gerekse sözleriyle millî kültürümüzün özünü teşkil eden, halk edebiyatının en zengin örnekleridir. Türkülerin yakılmasının veya söylenmesinin arkasında mutlaka gerçek bir olay vardır.

Türküler başlangıçta bir olay üzerine yakılırlar. Bu olaylar bütün bir milleti ilgilendirecek kadar büyük nitelikler taşıyabileceği gibi, dar çevrelerde meydana gelen cinsten de olabilir. Aşk, gurbet, ölüm, seferberlik, tabii afetler, oymak kavgaları, eşkiya baskınları, bir kalenin düşmesi gibi sosyal olaylarla; sevda, talihe kızma, şansa küsme, gibi duygular, türkülerin doğuş şartlarını hazırlayan sebeplerin başında gelir. Bu olayı yaşayan veya bu duyguyu taşıyan sanatçı kişinin bunları halk şiiiriyle ifade etmesi türkülerini meydana getirir. Böylece türkü yakılmış olur.⁵⁰

Türkülerini şekil, yapı ve ezgi yönünden sınırlamak zordur, çünkü çok değişik biçimde, yapıda ve ezgide türkü vardır. Halk, ezgiyle söylenen manzum parçaları türkü olarak adlandırır... Ezgisi, ölçüsü ve nazım şekle olursa olsun türkü terimi 15. yüzyıldan bu yana kullanılmaktadır.⁵¹

Petrev Naili Boratav da türküyü tanımlayarak tasnifini yapmıştır:

“Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiiirlerdir”.

Boratav türküyü ilk olarak iki ana bölüme ayırmıştır. Bu bölümlerin birincisinde; türkülerin konularını, ikinci bölümde ise türkülerin kullanıldıkları yerler, gördükleri vazifeler, ya da söylenmelerini şartlandıran vesileler belirtilmektedir.

1. Bölüm:

A) Lirik Türküler:

Ninniler, Aşk Türküleri, Gurbet Türküleri, Askerlik Türküleri, Hapishane Türküleri, Ağıtlar, Çeşitli Başkaca Duyguluk Konular Üzerine Türküler.

B) Taşlama, Yergi ve Güldürü Türküleri

⁵⁰ Mehmet Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınevi, 1994, s. 62-64.

⁵¹ Hikmet Dizdaroğlu, *Halk Şiiirinde Türler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1969, s. 103.

C) Anlatı Türküleri:

Efsane Konulu Türküler, Bölgelere ya da Bireylere Özgü Konuları Olan Türküler, Tarihlik Konuları Olan Türküler.

2. Bölüm:

D) İş Türküleri

E) Tören Türküleri

Bayram Türküleri, Düğün Türküleri, Dinlik ve Mezheplik Törenlere Değın Türküler, Ağıt Töreninde Söylenen Türküler.

F)Oyun ve Dans Türküleri:

Çocuk Oyunlarında Söylenenler, Büyüklerin Oyunlarında Söylenenler.⁵²

5.1. TÜRKÜ METİNLERİ

5.1.1. Türküler

Hey alilo, İsa'nın doğuşunu kutlarız	ოი ალილო, მოგვილოცავს ქრისტეს შობა
Hey alilo, İsa'nın doğuşunu kutlarız	ოი ალილო, მოგვილოცავს ქრისტეს შობა
İsa Betlehem'de doğmuş	ქრისტეს შობა ბეთლემსაო
Tanrı'nın izniyle olmuş	ნებაც იყოს მალლა ღვთის
İzniyle ve huzuruyla	ნებითა და მშვიდობითა, ალილო,
Alilo, alilo burada da huzur olur	ალილოდა, ალილოდა, აქა მშვიდობა
Keçiye derler: Kurt ölmüş	თხას ეტყვიან: - მგელი მოკვდა
Keçi sevinir, koşar	თხა სიხარულით კუნტრუშობს
Keçi sevinme o kadar	თხაო ნუ გეიხარებ მასე
Başka kurtlar da var	სხვა მგლებიც ბევრიაო
“Güzel insanım”, söyleme	ნუ იტყვი: „კარგი კაცი ვარო“
Kendini övme, yakışmaz	თავის ქება არ შეგშვენის
Güzeli biz de severiz	კარგი ჩვენც კი გვიხარია
Kötüden baba da hoşlanmaz	ცუდი მშობელსაც კი ძაგსო

⁵² Petrev N. Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973, s. 163-164.

Fani dünya böyledir
Gece gündüze çıkar
Düşmanlığın yıktığını
Sevgi yeniden kurar

წუთისოფელი ასეა
ღამე დღეს უთენებია
რაც მტრობას დაუნგრევია
სიყვარულს უშენებია

(K.K. 4), (K.K. 7)

5.1.2. Aşk Türküleri

İpek ördüm
Biraz inceydi
Canım oğlumun
Gümüş gibi saçları

აბრეშუმის დავართი
ცოტა იყო თხელი
ვენაცვალე ჩემს ბიჭიკოს
სირმას უგავს ქოჩორი

Gözüm sende
Tıpkı atmacanın bıldırcına baktığı gibi
Keşke öğrenebilsem
Gözün var mıydı bende?

თვალი მიჭირავს შენზე
როგორც მიმინოს მწყერზე
ნეტავი შემატყობინა
შენ რა გული გაქ ჩემზე

Karşı yöne bıçak diktim
Her yönü dolaştım
Şirin kız beni sev
Yalnız dolaşmaktan bıktım

გაღმა დანა დავასე
გამოღმა ვიარები
ტურფა გოგოვ შემეყვარე
უცოლოდ ვიარები

Aşk öyledir,
Beyaz pamuk gibi
Kaç yıl daha bekleteceksin
Söyle bana sevgilim

სიყვარული ისეთია,
როგორც თეთრი მატყლი
რამდენ წელიწადს გელოდო
საყვარელო მითხარი

Tek elma ağacım vardı
O da delikliymiş,
Hayranım sana sevgilim
Kalbim hep seni arıyor

ერთი ძირი ვაშლი მქონდა
გამომიდგა ფუტურო
გენაცვალე ჩემო ბიჭო
სულ მინდა რომ გიყურო

Hakkında kötü söyleyene
Kalbine bıçak vurulsun
Canlı görmezsin umarım
Gelecek ilkbaharda

ბიჭო, შენზე ცუდის მოქმელსა
დანა დაერქოს გულზედა
ის არ გენახოს ცოცხალი
მეორე გაზაფხულზედა

Gökyüzüne ay doğmuş
Sis de getirmiş ay
Bir erkeğe aşık oldum
Kime aittir dayım

ცაზე მთვარე ამოვიდა
მას ამოყვა ნისლია
ერთი ბიჭი შემეყვარდა
მეც არ ვიცი ვისია

Pazartesi, Salı
Cuma günleri
Senden mektup aldım
Şimdi sıra benim

ორშაბათი, სამშაბათი
პარასკევი დღენიაო
შენგან წერილი მივიღე
ახლა ჩემი ჯერიაო

Yüksek tepeye çıktım
Bir kez çağırdım kız
Şirin bir kız geldi
Canına kurban oldum

ავედი მაღალ გორაზე
ერთი გადავიკიჟინე
ტურფა გოგო იქ მოვიდა
მისი სულის ჭირიმე

Gökyüzünde bu kadar kuş
Kırmızı, sarı mı ne?
Kızım seni göremezsem
Fazla dayanamam ki ben

ცაში ამდენი ფრინველი
წითლად, ყვითლად მეჩვენება
გოგოვ რომ ვერ დაგინახო
აწი რალა მეშველება

Yüksek tepeye baktım
Yaban mersini gördüm
Oğlum, seni görünce
Gül gibi açıldım

მაღლა სერზე შევიხედე
მოცვი იყო ბარდივით
ბიჭოვ როცა დაგინახავ
გედვიშლები ვარდივით

İlkbaharda çıktığımda
Parlayan ateş böcek vardı
Kıza gece yaklaşınca
Yatmış, uyumuş, gitmiş

გაზაფხულზე რომ გავედი
ციცინათელა პწკინევდაო
გოგოს ღამე მივეპარე
დაწოლილი ძინავდაო

Gül gibi güzelsin
Bana gel saygıyla
Kuşlar gibi ötelim ve
Kumru gibi oğlu mu yapsak?

ლამაზი ხარ ვარდივითა
მოდო ჩემთან პატივითა
ვიჭუკჭუკოთ ჩიტვითა
ბიჭი შევექნათ გვრიტივითა

Kızları koruya gönderme
Güneşten yanakları yanar
Onların ilacı bilirim
İşte şu dudaklar

გოგვებს ჭალაში ნუ გუუშვებთ
მზეს დუუწვავს ლოყებო
მათი წამალი მე ვიცი
აგერ ჩემი ბაგენო

Güzeller der: Sevgilimizi
Uzaktan severiz,
Öyle yanar, yanar ki
Hiç yaklaşamayız

ლამაზმა თქვა: ჩემ საყვარელს
შორიდან შევიყვარებო
ისე დავსწვავ და დავდაგავ
ახლოს არ წევიკარებო

Amcam benim evim yok
Köpeklerden korkarım
Bir güzeli gördüm aman
Evden çıkmış bana bakmış

ჩემო ძიავ, ეოხი არ მაქ
მეშინია ძაღლების
ერთი ლამაზი დევნახე
გამევიდა სახლიდან

Elma gibi yanakların
Bahçede kırmızı elma
Gelip sarılırım sana
Yataktayken ama

წითელ ვაშლსა ლოყა გიგავს
ბაღში მდგომიარესა
მოვალ და ჩაგეხუტები
ლოგინში მქოლიარესა

Örgü şişi kaybetmiş
Perişan kadınlar
Güzel kadını görünce
Gözlerim kararır

წინდის ჩხირი გაჰკარგვია
საცოდავსა ქალებსაო
ლამაზ ქალებს რომ დევნახავ
დამიბნელებს თვალებსაო

Kalktım yaylaya gittim
Yanıma bir sepet aldım
Kızım, fazla güzelsin sen
Seni istiyorum kadın

ავდექი და მთაში წაველ,
თან წავილე კალათაო
გოგოვ, მეტად ლამაზი ხარ
შენ მინდიხარ ქალადაო

Benimle evlen benimle,
Renkli çoraplar veririm
İstemem canım istemem
Başka getirir, istemem

წამომყევ ჯანავ წამომყევ
ჭრელ-ჭრელ წინდებს მოგიტან
არ მინდა ჯანავ არ მინდა
სხვაც მომიტანს რად მინდა

Benimle evlen benimle
Yüzük bırakırım evine
İstemem canım istemem
Rüzgar götürsün istemem

წამომყევ ჯანავ წამომყევ
გოლის ბეჭედს მოგიტან
არ მინდა ჯანავ არ მინდა
ქარმა წაიღოს არ მინდა

Benimle evlen benimle
Kırmızı kemeri veririm
İstemem canım istemem
Başkası iyisini getirir

წამომყევ ჯანავ წამომყევ
ყირმიზ ქემერს მოგიტან
არ მინდა ჯანავ არ მინდა
სხვა უკეთესს მომიტანს

Hiç kimseden utanmam
Beni götür bir yere
Bu gece senle yatarım
Aklın başına gelir

არა კაცის არ მრცხვენია
ჰადაც გინდა წამიყვანე
ერთი ღამე შენთან დავწვე
მინდა ჭკვაზე მოგიზვანო

5.1.3. Mehdi'nin Türküsü

Kvašta Köyünde yaşayan Mehdi bey 1948-1951 yıllarında Sovyet hükümeti tarafından Kazakistan'a sürgün edilmiştir. Sürgündeyken yazdığı türküyü ailesine göndermiştir.

Dağlarını severdim
Benim memleketimsin
Yanında olmak isterdim
Ama çok uzaklardasın

მიყვარდა შენი გორები
ჩემი სამშობლო რომ კი ხარ
მინდა შენკენ გამოფრენა
მაგრამ ძალიან შორს კი ხარ

Acara'yı bıraktım
Büyüleyici köy de
Arkadaşları dostları
Akrabalarımı

დავტოვე აჭარა და
ტურფა ჩემი სოფელი
მეგობარი ამხანაგი
ნათესავები

Volga'yı geçtim
Astrahan'da durdum,
Umudum var göreceğim
Acara'daki akrabalarımı

ვოლგა გამოვიარე
და შევჩერდი ასტრახანში
იმედი მაქვს კიდევ ვნახავ
ნათესავებს აჭარაში

Acara'nın dağları
Çiçeklenmiş çimenler
Yemyeşil dağlarından
Pınarların akması

აჭარის ტურფა გორები
აყვავებული ველები
ხავერდოვანი მთებიდან
მოჩუხჩუხებს წყარო წყლები

Çok içmişim dolaşmışım
Çok da zaman geçirmişim
Benzeri bulamamışım
Acara'yı özlemişim

ბევრი მისვამს ბევრი მივლია
დიდი დრო მიტარებია
შესადარი ვერსად ვნახე
აჭარა მომნატრებია

Son kez vedalaş benimle
Karadeniz hatırla beni
Deniz kıyılarında yürürken
Son kez vedalaş benimle

უკანასკნელი მშვიდობა
მითხარ ზღვაგ ტურფა ხევში
მომიგონე რომ მე ხშირად
მივლია შენს ნაპირებში

Otuz senedir Acara
Topraklarında büyüdüm
Benim ne suçum vardı ki
Buraya göndererek kıydın

სულ ოცდაათი წელი
აჭარავ შენ აღმზარდე
რა დამნაშვე ვიყავი
ბოლოს რომ გამომგზავნე

Türkü yazdım
Bırakamam
Geri dönüp
Ben söylerim

დავწერე ლექსი
არ გიტოვებ
დავბრუნდები
დავამღერებ

Bakalım alışır mıyım
Tanımayan topraklara
Selam verdim Acara'ya
Büyüleyici memleketim

ვნახოთ როგორ შევეჩვევი
აქაურ არე-მარესა
მონატრებული სალამი
აჭარის ტურფა მხარესა

(K.K. 13), (K.K. 9), (K.K. 14), (K.K. 25), (K.K. 20)

5.1.4. Dügün Türküleri

Kaynana gel de bak
Güzel gelinine bak
İyi gözle bakmazsan
Köpek kemiklerini yer

დედამთილო გამეიხედე
მოგიყვანეთ კარგი რძალი
თუ კარქ თვალით არ შეხედავ
ძალღმა გახრას შენი ძვალი

Işık gibi kadın aldın	ქალი მოგყავს ნათელიო
Mumları söndürün	ჩააქრეთ სანთელიო
Işık gibi kadın aldın	ქალი მოგყავს ნათელიო
Mumlara gerek yok	აღარ გვინდა სანთელიო

Neşeli ev sahibinde	მასპინძელსა მხიარულსა
Kıymetli misafirler	ჰყავს სტუმრები საყვარლები
Rabbim sen onları korusun	ღმერთო, იმას ნუ მოუშლი
Kıymetliler yaşasın	მუდამ ჰყავდეს საყვარლები

Gelin hanım, gelin hanım, hoş geldin, gelin hanım
 გელინო, გელინო, აბრძანდი, გელინ აბრძანდი გელინ

Gelin hanım, gelin hanım, yavaş gel, gelin hanım
 გელინო, გელინო, ნელ-ნელა წამობრძანდი გელინ

Gelin hanım, gelin hanım, kaynana annen gibi
 გელინო, გელინო, დედამთილი დედასავით გელინო

Gelin hanım, gelin hanım, kaynata baban gibi
 გელინო, გელინო მამათილი მამასავით გელინო

Gelin hanım, gelin hanım, kaynın abi gibi,
 გელინო, გელინო მაზლი ძმასავითო გელინო

Gelin hanım, gelin hanım, görümce abla gibi
 გელინო, გელინო მული დასავითო გელინო

5.1.5. Atışma Türküleri

Gelin evinde damadın yaşaması durumunda kayınvalidenin hayırsız damad ile atışması:

Damat bey damat bey
Böyle anlaşılamayız
Eskiden yırtık pantolon
Bugün Volga patronu

ასე ჩვენ ვერ მოვრიგდებით
ჩვენო სიძე ბატონო
ადრე შარვალგახეულო
დღეს კი ვოლგის პატრონო

Fırtına gibi kız verdim
Herkes ona âşıkta
Nasıl bir çeyizi verdim
Atsaydım iyidi

ქალი მოგეც ქარაშოტი
შენატროდა ქვეყანა
რა მზითევი გავატანე
სჯობდა გადამეყარა

Pireye ayak basmazdın
Şimdi burnun kaf dağında
Piyano azdır dedin
Ciguli istemedin

რწყილს ფეხს არ აბიჯებდი
ახლა გახდი დიდგული
იცოტავე პიანინო
დაიწუნე ჟიგული

“Avucumda yumurta pişiririm”
Söz vermiştin ilk başta
Ondan sonra damadım
Onca sene geçti ya

“ხელის გულზე კვერცხს
შეგიწვავთ”
გვპირდებოდი თავიდან
იმის მერე შენ ქაჯანავ
ათი წელი გავიდა

Yumurta pişir , kim dedi?
Nankör açgözlü damadım
Yeter ki benim ve kızımın
Hayatımızdan git artık

კვერცხის შეწვას ნეტა ვინ გთხოვს
უმაღურო მეშჩანო
ოღონდ მე და ჩემი შვილი
ცოცხლად აღარ შეგვჭამო

Ailene bakıyorum, başından ayırılmıyorum
Yediririm, giydiririm,
Az da olsa göreceğiz
Hizmetçilere dönüşeceğiz

ოჯახს გირჩენ თავს გევლები
გაჭმევ, გაცმევ, გახურავ
ისე ვატყობ მგონი მალე
გადაგვაქცევ მსახურად

Aman senden umudum yok
İyi niyetimi göremezsın
Senden bana ne hayırı
Annen bile unutuldu

თუმც იმედი არ მაქვს შენგან
ამ სიკეთის დანახვის
მე რა ხეირს დამაყრი
დედაშენი არ გახსოვს

Bebeklerini büyüttüm
Beşiğe bile bakmadın
Çocuklar sana bakınca
Bu adam kim soruyorlar

დაგიზარდე პატარები
აკვანი არც გინახავს
გიყურებენ შვილები და
ვერც კი გცნობენ ვინა ხარ

Bana deli diyorsun
Sokak mahalle duyuyor
Senin gibi damadım var
Aklım yine de yerinde

ჩემზედ ჰყვირი გიჟიაო
ესმის ქუჩას, გაზონებს
შენისთანა სიძის ხელში
კიდევ კარგად ვაზროვნებ

Hiç bir şey yapmıyorsun
Zahmet olup kalkmıyorsun
Arkadaşlar arasında
Muzır şakalar yapıyorsun

მუქთად ცხოვრობ არ ატოკებ
არც თავსა და არც ხელებს
ძმაკაცებში ჩემზე უხამს
ანეგდოტებს ავრცელებ

“Deli gibi nineniz var”
Çocuklara diyorsun
Aynaya bakmıyorsun
Şeytana benziyorsun

ეს რა ქაჯი ბებო გყავთო
ბავშვებს ჩემზე აქეზებ
შენს თავს რატომ არ უყურებ
ემშაკს გავხარ სახეზე

Ne zamandan beri bizde
Damat kayınvalideyi sevmez?
Kalp krizimin sebebisin
Git başımdan damadım

როდის იყო ჩვენში სიძეს
არ უყვარდა სიდედრი?
ხარ მიზეზი ინფაქტის
გასწი მომშორდი

Kızım ve torunlarıma şükret
Onları seviyorum
Evimde seni tutmazdım
Sınır bozucu damat

Seni dışarı atmaya
Utanmıyorum bile
Ama kocam bırakmıyor
Gururlu adamdır ya

Bunu unutma damadım
Düşmanın var evinde
Ya Volga'yı geri getir
Ya da git başımızdan

შვილისა და შვილიშვილის
სიყვარული რომ არა
სახლში როგორ გაგაჩერებ
ნერვების მომშლელ სიძე

გაგაგდებდი უკვე შენი
რიდიც არ მაქვს პაწია
მაგრამ ქმარი არ მიშვება
თავმოყვარე კაცია

დაიხსომე სიძეე ჩემო
გაგხდომივარ მტრადა
ან ის ვოლგა დამიბრუნე
ან წადი ჩვენგანა. (K.K. 8)

6. DUALAR

Dualar; İyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözlerdir. Duaların en belirgin vasfı teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ihtiva etmeleridir. Genellikle, görülen bir iyiliğe karşılık söylenir. Karşıdaki kişi güzel ve hayırlı sözlerle kutlanır, hakkında iyi dileklerde bulunur. Bugün yaygın kullanımıyla dua olarak bilinen bu söz, Eski Türkçede alkış kelimesiyle karşılanmıştır. Alkış, alkamak "hayır duada bulunmak, beğenmek, övmek" fiilinden elde edilmiş bir isimdir.

Kısaca; "Birinin iyiliği için Allah'a yakarma, niyazda bulunma" anlamına gelen dualara, ilkel devirlerde daha çok büyü yahut sihir sırasında başvuruluyordu. Şamanlar, baksılar da ayin sırasında yaptığı orijinal hareketleri, dualarla bütünlüyordu.

Duaları zaman, olay ve durumlarına göre;

- I. Tarihte ve edebi metinlerde dualar,
- II. Tabiat olayları ile ilgili dualar,
- III. Hayatla ilgili dualar

olmak üzere üç grupta toplayabiliriz.⁵³

6.1. DUA METİNLERİ

6.1.1. Nazar Duası

Alisasa malisasa, nazar deĝmesin,	ალისასა მალისასა შეგილოცავ თვალისასა
Akrabalardan mı? Dostlardan mı?	შინაურისასა, გარეულისასა
Topaldan mı? Kötü gözle bakandan mı?	კოჭლდაბალისასა, კოჭლმაღალისასა
Kırmızı mantar, önündeki iki göz çıksın	სოკო წითელი, წამოვარდა ორი თვალი
İsa Mesih ne günahım var ki	ქრისტე ღმერთო რას შეგცოდე
(İsim) Kötü ruhla, kötü kalple bakanlar	ჩემი შვილის ავი სულით და ავი გულით
nazar deĝdirenler var.	შემომხედავი და გამთვალავი
Meryem Ana cennette oturmuş,	იჯდა დედა მარიამი სამოთხის კარისას

⁵³ Doĝan Kaya, "Dualar ve Beddualar", Sivas: Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 4, (1997), s. 99-112.

Kırmızı iple bir şey örüyormuş.
İsa yanına gider, sorar:
Meryem Ana neden ağlıyorsun,
Nasıl ağlamayım oğlum,
Tanrı geldi beni sevdi.
Sıcak su kaynat ve dök
Nazar değdirenlere.
İsa Mesih ne günah işledim ki
Evladıma kötü gözle bakan
Nazar değdiren var.
Kırmızı kaya patlar,
İçinden kırmızı at çıkar,
Kırmızı adam kırmızı ata biner
Kırmızı yola düşer
Kırmızı yılanı çıkarır
Kayadaki taşlara çarpar.
Beyaz kaya patlar,
İçinden beyaz at çıkar,
Beyaz adam kırmızı ata biner
Beyaz yola düşer
Beyaz yılanı çıkarır
Kayadaki taşlara çarpar.
Siyah kaya patlar,
İçinden siyah at çıkar,
Siyah adam kırmızı ata biner
Siyah yola düşer
Siyah yılanı çıkarır
Kayadaki taşlara çarpar.
İsa Mesih ne günah işledim ki
Evladıma kötü gözle bakan
Nazar değdiren var.
Yüz tane iğne, çuvaldız, köz-kömür,

ქსოვდა და ქსელავდა წითელი ძაფითა
ქრისტე ღმერთი მივა კითხავს:
რა გატირებს დედა მარიამო
რავა რა მატირებს შვილო
მოვიდა მამა ღმერთი შემჯდა და შემყვარა
ადულე ფოფინარე წყალი და დაასხი
გამთვალავსა
ქრისტე ღმერთო რას შეგცოდე
ჩემი შვილის ავი თვალით შემომხედავსა
და გამთვალავსა
გასკდა წითელი კლდე
გამოვიდა წითელი ცხენი
წითელი კაცი შეჯდა წითელსა ცხენსა
გაუყვა წითელსა გზასა
ამოაძრო წითელი გველი
დაკრა სიპისა ქვასა
გასკდა თეთრი კლდე
გამოვიდა თეთრი ცხენი
თეთრი კაცი შეჯდა თეთრსა ცხენსა
გაუყვა თეთრსა გზასა
ამოაძრო თეთრი გველი
დაკრა სიპისა ქვასა
გასკდა შვი კლდე
გამოვიდა შავი კაცი
შავი კაცი შეჯდა შვსა ცხენსა
გაუყვა შვსა გზასა
ამოაძრო შავი გველი
დაკრა სიპისა ქვასა
ქრისტე ღმერთო რას შეგცოდე
ჩემი შვილის ცუდი თვალით შემომხედავსა
და გამთვალავსა
ასი კოდი ნემსი, მახათი, ღერო-ღადარი

Evladıma kötü gözle bakanlar
ve nazar değdirenenler.

ჩემი შვილის ცუდი თვალით შემომხედავი
და გამთვალავი⁵⁴

6.1.2. Korku Duası I.

Aşına maşına

ამინა, მაშინა

Kalp neden korktun

გულო რამ შეგაშინა

Can neden korktun,

სულო რამ შეგაშინა

Ten neden korktun,

ფერო რამ შეგაშინა

Beden neden korktun,

ხორცო რამ შეგაშინა

Kalp kalbin yanında,

გულო გულსა

Can canın yanında,

სულო სულსა

Ten tenin yanında,

ფერო ფერსა

Beden bedeninin yanında.

ხორცო ხორცსა

Kalp yuvarlan, yuvarlan

გულო აგორდი აგორდი

Yuvarlandığın yere dön.

შენს საგულეში ჩაგორდი

Dört ayaklıdan mı korktun?

ოთხფეხის შეგეშინდა?

İki ayaklıdan mı korktun?

ორ ფეხის შეგეშინდა?

Kalp sakın korkma,

გულო მაინც ნუ გეშინია

Can sakın korkma,

სულო მაინც ნუ გეშინია

Ten sakın korkma,

ფერო მაინც ნუ გეშინია

Beden sakın korkma,

ხორცო მაინც ნუ გეშინია

Kalp yuvarlan, yuvarlan

გულო აგორდი აგორდი

Yuvarlandığın yere dön.

შენს საგულეში ჩაგორდი.

⁵⁴ K. K. 25'nin söylediğine göre: Nazara karşı okunan dua sonrası esneme meydana geldiğinde, o kişiye nazar değdi demektir.

6.1.3. Korku Duası II.

Allah'ın adıyla,	სახელითა ღვთისათა
Baba'yla, Oğlu'yla,	მამა, ძე
Kutsal Ruh'uyla	სულიწმინდა
Huysuz duası,	უჟმურის ლოცვა
Gözle görülmeyen,	დაუნახავო
Ortaya çık,	გამოდი
Uzağa git.	შორს წადი
Köpek havlanmayan,	ძალლი რომ არ ყეფს
İnsan görülmeyen,	ადამიანი რომ ვერ ხედავს
Horoz sesi duyulmayan	მამლის ხმა რომ არ ისმის
Yere git.	იქ წადი
Orada seni doyururlar,	იქ გაგაძობენ
Seni affederler.	შეგიწყალებენ
Uzağa git,	შორს წადი
Seni kesmem,	არ დაგჭრი
Siyah bıçakla.	შავი დანით
Dokuz dağdan ötesinde,	ცხრა მთას იქით
Seni deliğe atarım	ორმოში ჩაგაგდებ დაგმდულრავ
Kaynatıp su dökerim,	წყალს დაგასხამ ქარივით გაქრი
Rüzgar gibi yok ederim.	

6.1.4. Siğil Duası

Gökyüzündeki yıldızlar	ცაზე როგორც ვარსკვლავები
Sabah battığı gibi yok ol.	გამთენიისას ქრებიან ისე გაქრი ⁵⁵

⁵⁵ Yeni ay olduğu gece yarısında bıçakla toprak kazılacak, aldığım toprağı yıldızlara bakarak arkaya atılır

6.1.5. Migren Duası

Mirgen bana alışmış	შაკიკი შემომეჩვია
Biçme yerin sonunda	სათიბ ადგილის ბოლოსა
Demiri öyle kemiriyor ki	მიწას ისე ხნავდა
Tıpkı boğanın samanı kemirdiği gibi.	როგორც ხარი ჭამს თივასა
Hız. Hıdrellez kızdı,	წმინდა გიორგი გაბრაზდა
Sabah kaçtı, gitti.	დილით ადგა და წავიდა

6.1.6. Göğüs Ağrısı İçin Dua

Ani bani su ortada tekne,	ანი ბანი ორ ზღვას შუა ნავი
Teknenin önünde kadınlar,	ნავის წინ ქალები
Kalk kadın orak getir,	ადექი ქალო ნამგალი მოიტანე
Giderim gökyüze söylerim	თორემ წავალ ცას ვეტყვი
Annemi getiririm.	დედას მოგიყვან აქაო
Çatal-matal saplanırım,	ჩანგალს-ჩუნგალს ჩავარჭობ
Yok edip suya veririm.	გავაქრობ წყალსა მივცემ

6.1.7. Liken Hastalık Duası⁵⁶

Liken hastalık tarla sürüyor,	სირსვილი ხნავს მიწასა
Koruları ve mahsul,	ჭალებსა და მოსავალს
Kurtlar vardı orada,	მგლები იყვნენ იქა
Kurdun boyunduruk koptu,	მგელსა მოწყდა საყელო
Likenin kökleri de koptu.	სირსვილის ფესვი გაწყდა

⁵⁶ İyi huylu bir deri hastalığı. Liken kafadaysa 10% iyot iyileştirir.

6.1.8. Göz Ağrısı için Dua

Alia malia	აღია მაღია
Benim parmağım ilaçtır	ჩემი თითები წამალია
Benim elim ilaçtır.	ჩემი ხელები წამალია
Köpeğim vardı karda	თოვლში მყავდა ძაღლი
Köpeği dereye göndereyim	ძაღლი მდინარეზე გავუშვი
Gözün kırmızıysa eğer.	თვალები თუ წითელი გაქვს

6.1.9. Arpacık Duası

Bir havuç tuz alıyoruz ve göz etrafında çevirerek söylüyoruz:
Su içinde bu tuzun yok olması gibi defol git arpacık.
როგორც წყალში დნება ეს მარილი, ისე გაქრი კუკუ
(Üç kez söyleyeceksin, üçüncü gün arpacık geçer).

6.1.10. Ateş Duası

Anne ile gelen,	დედიანა მოსულო
Evlatlar ile gelen,	შვილიანა მოსულო
Aile ile gelen,	ოჯახიანა მოსულო
Buraya neden gelmişsin,	აქ რატომ მოსულხარ
Bu (isim) uzak dur,	მისგან (სახელი) შორს

Başka birine git.
Bel küreği vurdum,
Rüzgara verdim seni.

სხვას შეეყარე.
ნიჩაზი დავარტყი
ქარს გავატანე⁵⁷

(K.K. 25)

⁵⁷ Tahıllar: Buğday, fasulye, mısır vs. Tek sayılar olacaktır, toplam yedi tanesi, ya da otuz beş tanesi olmalı. Sabah erkenden bir kavşağa gidilir ve yere atılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KVAŞTA KÖYÜ HALK BİLİMİ ÜRÜNLERİ

3. DOĞUM

Doğum her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir, bebek, ailenin devamının sembolüdür. Gürcü ve Kafkas halklarda kısırlık mutsuzluğa neden olmaktadır. Gürcü ve Kafkas geleneklerinde kadının en büyük vazifesi olarak annelik görülmektedir. Hamilelik sürecinde kadına dikkat edilmesi, onun güven içinde bulunması için ne gerekiyorsa yapılmalıdır. Hamile kadına karşı saygı erkek çocuğu dünyaya getirilirse artmaktadır. Kız çocuğu ise Kafkas geleneklere göre başkasına aittir, evlenince baba evinden gider ve başka bir ailede oturur. Gürcü ve Kafkas halklar erkek çocuk dünyaya gelince havaya ateş atmaktadırlar, bu gelenek vasıtasıyla herkese erkek çocuğun doğduğu haberi gönderilmektedir. Dünyaya gelen her çocuk sadece anne ve babasını değil, aynı zamanda akrabalarını, komşuları ve soyu da sevindirmiştir.

3.1. DOĞUM ÖNCESİ

Çocuk doğmadan önce doğacak bebek için hazırlıklar yapılır. Bebeğin kullanacağı her türlü kıyafet, yatacağı beşik veya karyola ile ilgili takımları hazırlanır. Günümüzde, maddi durumu müsait olan ve olmayan doğumdan önce bebek için gerekli olan gömlek, zıbın, bez, kundak, beşik, çarşaf takımları, battaniye, bebek arabası gibi eşyaların hazırlıklarını yaparlar. Bunların hepsi hamile kadın tarafından yapılmıyor. Anne, baba, kaynana, görümce, kardeşler, koca da bu hazırlıklara katkı sağlar. Günümüzde evde doğum yapma oranı oldukça düşüktür. Genel olarak aileler doktor kontrollerine gider. Bebeğin ve annenin sağlık durumlarını takip ederek doğumun olacağı gün için hazırlıklarını sürdürürler. Köyde, kadının ilk doğumuna önem verildiğinden daha çok ilk bebek için hazırlıklar yapılmakta, diğer doğumlarda özel bir hazırlığa ihtiyaç duyulmamaktadır.

3.1.1. Çocuğu Olmayan Kadınlar İçin Yapılanlar

Kvaşta Köyünde kısırlığı gidermek için bazı inanışlara rastlanmaktadır. Kısırlık durumunda genellikle kadın suçlanmaktadır ve kusurları da kadında aranmaktadır. “Kısır kadın faydasız sayılır. Bazı yerlerde de bunlara hizmetçi muamelesi yapılır. Mirastan ve zevcelik haklardan mahrum bırakılırlar”.⁵⁸ Kvaşta köyünde evlenen çiftten hemen çocuk haberi beklenmektedir. Hatta her gelen misafir gelinin hamile olup olmadığını çekinmeden sorarlar. Evlendikten sonra bir yıl geçtiyse ve çocuk ortada yoksa kısırlığı gidermek için bazı uygulamaları yapılmaktadır, bunlar:

- 1) Dinsel-büyüsel nitelikte olanlar,
- 2) Halk hekimliği kapsamına girenler,
- 3) Tıbbi sağaltma alanına girenler.⁵⁹

Günümüzde Kvaşta köyünde çiftler tıbbi sağaltma yöntemlerine başvurmaktadır. Ancak dinsel ve halk hekimliği uygulamalarının yapıldığı da görülmektedir.

“Kvaşta Köyünde bir çiftin çocuğu olmuyormuş. Her yolu denemişler, sonra Samegrelo bölgesinde bulunan Tsaçkhuri kilisine gidip dua eden bir çiftin 17 yıl sonra çocukları olduğunu duymuşlar. Çocuklarının olması için küçük bir beşik yaptırmışlar ve Paskalye bayramından sonra gelen ilk Perşembe günü bu kiliseye gitmişler. İbadetlerini yerine getirmişler. Hamile kalan kadın eşyle birlikte tekrar bu kiliseye giderek beşiği başka çiftler için bırakmışlar. Tsaçkhuri kilisesine Çocuğu olmayan birçok çift gittiği için oldukça sıra olmaktadır.” (K.K. 9)

Bazı ailelerde halk hekimliğine dayalı uygulamalar yapılmaktadır. Köyde sık sık rahim düşüklüğü görülmektedir. Rahim çekmek için şu uygulama yapılmaktadır:

“Köyün ebesi siyah sabunu su içinde eritip beyaz ince beze sürer. Sonra da bunu sıcak sıcak kadının beline yapıştırır. Sımsıkı sarar. Bu uygulama birkaç kez yapılır.

⁵⁸ Orhan Acıpayımlı, *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1961, s.13.

⁵⁹ Sedat V. Örnek, *Türk Halkbilimi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlar, s.132.

Üç gün boyunca kadının belinde kalır.Rahim çekildikten sonra kadın en fazla üç ay sonra hamile kalır. Kaynak kişilerin söylediğine göre kadınlar bu uygulamaya başvurulduğu zaman sabunun sıcak sıcak bele yapışması esnasında acı çekerlermiş.’’
(K.K. 13)

3.1.2. Hamile Kadına Verilen İsimler

Kvašta köyü’nde hamile kadına bacak yüklü, iki canlı ya da çocuk bekleyen kadın denmektedir.

3.1.3. Gebelikten Korunma

Araştırma alanında gebelikten korunmak için herhangi bir uygulama şekline rastlanılmamaktadır. Günümüzde kadının gebelikten korunmak için başvurduğu en sık tıbbi yöntemlerin başında; spiral taktırarak koruma yöntemi gelir.

3.1.4. Hamile Kadınla İlgili İnanışlar

Hamile bir kadın ile çocuğu arasında fiziksel, ruhsal ve duygusal bağ vardır ki çocuk annenin tüm davranışlarından etkilenmektedir.

Hamile kadının yapmaması gereken davranışlar şunlardır:

- İki canlı kadın fındık yemez, ceviz yemesi yasaktır. Çünkü çocuk dünyaya gelince vücudu ve başı temiz olur.
- Bebeğin salyasının akmaması için hamile kadınlar bal yemezler.
- Bebek bekleyen kadın balık pişirmez, balık yağı cilde dokunursa çocuğun vücudunda lekelerin oluşacağına inanılır.
- Hamile kadın ölüye bakmaz, cenazeye gitmesi de iyi değildir.
- İki canlı kadın sıcakta durmaz, ağır kaldırmaz, uzun süre ayakta kalmaz, evde yalnız bırakılmaz. Bunların çocuğun ruhsal yönünü etkileyeceğine inanılır.

- Köy büyüklerin söylediklerine göre bacak yüklü kadınlar kalabalık ortamlara mümkün olduğunca katılmazlar. Katılmak zorunda kalırlarsa da kısa süre kalırlar. Bunun nedeni de kadının ve bebeğinin kötü gözden, nazardan korumak istemelerindedir.
- Hamile kadın bakkaldan ya da her hangi bir evden yumurta çalarsa çocuğun mutlaka gamzesi olur.

Hamile kadınlar bol sebze, meyve ve süt ürünleri yerler. Bahçede temiz havada zaman geçirirler. Kvaşta köyünde babalar doğacak çocuğa Gürcülerin ünlü destanı olan ''Kaplan Postlu Şövaliye⁶⁰''yi okurlar.

(K.K. 5), (K.K. 9)

3.1.5. Gebeliğin Anlaşılması

Bir kadının hamile olup olmadığını anlamak için herhangi bir halk pratiği yoktur. Bir kadın, hamile olduğunu kendi vücudundaki değişikliklerden anlar. Hamileliğin anlaşılması adetten kesilmesinden başlar sonra karnı şişer.

Günümüzde gebe olduğundan şüphesi olan kadın, doktora giderek durumunu öğrenir. Doktordan olumlu cevap aldıktan sonra kadın, bu mutlu haberi öncelikle eş sonrasında da aile ile paylaşır. Hamile kadın gebe olmasını babasına veya kayınpederine paylaşmaz. Gelinin babası ve kayınpederi torunun olacağı haberini kendi eşinden öğrenir. Hamile kadın ağır işleri yapmaz ve evde korunmaya alınır.

⁶⁰ Gürcü halkının bütün özelliklerini yansıtan ve XII. yüzyılında yazılan manzum bir hikayesi olan eser yaklaşık altmış dile çevrilmiştir. Eser günümüzde de gelin çeyizinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.

3.1.6. Aşerme

Aşerme, gebeliğin belli bir döneminde, gebe kadında görülen bir durumdur. Aşerme genellikle hamileliğin ilk üç ayında olur, bazı kadınlarda da dokuz ay boyunca devam eder. Kadının canı bir şey istese mutlaka yedirilmelidir.

3.1.7. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini

Gebeliğin başlangıcından itibaren en çok merak edilenlerden biri çocuğun cinsiyet konusudur.

Anne ve babanın erkek ya da kız çocuğu istemesinin dışında, belki onlardan da çok, kişinin bağlı bulunduğu ailenin, grubun, cemaatin ya da toplumun isteği ağırlığını duyurmaktadır.⁶¹ Gürcistan'ın her bölgesinde ve tüm Kafkas halklarda olduğu gibi Kvaşta köyünde de aile büyükleri özellikle de koca, ilk çocuğunun erkek olmasını istemektedir. Yapılan derlemede kaynak kişiler, "erkek olması önemli değil, önemli olan hayırlı, sağlıklı evlat olmasıdır", ya da "kız evlat anne-babaya kıyamaz" gibi ifadeler ile karşılaşırız. Soyun devamını açısından erkek çocuğun daha fazla istendiğini ifadeyi (K.K. 2) şöyle ifade etmektedir: "Sağlıklı olması önemli, ama erkek babası olmak daha iyidir".

Günümüzde doktorlar çocuğun cinsiyet ile ilgili kesin bir şey söyleyene kadar şu uygulamalara başvurulmaktadır:

- Kadın hamileyken karnı yuvarlak ise ve kilo alan yerler belinin kenarları ise kız çocuğu, karnı sivri olduğunda ise erkek çocuğu olacağına inanılmaktadır.
- Göbek üzerinde siyah çizgi varsa kız çocuğu olacağına inanılmaktadır.
- Hamile kadın çok tatlı yerse kız, ekşi ve tuzlu yemek yerse erkek çocuk olur.
- Rüyada erkek çocuğu görürsen, tam tersi kız çocuğuna hamile olduğu belirtmektedir.

⁶¹ Örnek, a.g.e., s. 136

Bunlar kadının fiziki görüntüsü, hareketleri dikkate alınarak yapılan yorumlardır.

Sovyetlerde kullanılan takvimine göre çocuk cinsiyetinin tahmini söyleyebilmektedir. Hatta belli aylarda bir kadının kız ya da erkek çocuğuna hamile kalacağını söyleyebilmektedir. Tahminlerini de çoğu zaman tutmaktadır.

3.2. DOĞUM HAZIRLIĞI

Hamile kadın, doğumuna bir ay kala hazırlıklarını yapmaya başlar. Kadın akraba ve arkadaş ziyaretlerinde bulunmaz. Doğum sırasında ve sonrasında giyilecek kıyafetler, doğum yatağı için kullanılacak eşyalar hazırlanır.

3.3. DOĞUM SIRASINDA YAPILANLAR

Daha önceki zamanlarda çocuk doğum evde ve ebe tarafından yaptırılırdı. Hamile kadının kolay doğum yapabilmesi için boş şişeye üfletilirdi. Kötü ruhlardan korumak amacıyla yastık altında makas ya da küçük kılıç bırakılırdı. Doğum yaptırılan odaya giren her kimse kemerini çıkarmak zorundaydı. Doğum süresince aile hamile kadın kolay doğum yapsın diye dua okumaktaydı. Dünyaya yeni gelen çocuğu ilk kez ebe kadın kucağına almaktaydı. Göbeği makasla keser ve ince bez ile sarmaktaydı.

Kvašta köyünde ve genellikle Acara bölgesinde doğumu haber veren kişiye müjde verilir. Müjde bazen para, bazen de değerli bir hediye olurdu. Doğan çocuk erkek ise çocuğun babası ya da dedesi havaya ateş açarlardı. Böylece komşular o ailede erkek çocuğun doğurduğunu öğrenir. Bu gelenek günümüzde de yaygındır.

Günümüzde doğumlar hastanelerde yapılmaktadır, ulaşımın son derece kolay olması doğum işini kolaylaştırmaktadır.

3.4. DOĞUM SONRASI

3.4.1. Çocuğun Göbeği ve Göbekte İlgili İnanışlar

Gebe kadının yediği içtiği şeylerin, baktığı kimse ve hayvanların karnındaki çocuğu etkileyeceği inancı olduğu gibi çocukla göbeği arasında da aynı inanç söz konusudur. Çocuğun geleceğini, ilerdeki uğraşlarını, işini etkiler inancıyla göbek gelişi güzel atılmaz.⁶² Anne karnında anneyle bebek arasında bağı sağlayan göbek, kesildikten sonra Kvašta Köyünde farklı şekillerde korunmaktadır.

“Çocuğun göbeği makasla kesilir ve çocuğu ebe bez ile sarardı. Çocuk göbeği için önceden ahırda hazırlanmış deliğe gömülürdü. Göbek kesildikten sonra artık çocuk anneye ait değildi.”

”Göbeğin birkaç gün kesilmesi veya kesmeden kendi kendine çıkmasını daha iyidir. Göbeğin makasla kesilmesi bebeğin ruhsal yönünü kötü etkilemektedir. Göbek vasıtasıyla karnından çıkan çocuk yeni dünyaya daha hızlı alışmaktadır”.

Günümüzde doğumlar hastanelerde gerçekleştiği için geleneksel uygulamalar yok olmuştur, ama köydeki ailelerde bebeğin göbeği hayat boyunca saklanmaktadır.

3.4.2. Kırklama

Geleneksel kültürümüzde ”kırk” sayısı doğum, evlenme, ölüm olan geçiş dönemlerinde birtakım inanç ve uygulamaları beraberinde getirir.⁶³ Doğumdan kırk gün sonra anne ve çocuk kırklanır. Buna ”kırklama, ”kırk dökmesi”, ”kırk uçurması” töreni denir.⁶⁴

⁶² Örnek, a.g.e., s. 142.

⁶³ Işıl Altun, *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*, İzmit: Yayıncı Yayınları, 2004, s. 160.

⁶⁴ Hülya Taş, *Bursa Folkloru*, Bursa: Gaye Kitabevi, 2002, s. 78.

Kvaşta köyünde ve Gürcistan'ın çoğu bölgelerinde olduğu gibi kadın çocuğunu doğurduktan bir hafta sonra baba evine gider ve kırk gün boyunca annesinin yanında kalır. Bu uygulamalar günümüzde biraz değişmiştir. Kırk gün yerine bir hafta ya da on gün baba evinde kalınır. Bebeğin kırkı çıkana kadar onu pek kimse ziyaret etmez. Nazar değdireceklerini düşünürler. Yeni doğan bebeği görenler “çok çirkinsin” diyerek çocuğa nazar değdirmeyeceklerine inanırlar.

Kırk gün kadın kirli olarak sayılır. Çocuğuna süt verdiği için acılı, cevizli yemeklerden, balıktan, taze süttten, salamdan, kahveden ve içkilerden uzak durmalıdır. Kız çocuğu doğunca aile “kız muhlaması” yapar ve tüm yakınlarını davet ederler. Bu yiyecek sadece kız çocuk doğunca yapılmaktadır. Kırk gün boyunca anne ve bebek yalnız bırakılmaz. Kırk gün sonra ise annenin kirliliğini gidermek için özel dualar okunur.

Kadın baba evinde olunca kocası da yanına gidip bir kaç gece orada kalabilir. Kız ailesi ilk torun olunca beşik yaptırmak zorundadır. “Düğünden sonra evlenmiş kıza beşik “Khochichi” göndermelerini ilk çocuk için şarttır. Bu kız çocuğu için gereken son zorunlu bir şeydir”⁶⁵.

Beşik tahtadan yapılmaktadır ve istenilen renkle boyanmaktadır. Beşik kolu üzerinde nazar boncuğu ya da haç takılmaktadır.

3.4.3. Ad Koyma

Yeni doğan çocuğa hemen adı verilmektedir. Gürcistan'da çocuklara büyük kralların ve azizlerin isimleri koyarlar. Böylece anne-baba çocuğu vaftiz ettirince isim değiştirmek zorunda kalmaz. Bu yüzden günümüzde bebeklere kilise için de uygun bir isim verilmektedir.

Eskiden Acara bölgesinde doğan bebeklere aile büyüklerinin isimleri verilirdi. Bölgede Osmanlı hükümet yıllarında bebeklere Müslüman isimleri de koyulurdu. Kvaşta Köyünde şevket, Abdul, Mamud, Emine, Hatice, Hava gibi

⁶⁵ Mzia Bekaia, *Acara'da Eski ve Yeni Düğün Gelenekleri*, Batumi: Soviyet Acara, 1974, s. 71.

isimler ile karşılaşmaktayız. Gürcü isimlerden ise Davit, Giorgi, Tamar, Mariam, Ketevan, Andria, Nikoloz en sık koyulan isimlerdir.

4. VAFTİZ

Terim olarak vaftiz, Hıristiyanlığa dine girmek, ''asli gūnahtan''⁶⁶ kirli geçmişten temizlenmek ve kutsal hayat tarzına kavuřmak⁶⁷ amacıyla ve belli usullere riyaet etmek suretiyle su ile yapılan bir sakrament (ayın'dir).⁶⁸

Vaftiz ise – su içine dalmak, daldırmak anlamına gelmektedir.⁶⁹ İsa Meshi'ye gōre insan ikinci kez sudan ve ruhtan doğar. Ruh - Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tur, su ise tekrar doğmak, ikinci doğuştur ve vaftiz olmak anlamına gelmektedir.⁷⁰

4.1. VAFTİZ YAŞI

Gūrcistan'da her Hıristiyan aile, çocuğunu doğurduktan sonra kırkınıcı gūnū doldurmadan vaftiz ettirmektedir. Bazı sebeplerden dolayı bebekleri kırkı geçmeden vaftiz ettiremiyorlarsa da en geç u yaşına kadar bu tōren kesinlikle gerçekleştirilmelidir. Ortodoks Hıristiyan ailede her vaftiz edilir. Bu gelenek Sovyetler tarafından geçmişte bir dōnem yasaklanmıştır. Sovyetler tarafından kiliselerde ibadet etmek, çocukları vaftiz etmek yasaklandı, bu sebepten dolayı da birçok kişinin vaftiz ettirmesi tōreni gerekleştirilmiyordu.

Sovyet dōneminde yařayan insanlar zamanında vaftiz olmasalar da, gūnūmūzde Hıristiyan yařamanın ne olduęunu oęrenip anladıktan sonra papaz tarafından vaftiz edilir.

⁶⁶ Amedee Beaujean, ''Bapteme'', *Dictionnaire de la Langue Française*, Paris: Edition Universitaires, 1883, s. 87.

⁶⁷ İlyas Makar, İmani, el-kadaya el-Mesihiyetūl Kūbra, Kahire, 1981, s. 491.

⁶⁸ John R. Hinnels, ''Baptism'', *the Penguin Dictionary of Religions*, America: Penguin Reference, 1987, S.62.

⁶⁹ ''Vaftiz'', Tiflis: Gūrcistan Eski Ortodoks Kilisesi Yayınları, 2013, s.1.

⁷⁰ ''Tekrar Doğuş Nasıl Olur?'' Tiflis: Bekçilik Kulesi Yayınları, 2009, s. 8-9.

4.2. VAFTİZ ANNESİ/BABASI

Vaftiz olacak her kişinin vaftiz annesi/babası olur. Genelde vaftiz olacak kişi kadın ise vaftiz eden kişi kadın olur; vaftiz olacak kişi erkek ise vaftiz eden kişi de erkek olur. Vaftiz eden kişi sayısı belli değildir. Bu vaftiz olacak kişinin isteğine göre belirlenir. Bir aile çocuğu için vaftiz annesi/babası seçerken, vaftiz anne/baba Hıristiyanların öğretilerini çocuğa öğretecekleri söz verirler.

Vaftiz annenin/babanın görevi çocuğu Hıristiyan olarak yetiştirilmesidir. Çocuğun on yaşa vardığı zaman, vaftiz annesi/babası ona vaftizin gizemini, bir Hıristiyan olarak nasıl yaşaması gerektiğini öğretirler.

Ortodoks kilisesinde vaftiz olacak bir çocuğun vaftiz annesi/babası Ortodoks Hıristiyan olmalıdır. Başka bir mezhepten olan Hıristiyan (Katolik, Protestan) olsa bile Ortodoks vaftizi kesinlikle gerçekleştirilmez. Vaftiz annesi/babası olacak kişi on yaşından büyük olmalıdır.

4.3. VAFTİZ SIRASINDA GEREKLİ EŞYALAR

4.3.1. Vaftiz Haç

Haç, Hıristiyanlıkta Hz. İsa'nın çarmıha gerilişin ve insanlığı ezeli günahından kurtarmak için çektiği ve ölümünü hatırlatan en önemli semboldür. Haç Hıristiyanlara göre, İsa'nın çarmıha gerilişini tasvir eden dini bir semboldür.⁷¹ Zorunlu olmadığı halde, neredeyse her Hıristiyan haç takmaktadır.

Bazı insanlar vaftiz haçının diğer haçlardan daha önemli olduğunu söylerler. Ama baba (papaz) Davit ile konuştuğumuzda, baba Davit “Vaftiz haçın diğer haçlardan her hangi bir farklı özelliği yok, vaftiz haça dikkat ettiğimiz gibi, kilisede alınan haça da dikkat etmemiz gerekmektedir” diye söylemektedir (K.K. 6). Genellikle çocukları altın haç ile vaftiz ettiriyorlar. Vaftiz haçının kaybedilmez, bu yüzden altın haç saklanır ve çocuğa tahtadan yapılmış haç takılır.

⁷¹ Annemarie Schimmel, *Dinler Tarihine Giriş*, Ankara: Külliyat Yayınları, 1995, s. 230.

4.3.2. Vaftiz Havlusu ve Mumları

Vaftiz esnasında çocuğu havluya sararlar. Havlulun renginin beyaz olması tercih edilmektedir. Beyaz renk temizliği, mahsumiyeti ve saflığı temsil etmektedir.

Vaftizden sonra vaftiz havlusu bir daha kullanılmayıp, hayat boyunca saklanmaktadır. Bunun sebebi vaftiz töreninde bir damla da olsa Kutsal Yağ – (miron'un) havluya dokunum olmasıdır.

Vaftiz esnasında mum yakılır. Hıristiyan öğretisine göre İsa Mesih insanların aydınlatılmasını sağlamıştır. Hıristiyanlar kilisede her törende, dua ederken bile mum yakarlar. Vaftiz mumlar çocuk hastalandığında, dini törenlerinde, vaftiz töreninden sonra kilisede yakılabilmektedir. Bazı kişiler de vaftiz için kilisede aldıkları mumları eve getirir ve özel günlerde kullanır.

(K.K. 19)

4.4. VAFTİZ TÖRENİ

Vaftiz töreni kilisede en yakın dostlar ve akrabalar arasında gerçekleştirilmektedir. Her Ortodoks aile kendi eğitmene (papaz) sahip olmaktadır. Sürekli gittiği kilise de bu eğitmenin (papaz) bulunduğu kilisedir. Çocukları da bu kilisede vaftiz ettirirler.

Papaz vaftiz töreni başlamadan önce vaftiz edilecek kişinin ismini sorar. İsim eğer kiliseye uygun aziz isimlerden ise ismini değiştirmez. Değilse, vaftiz edilecek kişi kilise aziz isimlerden bir isim seçerek ikinci isime sahip olmaktadır. (K.K. 19)

Vaftiz töreni yaklaşık iki saat boyunca sürmektedir:

Baba'nın, Oğul'un ve Kutsal Ruh'un adıyla, Amin, Kutsaldır Tanrı'mız diyerek papaz, vaftiz edilecek kişinin başı üzerine elini koyar ve der:

- Rab'be dua edelim: Merhamet et ya Rab!
- Ey doğruluğun Tanrısı olan Rab'bim, senin ve biricik Oğlu'nun ve Kutsal Ruh'unun adı ile elimi kulun (isim)'un üzerine koyuyorum.⁷²

⁷² Ortodoks Hıristiyanlık, '*Kutsal Vaftiz Töreni Ayin Metni*', <http://www.Ortodokshristiyanlik.blogspot.com.tr>, s.1-5.

Bundan sonra Şeytani kovmak için sırayla birinci, ikinci ve üçüncü duayı söyler.

Papaz, vaftiz edilecek kişinin üzerine üç kez üfler ve onun alınına, ağızına ve göğsüne haç işareti çizer ve dua eder: Onun kalbinde gizlenen ve yuvalanmış her kötü ve kirli ruhu kovup papazın sözlerini (üç kez) tekrar eder.

Vaftiz edilecek kişi bebek ise papaz onu üç kez vaftiz kurnasına su içine daldırır. Vaftiz edilecek kişi büyük ise papaz başını üç kez kurnaya daldırmaktadır.

Papaz vaftiz edilecek kişiyi üzerinde giysileri olmadan batıya döndürür ve sorar:

- Şeytandan ve onun tüm işlerinden ve ona yapılan kulluktan vazgeçer misin?

Vaftiz edilecek kişi bebek ise vaftiz annesi/babası cevap vermektedir: - evet, vazgeçirim.

- Ondan vazgeçtin mi?
- Evet vazgeçtim.
- Öyleyse üfle ve ona tükür.

Bundan sonra vaftiz edilecek kişi doğuya döndürür ve sorar:

- Mesih'e bağlanırsınız mı?
- Evet, bağlanırım.
- Mesih'e bağlandınız mı?
- Evet bağlandım.
- Ve ona inanıyor musunuz?
- Ona Tanrı olarak inanıyorum.

Papaz Büyük İman Duasını okur ve üç kez sorar:

- Mesih'e bağlandınız mı?
- Evet, bağlandım.
- Öyleyse onun huzurunda eğil ve ona tap.

Vaftiz edilecek kişi başını eğerek der:

- Tapıyorum Baba'ya, Oğul'a ve Kutsal Ruh'a, bölünmez Üçlenmeye.
- Papaz der: Tüm insanların kurtulmasını ve gerçeğin bilgisine kavuşması

arzulayan Tanrı kutsaldır, şimdi ve her zaman ve sonsuza kadar. Amin.

Papaz eline tütsüyü alır ve vaftiz kurnasının çevresini buhurlar. Kutsal İncil'i kaldırarak onunla vaftiz kurnası üzerinde haç işareti yaparak der:

- Kutludur Baba'nın ve Oğul'un ve Kutsal Ruh'un Krallığı, şimdi ve her zaman ve sonsuza kadar.

Papaz dua etmeye devam eder. Her dua sonunda vaftiz törenine katılan herkes der: -yücelikler sana Tanrımız, yücelikler sana. Bundan sonra papaz, yağa okunan duaya devam etmektedir. Yağ kabını alır, vaftiz kurnasına dökerek üç haç yapar ve her defasında söyler:

- Dünyaya gelen her insanı aydınlatan ve kutsayan Tanrı kutludur, şimdi ve her zaman ve sonsuza kadar.

Vaftiz törenine katılanlar: - Amin, der.

Papaz vaftiz edilecek kişinin göğüsüne ve omuzlarına haçın mührünü çizip der:

- Ruhun ve bedenın şıfası için.

Sonra kulaklarını çizer:

- İmanı duyabilmek için.

Ve ellerine:

- Senin ellerin yarattı ve oluşturdu beni.⁷³

- Tanrı'nın kulu (isim) Baba'nın ve Oğul'un ve Kutsal Ruh'un adıyla

vaftiz ediliyor.

Papaz Kutsal Yağ sürme duası söyler.

Sonrasında, artık vaftiz olmuş kişinin alınına, gözlerine, burun deliklerine, ağzına, kulaklarına, göğsüne, ellerine ve ayaklarına kutsanmış yağ sürer, haç işareti çizer ve vaftiz edilmiş kişinin boyununa haç takarak der:

- Bir kimse benim ardımdan gelmek isterse kendini inkar etsin ve çarmihını alıp beni izlesin.

Papaz vaftiz edilmiş kişi ve vaftiz annesi/babası ile birlikte elinde mum,

⁷³ “Hristiyan-Arkeoloji Araştırmaları”, No: 3, 2010, s. 622.

tutarak vaftiz kurnasının etrafında üç kez döner. Vaftiz törenine katılanlar: - Baba'ya, Oğul'a ve Kutsal Ruh'a yücelik olsun. Şimdi ve her zaman ve sonsuza kadar, Amin der.

Papaz İsa Meshi'nin neden çarpmıha gerildiğini anlatmaktadır. Sonra on bir öğrencinin Celile'ye gittiklerini ve İsa'nın yanında olduklarına rağmen bazılarının kuşkulu oldukları hikayesini anlatır. Bundan sonra Yıkanışın birinci, ikinci ve üçüncü duasını okur.

Papaz beyaz vaftiz havlusunun ucunu temiz suya sokup ıslatarak vaftiz olmuş kişinin yüzüne su serper ve der:

- Sen aydınlandın.

Sonra yüzünü, başını ve göğsünü silerek der:

- Vaftiz edildin, aydınlandın, kutsal yağ ile yağlandın, Kutsal kılındın ve su ile yıkanarak temizlendin. Baba'nın ve Oğul'un ve Kutsal Ruh'un adıyla, şimdi ve her zaman ve sonsuza kadar.

Papaz vaftiz olan bebeğin saç tıraşı edilme duyası devam eder. Vaftiz olacak bebeğin başından çok az saç keser ve der:

- Tanrı'nın kulunun (isim) başındaki saçtan kesiliyor: Baba'nın ve Oğul'un ve Kutsal Ruh'un adıyla, şimdi ve her zaman ve sonsuza kadar. Bize merhamet et, ey Tanrı, yüce merhametin uyarınca, bizi duyumak için sana yalvarırız, bize merhamet eyle.

Böylece çocuk vaftiz edilmiş olur.

5. SÜNNET

5.1. SÜNNET YAŞI

Acara bölgesinde çocuklar 18 yaşına kadar sünnet olabilmektedir. Sünnet işlemi 18 yaşından sonra kişinin kendi isteğine bırakılmaktadır. Günümüzde Kvaşta Köyünde sünnet neredeyse yapılmamaktadır. Çocukların çoğu vaftiz edilmektedir.

Sünnet mevsimi olarak en çok ilkbahar ve sonbahar seçilmektedir. Sünnete katılan davetlilerin çalışma hayatının etkisinde kaldığı için genellikle sünnet günleri Cumartesi ya da Pazar günü yapılmaktadır.

5.2. KİRVA (KİRVE)

Sünnet töreni için belirlenen bir aile kırva seçilir. Genelde kırva ailenin yakın akrabası olur. Bunun için karar önceden aile içinde verilir. Kvaşta Köyünde Kırva akrabalarından seçilir. Nodar Sirabidze'nin söylediğine göre “Kırva babadan önce gelir”, “Kırva babadan daha yakındır”. Bugün ise kırvanın aynı soydan gelmesine önem verilmemektedir. Ailenin yakın arkadaşı da kırva olabilir. Bununla birlikte kırva olacak kişinin ekonomik durumunun iyi olması beklenir.

5.3. SÜNNETÇİ

Eskiden sünnet tarihi belirlendikten sonra kırva sünnet yapacak kişiyi (sünnetçiyi) bulurdu. Kvaşta Köyünde sünnetçi olmadığı için, kırva sünnetçiyi civarındaki köylerden getirirdi. Sünnetten sonra acımaması için çocuğa incir yaprakların tozu sürülürdü. Günümüzde sünnet hastanelerde ya da polikliniklerde doktor tarafından yapılır.

5.4. SÜNNET DÜĞÜNÜ

Sovyet zamanında Gürcistan'da iktidarda olan komünizm rejimi bütün dini gelenek ve uygulamaları anayasa ile yasaklanmıştır. Kvaşta Köyünde sünnet işlemi ve sünnet düğünü gizli bir şekilde sürdürmeye çaba göstermiştir.

Sünnet töreni için bir kaç hafta öncesinden misafirler davet edilir. Eskiden sünnet törenine davet, ailenin erkeği tarafından sözlü olarak yapılırdı, günümüzde ise telefon aracılığıyla davet yapılmaktadır. Sünnet düğününde gündüz yemek yenilir. Yemek başlamadan önce akrabalar çocuğun yanına gider hediye ya da para hediye ederler. Sünnet düğününde mutlaka içki içilir.

6. EVLENME

Evlenme, sözlük anlamı ile “kadın ve erkeğin bir aile kurmak amacıyla ve hukuk düzeninin öngördüğü kurallara uygun olarak birleşmesi” demektir.⁷⁴

Evlenme, her toplumunda en önemli toplumsal olaylardan biridir. Evlenmeye ilişkin hazırlıklar, eş seçimi, evlilik öncesi işlemler, evlenme törenleri, evlilik sonrası ilişkiler yörelere göre farklılıklar gösterir.

6.1. EVLİLİK YAŞI

Eskiden evlilik yaşını belirleyen bazı ölçütler vardı. Bunların başında buluğa erme gelirdi. Evlilik yaşı yaklaşık 17-20 idi. Eskiden kızlar 14 yaşında evlenirdi. Anelik için gerekli olan gelişmeler arasında buluğ çağının belirtileriydi. Erkek evlenebilmesi için de yüzünde kıl görünmesi yeterli sayılıyordu.

Eskiden kadın kocasından büyük olabilirdi. Bunun sebebi evdeki işleri becerebilen, annesiz kalan çocukları yetiştirebilen ve ailede tecrübeli, bilgili bir kadına ihtiyaç duyulmasıydı.

Bugün evlilik yaşı en erken on sekiz yaş olarak belirtilmektedir ve erkeğin kızıdan büyük olması daha makbul görülmektedir. Erkeğin evlenmesi için iş sahibi olması gerekli ölçüttür. Kız ise ev işlerini bilebilecek, misafirleri ağırlayabilecek bir durumda olmalıdır.

⁷⁴ Taş, a.g.e., s. 123

6.2. EVLİLİK AŞAMALARI

6.2.1. Eş Seçimi

Gürcü geleneklere göre evlilikte akrabalık kesinlikle olmaz. Evlilik vaftiz eden ve edilen aileler arasında da yasaktır. Böyle olur ise dokuz nesilin büyük günah içinde yaşadığına inanılmaktadır. (K.K. 19)

Eskiden “*beşik kertme-nişanlı*” geleneği sadece Acara’da değil Gürcistan’ın her bölgesinde görülmekteydi.

Gürcistan’da evlilik dört aşamadan oluşmaktadır:

- Eş seçimi;
- Nişan;
- Nişandan düğüne kadar aile ilişkileri;
- Düğün;

Eskiden gençler kendilerine göre uygun birilerini seçme özgürlüğüne sahip değildiler. Gelin, kaynana ve görümce tarafından seçilirdi. Gelin seçerken dikkat edilecek en önemli özellik gelinin ailesidir. (K.K. 16) söylediklerine göre: “Anne nasılsa, kız da öyledir”; “Çocukları anne tarafından yetiştirilir, kız çocuğu da anneye çekermiş.” Erkek ailesi için namus, büyüklere karşı saygılı olmak, konukseverlik ve fiziksel görünüm çok önemlidir ve gelin de bu ölçütlere göre aranır. Gürcü kesinlikle Gürcü ile evlenirdi. Acara’da yabancıya kız verilmezdi. Bu sebeple Gürcüler asimilasyona uğramadılar.

Zaman içinde gelenekler değişti. İyi bir damat ve gelin için farklı ölçütler şekillendi. Şimdilerde evlilikte erkeğin ekonomik durumuna büyük önem verilir. Bir erkeğin meslek sahibi olması tercih edilir. Kız ailesi de kızlarının nasıl bir aileye gireceğini önceden soruşturur. Damat aile kurabilecek bir durumdaysa kızı verirler. Okumuş bir gelin alırlarsa o ailede gelinin kıymetini daha da artar.

6.2.2. Kız İsteme

Geleneklere göre erkek belli bir yaşı doldurduktan sonra, ailesi kız aramaya

başlardı. Kızı seçtikten sonra kızın ailesi ile konuşmak için erkek ailesinden orta yaşlarda iki erkek “*elçi*” olarak gönderilirdi. Elçi iyi konuşabilen, saygılı ve iki ailenin akrabası olan enişte ya da dayı olurdu. Acara’da yeğeni evlendireceği kızı konusunda dayının sözü anne-babanın sözü gibi geçerliydi. Elçi en az beş kez kız istemeye gitmekteydi. Elçi bu zaman içerisinde kızın ailesi hakkında bilgi toplar. Bazen iki aile arasında anlaşma iki yıl sürerdi. Bu iki yıl “*söz vermek*” olarak bilinirdi. Evlendirme işi başarıyla tamamlandığında elçiye ayakkabi hediye edilirdi. Anlaşma süresi kaç yıl olursa olsun ayakkabıdan başka bir hediye elçiye verilmemekteydi.

Eskiden Acara’da “*ailede oturmak*”, “*oturakalma*” geleneği vardı. Eğer damat olacak kişi, ailesi tarafından seçilen gelinden hoşlanmadıysa ve onunla evlenmek istemediyse, anne-baba oğluna sormadan kızı eve getirirdi. Kızın geri gönderilmesi gibi bir durum kesinlikle olmazdı, bu iki aile arasında düşmanlık sebebiydi. Bazen de oğlan ailesi oğlan tarafından istenilen kızı istemiyordu, buna rağmen çift kendileri arasında anlaşarak gelin, oğlan evine gider ve “*oturakalırdı*”. Oğlan ailesi de bu durumu kabul etmek zorundaydı.

Günümüzde kız istemeye erkek ailesi tarafından seçilmiş olan bir kaç kişi gider. İstemeye gidenlerin arasında muhakkak dayı ve amcalar bulunur. Kız ailesinden ise en yakın akrabalar: eniştelere, amcalar ve dayılar hazır bulunur. Eskiden kız istemeye gidince “*başlık*” ya da “*rüşvet*” istenirdi. Başlık hakkında konuşulurdu. Ama bugün kız ve erkeğin ekonomik durumuna göre istenecekler konuşulur. Kız istemeye giderken kıza yüzük bırakılır, çiçekler, tatlı ve içki götürülür. Kız ailesi de misafirleri güzelce ağırlanır. Eskiden erkek ailesi tarafından kız için mihri/mahri ödenirdi, mihri 1001 manet olurdu, aile pazarlık da yapabiliyordu. Bugün bu gelenek köyde kalmadı. Anne ve baba kız vermeye razı olduğunda nişan ve düğün tarihleri belirlenir. Düğün için gerekli istekleri kız ailesi damada söyler ve belli bir zaman içinde erkek tarafından bütün işleri halletmesi beklenir.

6.2.3. Nişan

Kızın verilme sözü alındıktan sonra, araya giren kadın elçi daha sonra kız evine giderek kıza yüzük veya altın sikke bırakırdı. Kızın ailesi de damada çorap gönderirdi. Nişan için cuma ya da cumartesi günleri seçilmekteydi. Erkek tarafı kıza da yanlarına alarak nişan için gerekli olan eşyaları almaya alış verişe çıkardı. Bu alış verişte şunlar alınırdı: kıza gümüş kemer, bilezik, yüzük ve kızın annesine mutlaka kumaş elbisesi ile birlikte pirinç, tereyağ, yumurta ve peynir gönderilirdi.

Günümüzde de nişan töreni kız tarafının evinde yapılmaktadır. Nişan törenine sadece amcalar, teyzeler, dayılar, halalar, eniştelere ve kardeşler katılmaktadır. Nişan törenine gelen erkek tarafı çiçek, tatlı, nişan pastası ve çeşitli hediyeler getirirler. Nişan töreninde damadın ailesi tarafından geline takı takılır. Nişan takısı içinde kolye, bir çift yüzük, bilezik, küpe bulunur. Kıza takı takıldıktan sonra kız ve oğlan birbirlerine nişan yüzüğü takarlar. Kız ise damada alyans yüzüğü takar. Genellikle damada alyansı düğün gününde, kız evine kız almaya gittiğinde takılır. Erkek tarafı akrabaları da geline para, altın yüzük takar ve ev için gerekli eşyaları hediye eder.

Nişan sofrası en az düğün sofrası gibi çeşitli yemeklerden ve içeceklerden oluşur. Sofrada şarap olması bir gelenektir, sofranın başında “*Tamada*” oturur. “*Tamada*” denilen kişi sofranın başındaki yöneticidir. Tamada saygı değer, bilgili, iyi konuşabilen, muhabbeti ile dikkati çeken bir kişi olmalıdır. O, evlenenlere iyi dileklerini kadeh kaldırarak söyler. Bu konuşma sırasında masadaki herkes ellerindeki kadehleri kaldırır ve onlar da tek tek güzel dileklerini söyleyip kadehi sonuna kadar içerek boşaltırlar. Nişan töreni gece yarısında biter.

6.2.4. Kilise Nişanı

Evde yapılan nişan töreni bittikten sonra kilisede de nişan töreni yapılır.

Kilisede çift, erkek sağda ve kadın solda Kraliyet Kapıları'nın⁷⁵ dışında durur. Şahitlik yapacak kişilerde cinsiyete göre bir ayırım gözetilir. Yani gelinin şahidi de yine bir kadın ve damadın şahidi de yine bir erkek olması gerekir. Bu yüzden kilisede yapılan nişan töreninde de damadın arkasında bir erkek şahit, gelinin arkasında da bir kadın şahit bulunur. Papaz ise Kraliyet Kapıları'nın önünde durmaktadır. Papaz dua etmeye başlar ve şöyle der: “ Birbirine bağlılık yemini yapan ve sonsuza kadar birlikte olmayı tercih eden Tanrı'nın hizmetkârı (damadın isim) ve (gelinin isim) için, onların kurtuluşu ve mutlu hayat sürdürmesi için Rabbe dua edelim.” Dua etmeye devam eden papaz dua ardından yüzükleri eline alır ve yüzükleri kutsar. Kutsamış yüzüklerle damadın başı üzerinde haç işareti yaparak: “Tanrı'nın hizmetkârı (damadın isim) ve (gelinin isim) ile nişanlanıyor. Baba'nın, Oğlu'nun ve Kutsal Ruh'un adıyla, Amin” (üç defa) tekrarlanır. Sonra yüzüklerle gelinin başı üzerinde aynı hareketi yaptıktan sonra aynı duayı üç kez tekrar eder.

Sonunda papaz, kadının yüzüğünü erkeğin sağ eline, erkeğin yüzüğünü de kadının sağ eline takar. Yüzükleri bu şekilde üç kez değiştirir. Papaz dua etmeye devam eder, her dua sonunda çift ve törende katılanlar “Amin” der. Kilise nişan töreni bu şekilde sonlanır.

6.2.5. Kızın Ailesini Ziyaret Etme

Nişan töreninden sonra damadın ailesi kız tarafının bazı isteklerine uyması gerekir. İyi günde kötü günde birbirlerine destek olmalarının dışında milli ve dini bayramlarda kız tarafını değerli hediyelerle ziyaret etmek zorundadır. Gelin ziyaretine erkek tarafından başka akrabalar da katılabilir. Bu akrabalar da yeni tanıştıkları gelin ve gelinin ailesine hediye götürmeleri gerekir. Eğer bu yeni tanışan akrabalar hediye götürmezse hoş karşılanmaz. Bu konuda hediye götürülmemesi karşı tarafın cimri olduğunu akla getirir. Bu da hoş bir şey değildir.

⁷⁵ Her kilisenin içerisinde bulunan kapıdır. Kapının önünde sadece papaz durabilmektedir. Ancak kilise nikâhi kıyıldıktan sonra yeni evlenen çift Kraliyet Kapıları'nın önünde de bir kez durabilir.

6.2.6. Bohça

Eskiden damat tarafı nişanlı geline nişanlı oldukları sürece milli ve dini bayramlarda giysi göndermek zorundaydı. (Örneğin, beş sene nişanlı kaldıysa beş kere hediye götürülürdü). Evliliğin önemli aşaması iki tarafın da bohça göndermesidir. Erkek tarafından gönderilen bohçada kayınvalide ve evde bulunan yaşlılar için mutlaka elbise gönderilirdi. Bohça alışverişi Batum'da yapılırdı.

Ailelerin bohça içinde koydukları hediyeler değerli olduğunu ve taraflar birbirlerine değer verdiklerini göstermek için akrabalardan borç alarak bohçayı geçmişte hazırlamakta oldukları ifade etmişlerdir. Bohça içinde kız için iç çamaşırları, gecelik, havlular, örtüler, ve bir sürü ev eşyaları vardı.

6.2.7. Çeyiz

Kızın ailesi kızlarının damat evinde kendini garip hissetmemesi için güzel bir çeyiz hazırlamaya gayret eder. Çeyizin ayrılmaz bir parçası nevresim takımı, çorapları, "Kaplan Postlu Şövalye" destanı ve ev eşyalardır. Bu eşyalar haricinde çeyiz sandığında satın alınmış ve hediye gelen kıyafetler de konulur. Gelini almaya geldikleri zaman çeyiz listesi kızın annesinin yanında bulunur. Kızın annesi kızını doğurduktan sonra çeyiz toplamaya başlar. Damadın evde çeyiz kıza ait eşya olarak sayılır ve kızın izni alınmadan başkalarına verilmez. Çift ayrı eve taşındıklarında çeyizi de götürülür. gelin kendi çeyizinden her şeyi kullanmaz, ileride doğacak olan kızı için saklar.

Günümüzde kız tarafı çeyiz için şu eşyaları alır:

- Yorgan
- Battaniye
- Nevresim takımı
- Halı
- Mutfak eşyaları
- Yatak odası
- mutfak

6.2.8. “Nişanlılık”,Nişanlıların Kızın Evinde Görüşmeleri

Nişan töreninden sonra nişanlılık aşaması gelir. Eskiden nişanlıların görüşmeleri kızın ailesinin yanında gerçekleşirdi. Nişanlılık sadece “ağdı” kestikten sonra makbul görülürdü. “Ağdı kesmek” imam nikâhı törenidir. Törende imam nikâhı kıyılması ardından şerbet içilmektedir.

Nişanlılık töreninin ilk güne “*dapaicna*” (davet etme) adı verilmekteydi. Bu damadın kız ailesine ilk misafirliği idi. Nişanlılığın ilk günü damat gelin evine gider. Gelinin evinde çok güzel bir sofraya kurulur. Bu hazırlık ve tören neredeyse düğün kadar önemlidir. Bu sofrada düğün tarihi tespit edilir.

Damadın yanında yaşlı, saygı duyulan erkek akrabalar ya da komşular yer alırdı. Onlara “*dadiani*”⁷⁶(şahit) derlerdi. Bu şahitliği genelde damadın dayısı yapmaktadı.

Nişanlılar o akşam birlikte olacakları için, çiftin yakınları nişanlılara büyü yapılmasını önlemek için damat giriş kapısından değil pencereden, tavandan, arka kapıdan içeri girerdi. Bu yüzden damat Evdeki her kapı büyüden korunmak için her daim açık olmalıdır. Çünkü büyü yapan kişi evin giriş kapısının bir tarafına kilidi bırakır, öbür tarafa ise anahtarı koyar. Damat kilit ile anahtarın arasında geçtikten sonra, büyü yapan kişi kilidi anahtarla birleştirip suya atar. Bir de nazardan korumak için damadın beline kalın halat biçiminde ip bağlanırdı.

Akşam yemekten sonra damadın “*dadiani*” (şahit) “gelin görmeyi” istiyoruz diye ısrar ederlerdi. Bu arada gelin başka bir odada kadın “*dadianileriyle*”(şahitler) oturmakta idi. Erkekler odaya girince kadınlar kalkardı. Nişanlı kız ve oğlan yalnız kalınca damat dua ederek ve Tanrıdan iyi ve huzurlu evlilik geçirmeyi dileyerek geline takı takardı. Bu geceden sonra damat nişanlısının yanına 1-2 haftada bir giderdi. Damat sık sık gelirse sabırsızlığını göstermiş olur ve bu da büyüklerin nezdinde ayıp karşılanırdı. Eskiden bu görüşmelerde nişanlı kız hamile kalabilirdi. Hatta çocuğunu kendi babasının evinde doğdururdu. Evlendikten sonra kocasının evine çocuğuyla birlikte giderdi.

⁷⁶ Damada ve geline yardımcı olan, yakın ilişkide bulunan erkek ve kadınlardır

Genellikle nişanlılık bir yıldan fazla sürmezdi. Ama bazen üç yıldan fazla sürdüğü de görülmekteydi. Bu kadar zaman sürmesi gelin ailesinin ekonomik durumuna bağlıydı. Çeyiz hazırlıkları ve düğün hazırlıkları çok zaman alıyordu. Bu sorunlardan dolayı damadın nişanlısını kaçırdığı durumlar bile görülmüyordu.

6.2.9. Kız Kaçırma

Kızın kaçırılması veya kaçması durumu geleneklere aykırı düştüğü için tasnif edilmemektedir. Köy geleneğinin yok sayıldığını, saygı duyulmadığını hatta köy geleneğini temsil eden yaşlılara hakaret edildiğini gösterir. Bu durumda tabiki bu davranış hoş değildir. Kaçırma dediğimizde zorla kızın götürülmesi, kaçmada ise kızı anlaşmalı götürme kast edilir.

Kız kaçırmaya uygun ortamın olması kızın ailesinde sahiplenici bir erkek olmamasına da bağlıdır. Evde erkek olmadığı zaman kaçırarak olan kişi baskın yaparak kıza zorla alıkoymak ve götürürdü. Ama genelde kız ya otlaktan ya da yoldayken kaçırlırdı. Kız kaçırıldığında erkeğin evine değil başka bir köye, akrabalarının yanına götürülürdü. Bu akrabalar genç çiftin sorumluluğunu üstüne alırlar ve onları savunurlardı. Aynı zamanda damadın kayınpeder ile barışmasına aracı olurlardı. Fakat bir erkek nişanlısını kaçırdığında kızın ailesinden kimse bu duruma karışmazdı. Günümüzde köyülülerin okuma seviyesi artıldığı için kız kaçırma olay çok az görülmektedir.

6.3. DÜĞÜN

6.3.1. Düğün Hazırlıkları

Düğünler sonbahar ve ilkbaharda düzenlenirdi. Bunun sebebi bu mevsimlerde insanların yayladan inmiş ve köy işlerini bitirmiş olmasıdır. Düğünler için en uygunsuz zaman mart ayıdır. Dini bayramlarda ve oruç zamanında düğün yapmak kesinlikle yasaktır. Düğüne davet için hazırlıklar düğünden birkaç hafta öncesinden başlar.

Düğünden bir gün önce kız tarafının evinde halalar, teyzeler, yengeler ve yakın akrabalarından oluşan kadınlar toplanır. Onlar düğün için yapılması gereken tatlıları aralarında paylaşırlardı. Yardımcıların arasında iyi aşçı olan komşular da yer alırdı.

6.3.2. Düğüne Davet

Davetiyede düğün zamanı, yeri, gelin ve damadın isimleri ve anne-babaların isimleri yer almaktadır. Damadın erkek kardeşi ve babası en yakın akrabaları sözlü olarak davet eder, diğer misafirlere ise davetiyeleri dağıtır.

6.3.3. Nikâh

Dini nikâh ve resmi nikâh olmak üzere iki türlü nikâh vardır. Dinî nikâhı, imam nikâhı ve kilise nikâhı olarak ikiye ayırabiliriz.

Müslüman çiftlerin köyde az olmalarından dolayı imam nikâhına da az rastlanır. Sık sık karşılaştığımız Hristiyan nikâhı ise kilisede papaz tarafından yapılmaktadır. İmam nikâhı damadın evinden çıktıktan sonra camide kıyılır. Dini nikâhı olmadan yapılan evliliğin geçersiz olacağına inanılmaktadır ve günah olarak sayılmaktadır. Resmi nikâh ya düğün salonunda ya da nikâh dairesinde yapılmaktadır.

6.3.4. Hristiyan Nikâhı

Kilise nişanı ve kilise nikâhı olmak üzere iki tür Hristiyan nikâhı vardır. Evlilik, Ortodoks Kilisesi'nde kutsal yedi gizemlerden biridir.

Hristiyanlıkta kutsal bir sakrament haline getirilen evlilik töreni için, oruç ve tövbe zamanları dışında bir gün belirlenmektedir.⁷⁷ Evlilik gizeminde, bir erkek

⁷⁷ “Hristiyan Gençlerin El Kitabı”, Ohan Basımevi, 1989, s. 9-28.

ve kadına, insanların kendi başlarına başarmalarının mümkün olmadığı tarzda tek bir ruh ve beden olma imkanı bağışlanır.

Hristiyan evliliğinde bu dünyada başlayan sevginin ölümden sonra ermeyip Tanrı'nın egemenliğinde mükemmel bir şekilde amacına ulaşarak devam etmesi için Kutsal Ruh verilir.⁷⁸

Evlilik gizemi, sadece kiliseye bağlı olanlara, kilisede vaftiz edilmiş kişilerin uyabileceği bir kuraldır.

6.3.4.1. Mumlar

Damat sağ, gelin ise sol tarafta durur. Damadın arkasında damadın şahidi, gelinin arkasındaysa gelinin kadın şahidi durmaktadır. Geline, damada ve şahitlere tören süresince ellerine birer mum verilir. Mumlar, çiftin kendilerini kutsayacak olan Mesih'i karşılamaya yönelik ruhsal arzularını sembolize eder.

Gelin ve damat mumlarla kilisenin ortasındadır, İncil ve haç yerleştirilmiş kürsünün önünde dururlar. Yerde beyaz bir havlu bulunur ve çiftler bu havlunun üzerine durmaktadırlar. Bu sonsuza kadar birlikte yaşamalarını ifade etmektedir. Papaz, mumları yaktıktan sonra İncil'den Mezmur-127'yi okumaya başlar.

6.3.4.2. Yüzükler

Papaz yüzükleri alır, gelin ve damadın başı üzerinde haç işareti yapar. Papaz, "Tanrı'nın hizmetkârı sen (gelinin ismi) Tanrı'nın hizmetkârı (damadın ismi) ile nişanlanıyorsun. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla" diyerek kutsar. Evlenecek çift tıpkı nişan töreninde olduğu gibi yüzükleri üç kez değiştirir. Yüzüklerin üç kez değiştirilmesi evlilik hayatında bir tarafın zayıflıklarının diğer tarafın gücüyle ve birinin yetersizliklerinin de diğerinin mükemmel yönleriyle kapanacağını sembolize eder. Yüzüklerin değiştirilmesi evlilik süresince birbirlerini tamamlayacağına işaret eder.

⁷⁸ Evlilik Gizemi, <http://www.oodegr.com.tr>, s.(15.11.2011).

6.3.4.3. Taç Takma

Taç töreni kilise nikâhında en önemli törenlerdendir. Gelin ve damadın başına yerleştirilen taçlar, bu gizemin verilmesi sırasında Tanrı'nın evlenen çifte verdiği görkem ve onurun temsilcisidir.⁷⁹ Çift, hüküm sürecekları kendi küçük krallıklarının, kendi aile kiliselerinin kralı ve kraliçesi olarak taçlanırlar. Papaz taçları eline alır, gelin ve damadın başları üzerinde tutarak şöyle der: "Tanrı'nın hizmetkârı olan (gelinin ismi) ve (damadın ismi) Baba, Oğlu ve Kutsal Ruh adıyla taçlanıyorlar."

6.3.4.4. Kadeh

Taçlanma töreninden sonra İncil okumaya devam eden papaz, Hz. İsa'nın Galile'nin Kana Köyü'nde katıldığı ve kutsadığı bir evlilik töreninde, suyu şaraba çevirdiği mucizeyi anlatır. Evlenecek çifte şarap verilir. Şarap ortak bir kadehten içilir ve bu hayatta neşeyi ve üzüntüyü paylaşacaklarını ifade eder. Çiftin acıları yarı yarıya azalır ve sevinçleri de iki katına çıkar.

6.3.4.5. Yürüyüş

Papaz, gelini, damadı ve şahitleri, kürsünün üzerine yerleştirilmiş İncil ve haç etrafında üç kez yürütür. Bu tören sonsuzluğu sembolize etmektedir. Üç kez yürüme ise Baba, Oğul ve Kutsal Ruh (Üçlük) tarafından bu çiftin kutsamasıdır.

⁷⁹ Asife Ünal, "Hıristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri, Dinlerde Nikâh", İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, (2012), s. 297.

6.3.4.6. *Evlenmesi Yasak Olan Kişiler*

Oruç günlerinde nikâh kesinlikle yapılmaz. Kilise kanunları, sıralanan bu niteliklere sahip olanların evlenmesini yasaklamıştır:

- 1) **Vaftiz Kirveliği:** Evlenecek olan kızın ya da oğlanın öz babasıyla vaftiz babasının aileleri arasında dokuz nesile kadar evlilik yapılmaz.
- 2) **Süt Kardeşliği:** Aynı memeden süt emmiş erkek ve kadının birbirleriyle evlenmesi kesinlikle yasaktır.
- 3) **Nikâh Sağdıçlığı:** Gelin ve damadın sağdıçlığını yapan aileler arasında yedi nesile kadar evlilik yapılmaz.
- 4) **Din Farklılığı:** Başka bir dinden olanların evliliği yasaktır.
- 5) **Yakın Akrabalık:** Akrabalık varsa evlilik yapılmaz.

6.4. DÜĞÜN VE DÜĞÜN TÖRENİ

Eskiden gelin almaya damat değil, baba, amcalar, kardeşler ve akraba ile dostlar giderdi. Eğer damadın babası veya kardeşi yoksa kaynatanın yerinin boş olmaması için amca gönderilirdi. Onlarla birlikte “*dadiani*” (şahit) giderdi.

Düğün tüm köy için mutlu ve neşe dolu bir olaydır. Her misafir maddi olarak düğün yapan aileye destek verirdi. Düğünden birkaç gün önce komşular düğün evine yemek için gereken malzemeleri gönderirdi. Ev eşyaları ve para hediye edilirdi. Gelini süsleme işini mutlu, sağlıklı ve evli olan akraba kadın yapar. Gelin elbisesi günlük elbiseden farklı değildi. Eskiden elbisenin altında kırmızı pantolon giymek şarttı. Halk inanışlarına göre gelin yeni aileye girdiğinde aileye düşman olanlar kolayca büyü yapabilirlerdi. Büyü yapılmış ise bu, düğünden hemen sonra belli olurdu, gelin ya hastalanırdı ya da çocuk sahibi olamazdı. Bu yüzden bahçede misafirler sadece tek sırada dururdu ve gelin bu insanlar arasından geçmek zorunda kalmazdı. Gelin merdivenlere sağ ayağıyla basar ve akrabalar “Gelino” şarkısını söyler:

”Gelino, gelino

გელინო გელინო

Kalk, ayağa kalk, gelino

ფეხზე წამოდექი გელინო

Yavaş yavaş yürüsene, gelino, ნელა-ნელა გასწი გასწი გელინო
Kaynata baba gibi, gelino, მამამთილი მამასავით გელინო
Kayın kardeş abi gibi, gelino, მაზლი ძმასავით გელინო
Görümce abla gibi, gelino.”⁸⁰ მული მულივით გელინო

“Kapının her iki tarafında bıçaklar saplanırdı ve gelini ilk kez mutfağa, ocak başına götürürlerdi”. Ocak ile ilgili gelenekler sadece Kvaşta Köyü’nde değil, tüm Acara’da yaygındı. “Gelin şömine duvarına üç kez el sürerdi ve ekmek hamurunu eve sokardı. Gelin mutfaktan oturma odasına götürülür, bir sene sonra bir çocuğa sahip olması için kucağına erkek çocuğu verilirdi”. (K.K. 11)

Günümüzde düğünler genellikle hafta sonu cumartesi ve pazar günleri yapılır.

Çarşamba ve cuma günleri düğün kesinlikle yasaktır. Bunun sebebi Hristiyanlıkta her hafta içinde bu günlerin oruçlu geçiriliyor olmasıdır. Dolayısıyla kilise nikâhı çarşamba ve cuma günleri yapılmaz (K.K. 19). Pazartesi günü herhangi bir işe başlamak için uygun görülmeyen bir gün olarak sayılır. Çok nadir hafta içi, salı ve perşembe günleri düğün yapılır.

Düğün evliliğin son aşamasıdır. Düğünde eş, dost, yakın akrabalar ile olup yeni evli çiftin mutluluğunun paylaşıldığı bir gündür. Düğün töreni için hazırlık sabah erkenden başlar. Öğlenleyin damadın ailesi ve en yakın akrabaları gelin evine kız almaya giderler. Damadın, kızı akşam olmadan alması gerekir. Misafirler arasında amcalar, dayılar, kardeşler ve yakın arkadaşlar vardır. Misafirler evlenenlere şarap dolu kadeh ile iyi dileklerini diler ve damat evine giderler.

Gelin, damat evine girince sağ bacağı ters çevirilmiş bir tabağa vurarak kırar, bu sağlığın ve kuvvetin sembolüdür. Misafirler, damat evinde de gelin evinde olduğu gibi yeni çifte iyi dileklerini dileyerek nikâha giderler. Düğün arabalarının gitmesine engel olan çocuklar damattan ve damadın arkadaşlardan para isterler.

Kilisede nikâh iki saat sürmektedir (bazen 40 dakika). Nikâhtan sonra çift gezmeye gider ve genelde saat 16:00-17:00 aralığında başlayan düğün törenine en az yarım saat geç kalırlar.

⁸⁰ Zurab Tandilava, *Acara'nın Halk Şiiri*, Tiflis: Bilim Yayınları, 1969, s. 82.

Düğün töreninin düzenleneceği yer birkaç ay önceden ayarlanır. Düğüne davet edilen misafirlerin sayısı değişebilir, genellikle düğünler dört yüz - dört yüz elli misafirden oluşur. Gelin ve damadı salonda misafirler karşılar. Misafirler belirlenen saatten 40 dakika önce salonda bulunup yeni çifti beklerler. Gelin ve damat salona girince genç erkekler her iki tarafta oluşan sırada kılıçlarını haç şeklinde birbirine vurur ve genç çift bu kılıçların altından geçer. Kaynana geline çikolata dolu sepeti verir, gelin çikolataları misafirlere atarak dağıtır. Kaynana yeni çifte bir tane çikolatayı yedirir ve böyle tatlı tatlı yaşlanmalarını diler.

Gelin ve damat yerlerine oturmadan önce Gürcü halk oyunu “Kartuli”yi oynar. Düğünde çeşitli geleneksel oyunların gösterisi profesyonel dansçılar tarafından yapılır, bu Gürcü düğününün vazgeçilmez bir parçasıdır.

Düğün damat tarafından yapılır. Gürcü düğününün sofrası çeşitli yemeklerden oluşur. Soğuk ve sıcak yiyecekler, çeşitli içecekler, çeşitli meyve ile tatlılar sırayla sofraya gelir. Her düğün sofrası en az yirmi çeşit yemekten oluşur. Düğün sofrası için sofranın lideri ve yöneticisi “*tamada*” seçilir. Gürcü sofrasının bir çeşit okul niteliğinde olduğu söylenir. Yeni kuşaklar, sofrada herhangi bir konu hakkında yapılan konuşmaları (sadğegrzelo) ve tamadanın belirlediği konuları dinleyerek yetişirler. Bu sofralarda küçüklere ulusal değerler, gelenekler aktarılır. Küçükler davranış biçimlerini, söz söylemeyi buralarda öğrenir. Yabancı yazarlar, Gürcistan anılarında Gürcü sofrasına ve “*tamada*” geleneğine çok yer vermişlerdir:

“... Sofra’ya Gürcüce ‘supra’ adı verilmektedir ki, bu aynı zamanda sofranın kültürünü de simgelemektedir. Şarap, Gürcü sofranın vazgeçilmez içeceklerindedir. Şarap gümüş saplı kadehlerin yanı sıra, öküz, geyik ya da dağ keçisinin boynuzundan yapılan ve Gürcüce’de boynuz anlamına gelen *kantzilerle* de içilir... Sofrada mutlaka tamada adı verilen ve kadeh kaldırma seramonilerini düzenleyen biri bulunmaktadır... En başta tamada, konuşmalarını gerçekleştirir ve ardından masada bulunan diğer kişiler söylemek istediklerini söylerler. Konuşan her kişi konuşmasının sonunda “gaumarcos (şerefine)” der. Her konuşmacının konuşma esnasında masada bulunan bütün kadehler havaya kaldırılır ve bekletilir. Her sofrada olmazsa olmaz bir takım kadeh kaldırma konuları vardır. Bunlardan en

önemlisi ise, yine tamadanın önderliğinde gerçekleştirilen “dünya barışı” üzerinedir. Bir diğeri de Gürcü geleneklerinde oldukça önemli bir yeri olan kadınlara dairdir...”⁸¹

Düğünde tamada yaklaşık otuz üç adet değişik konularda tost⁸² söyler. İlk kadeh barış için içilir, ikincisi bu güzel gün için ve sırayla Tanrı'nın, yeni çiftin, ailelerin, sevginin vs. şerefine içilir.

Gelinin oturduğu köşesi özenle güzelleştirilmiştir ve burada gelin ve damat birlikte oturur. Buraya *gelin köşesi* denir. Gelin ve damadın yanına şahit erkek ve şahit kız oturur, onlar genç çiftin en yakın arkadaşlarıdır ve düğünden önce aynı zamanda akraba da olmuşlardır.

Gelin, düğün için “*öğle yemeği(sadili)*” denilen sepetleri hazırlar ve gelin köşesinin önüne getirtir. “*Öğle yemeği*” beş sepetten oluşmaktadır. Beş erkek omuzlarının üzerine bu sepetleri koyarak ve aynı zamanda düğün masalarının etrafında yürüyerek gelin ve damadın sofrasının önüne koyar. “*Öğle yemeği*” geleneği Acara bölgesinin Müslümanlaşmasından sonra ortaya çıkan bir geleneğidir. Günümüzde ise; ister Hristiyan aile olsun, ister Müslüman aile olsun her düğün için vazgeçilmez bir gelenektir. *Öğle Yemeği* sepetleri 300 dilim baklavadan ve 80 adet şekerlemeden oluşmaktadır. Günümüzde baklava ve şekerlemenin yanında çikolata ve içki de bulunmaktadır. Beş sepetten oluşan *Öğle Yemeği* sepetlerinden bir tanesi özellikle süslenir. Bu sepet gelin ve damada aittir. Diğer dört sepette bulunan yiyecek ve içecekleri ise gelin misafirlere dağıtmaktadır. Gelin ve damat sepetinde, iki tane elma şeklinde yapılmış şekerleme koyulur, bu şekerlemelerden bir tanesinde para ya da altın yüzüğü vardır. Şekerleme yenirken parayı veya altın yüzüğünü bulan taraf evlilikte öbüründen daha mutlu olacaktır. Eskiden *Öğle Yemeği* için düğünlerin olması şart değildi, günümüzde ise bu gelenek sadece düğünlerde gerçekleştirilmektedir.

Öğle Yemeği ile ilgili köyde bir efsane anlatılmaktadır.

Bir gün peygamber ev yapıyormuş. Aradığı evi üç usta yapıyormuş. Ustalar ev yapmayı bitirmişler ve karşılığında peygamberden kız istemişler. Peygamberin

⁸¹ Özge Ç. Denizci “Gürcüler, Tarih, Dil, Kültür ve Müzik”, İstanbul: Çiviyazıları Yayınevi, 2010, s.97.

⁸² Tost (sadğegrzelo) şarap içerken kadeh kaldırarak anlatılan hikaye; ailenin, dostluğun, memleketin şerefine şarap içme.

ise tek bir kızı varmış. Hangi ustaya vereceğini şaşırır. Bir gün kızın odasına eşek ile köpek atmış. Sabah kızın odasına girince birbirinden güzel üç kız görmüş. Üçünü de evi yapan ustalara vermiş.

Bir gün peygamber karısından tatlı yapmasını rica etmiş ve bu kızlara misafirlğe gitmek istemiş. Öz kızının hangi ailede olduğunu merak etmiş. Birinci aileye gitmiş ve sormuş:

- Gelininiz nasıl?
- İyidir, ama eşek gibi inatçıdır, diye cevap vermişler.

Peygamber bu kızın eşek soyundan olduğunu anlayınca ikinci ustaya gitmiş ve sormuş:

- Gelininiz nasıl?
- Pek iyidir, ama köpek gibi ayıp sözler söyler, demişler.

Peygamber bu kızın da köpek soyundan olduğunu anlamış ve üçüncü ustaya giderek sormuş:

- Kızım nasıl bir gelin?
- Çok iyi, insan gibi davranıyor, diye söylemişler.

Peygamber ise bu sefer kendi kızı olduğunu anlamış ve o aileye karısına yaptırmış olduğu tatlıları bırakmış. *Öğle Yemeği* geleneği de işte bu efsaneden sonra ortaya çıkmıştır.

Öğle Yemeğinden sonra gelin ve damadı misafirler uğurlar. Düğün, onlar olmadan gece yarısına kadar devam eder.

Artık gelin ve damat odalarına çekilirler. Acara bölgesinde bakire olmak çok önemlidir. Kız kendini gerdek gecesine kadar korumalıdır. Daha önceki bölümlerde anlatılan *Nişanlılık* âdeti eski dönemlerde kaldığından gelin ve damat ilk defa gerdek gecesi birlikte olurlar. (K.K. 3)

7. ÖLÜM

Acara'da İslâm dini, etkisini en çok cenaze töreninde göstermektedir. Köyde ölümü bekleyen yaşlı bir insan şöyle söylemiş: Kepeğim bitmiştir(Nasıl ki un elendikten sonra unun elek ile işi biterse, geriye sadece kepek taneleri kalırsa artık ben de yaşayacağım kadar yaşamışım, artık ölebilirim.), (K.K. 23). Ölümden önce, ölen kişinin ölümünü kolaylaştırmak amacıyla hoca getirilir ve Kuran-ı Kerim okutulur. Hoca getirmemeleri ise günah olarak sayılır. Eskiden Acara'da ölü, hoca tarafından yazılmış olan bir kağıt ile, yani “Kıyametnâme” ile gömülürdü.

Ölüm ile ilgili inanç ve uygulamalarda hem Hristiyanlığın hem de İslamiyetin etkisinin bir arada olduğu görülmektedir. İslamiyete göre cenaze bekletilmeden en kısa zamanda toprağa verilmelidir. Ancak Gürcüler cenazelerini hemen toprağa vermemektedir. Duruma göre değişmekle birlikte 3-5 gün arasında, cenazeyi bozulmayacak şekilde “saray buzdolabı” denilen tabutta bekletilmektedir.

“Cenaze bekletilme geleneğinin temelinde üç nedeni bulunmaktadır. İlki öldüğü düşünülerek defnedilen insanların, ölmediğinin anlaşılmasının yarattığı tedirginlik duygusunu ortadan kaldırmaktır. İkinci neden ise ölen kişinin uzunca bir zaman yaşaması ve bu yakınlığa istinaden hemen toprağa verilmesinin yanlışlığına ilişkin düşüncedir. Son olarak tanıdık, eş, dost ve akrabaların merasime katılıp birlik ve dayanışma duygusunun hayata geçirilmesi isteğidir.”⁸³

7.1. ÖLÜM ÖNCESİ İNANIŞLAR

Köpek veya kurt benzeri hayvanların gece vakti uzun uzun havlamaları veya ulumaları ölümü haber veren olay olarak kabul görür. Evdeki aynanın kırılmasının da ölüme işaret olduğuna inanılır. Rüyada - diş çektirmek, ölmüş bir yakının görülmesi ve ölmüş olan yakının kendisinden bir şeyler istemesi, seslenmesi veya onunla konuşulması da ölüm öncesi inanışlara bir örnektir.

⁸³ Hatice Karakuş, “Gürcistan’da Defin ve Taziye Merasimleri”, Sosyal Bilimler Dergisi, S. 5 (2015), s. 4-5.

7.2. ÖLÜMÜN DUYURULMASI

Bir insan öldüğü zaman bunu köy hemen duyardı. Ailedeki kadınların bağırıp ağlamaları komşuların kötü haberi almasına sebep olur. Ailedekiler ölünün etrafında durup yüzünü tırmalayıp, saçlarını yolarlar. Ölünün karısına ağıt yakması yasaktı, bu utanç olarak sayılırdı. Vefat ile ilgili bilgileri aile dostlarına, akrabalara ve sağdıçlara haber vermek için aileden bir kişi seçilirdi. Eskiden, seçilmiş olan kişi tek tek her aileye gider haber verirdi, bugün ise bu haber telefon ile verilmektedir. Cenazesi olan ailenin yanında yakınlarının olması en önemli vazife olarak görülmektedir.

7.3. YIKAMA ve KEFENLEME

Ölümden sonra cenaze yıkanmaktadır. Geleneğe göre, ölen kişi kadın ise kadın tarafından yıkanır, erkek ise erkek tarafından yıkanır. Yıkama esnasında yıkayan kişiye, su getirmek ve ölüyü kaldırmak için bir ya da iki kişi yardım eder. Eskiden de ölü yıkama işini üç kişi yapardı: hoca(1), ölü yıkayan-onun için dua eden kişi(2), su döken-su ısıtan kişi(3).

Ölünün tıraş edilmesi günah olarak bilinir. Ölü gece yarısında yıkanır, su ise bakır tencerede ve dışarıda ısıtılırdı. Hocaya yıkama için 5 maneti⁸⁴, su döken kişiye 2,5 maneti, su ısıtan kişiye ise 2 maneti verilirdi. Erkek ölü göbekten dizine kadar, kadın ölü ise göğüsten dizine kadar örtülür. Ölüyü kokulu bir madde ile yıkamak çok önemlidir. Yıkayan kişi “Bismillah” diyerek Allah’a günahlarını affetmesi için dua etmeye başlar. Yıkama esnasında ölünün vücudunda yıkanılmayan ve kuru kalan tek bir nokta bile bırakılmamalıdır. Sonunda vücuduna sıcak su dökülür, saçları ve sakalları kokulu madde ile yıkanır ve kuru bir kefenlikle bedeni sarılır. Kefen 7-9 metre uzunluğunda olmalıdır. Kefen hazırlanırken makas ile iğne kullanılması kesinlikle yasaktır.

⁸⁴ SSCB zamanında Gürcistan’da kullanılan para birimidir.

7.4. AĞIT ve BAŞSAĞLIĞI

Tabut oturma odasının ortasında koyulur. Tabutun etrafında cenaze sahibi aile oturur. Uzaktan gelen akrabalar ve dostlar eve bağıra çağıra girerler, “Başınız sağ olsun, Allah rahmet eylesin.” diyerek odada tabut etrafında konmuş sandalyelerde en az yirmi dakika otururlar. Cenaze evinin ailesi, akrabalara ve dostlara geldikleri için teşekkür eder ve ölüye “Arkadaşların geldi.”, “Seni unutmayan dostlar geliyor.” diye ağıt yakmaya devam ederler.

Cenaze evinde birkaç gelin varsa birbirleriyle yarışmak için sesli ağıtlar yakarlar. Köydeki kadınlar gelinlerin nasıl ağıt yaktıklarını takip edip olumlu ağıt yaktığında bu gelin ile övünürler, olumsuz olduğunda ise gelini ayıplarlar. Odada sadece kadınlar oturur, erkekler tabut etrafında yürüyüp dışarı çıkarlar. Dışarıda, kapı girişinde cenaze evinin erkekleri durur, taziyeleri kabul ederler. Bunlar arasında kardeşler, oğullar ve kuzenler vardır.

Başsağılığına gidenler cenaze evine çiçek götürürler, komşular ise yiyecekler getirerek destek olurlar. Cenaze günü köy halkı para toplayarak aileye yardım eder. Cenaze, evde en az üç, en fazla beş gün bekler. Genelde defin işleri salı, perşembe ve cumartesi günleri yapılmaktadır.

7.5. CENAZE

Daha önceden cenaze evi için kuru fasulye, pilav, helva, hasuta vb. yemekler hazırlanırdı. Cenazeye “kaldırma(gasvenebe)”, cenaze gününe ise “ağıdı(tirili)” ya da “ağıt günü” adı verilir. Mezarıcılara Acara’da “kazıcı(mesaflave)”, mezara ise “türbe(turbe)” adı verilmektedir. Aile kazıcılara 3 maneti öderdi, ama kazıcılar çoğu zaman bu parayı kabul etmezlerdi.

Cenaze günü, tabutu en yakın akrabalardan dört erkek omuzları üzerinde taşırlar. Daha sonra kadınların yanına gider ve kadınları sakinleştirmek için kaynak kişi Davit Jakeli’nin söylediğine göre şu sözleri söylerler: “Ağlamayın! Öbür

dünyaya gittiği ve rahatladığı için o bizden daha mutludur.”. Tabutu bahçedeki masaya koyarlar, bu arada yakın arkadaşlar, akrabalar ve soyunun büyükleri veda sözleri söylemektedir. Tabutu mezara götürürler, mezara sadece erkekler gidebilir, kadınlar ise uzaktan bakarlar.

7.6. ÖLÜNÜN GÖMÜLMESİ

İslâm kurallarına göre ölünün gömülmesi vefatın gerçekleştiği gün olur. Kvaşta Köyü’nde ve genelde Gürcistan’da ölünün gömülmesi üç-beş gün sonra, öğlenleyin saat 15:00-16:00 arasında olur.

Mezar, cenazenin defin edileceği gün kazılır. Ölü tabut ile gömülür ancak tabutun üstü açıktır. Tabut güney tarafa çevirilir, cenazenin yüzü ise Kabe tarafına bakacak şekilde çevrilir. Mezarın içine ölünün kardeşi ve oğlu inmektedir. Bu iki kişi cenazenin üzerine tahtaları koyarlar. Tahtanın malzemesi meşe ağacından, çam ağacından veya kestane ağacından yapılır.

Ölünün başının olduğu kısma mezar taşı dikilir. Mezar taşının üzerinde ölünün resmi, doğum ve ölüm tarihleri, adı-soyadı ve baba adı yazılmaktadır. Mezara yeşillik ekilir.

Cenaze mezara gömüldükten sonra cenaze namazı kılınır. Namaza sadece erkekler katılmaktadır. Namaz güneye(Kabe’ye) yönelerek kılınmaktadır. İmam, Allah’a ölünün günahlarının affi için dua etmektedir.

7.7. MEZARLIK ve MEZARLIK ZİYARETLERİ

Kvaşta Köyü’nde genellikle aile mezarlıklarıyla karşılaşmaktayız. Mezarlıklara gidildiğinde, mezarlıklara ekilen yeşillikler çiçek açmış halde olurlar. Bu çiçekler kesinlikle koparılmaz ve mezarlıktan hiçbir şey eve getirilmez. Bu davranışın kötü bir haber getireceğine inanılır.

Kişinin ölümünden sonra rahmetlinin üçü, yedisi, kırkı, elli ikisi ve senesi özel günlerdir ve bu günlerde mezar ziyaretine gidilir. Buradaki günler hem İslâm dini için hem de Hristiyanlık için önemli günlerdir. Sadece elli ikinci gün İslâm âdetlerinde görülür, Hristiyan geleneklerinde görülmez. Yedinci gün cenaze evinde helva yapılır ve dağıtılır. Bu İslâm geleneğinin bir etkisidir. Kırkı olunca yakın akrabaları davet edilir ve sofra kurulur, yoksullara yemekler dağıtılır. Cenazenin kırkı çıkmadan akrabalar ve yakın komşular ne nişan, ne düğün ne de diğer törenleri düzenleyemez. Bu günler dışında mezarlık ziyaretleri genelde dinî bayramlarda, anneler gününde ve ölen kişinin doğum günlerinde olur.

Cenazeden sonra -ölen kişi ister Müslüman, ister Hristiyan olsun- ölüyü anmak için sofra kurulur. Köydeki herkes -akrabalar ve aile dostları- çağırılır. Bu sofranın adı “kelekhi”dir ve “*İnsanın vefatından sonra düzenlenen bir sofraya, bir yemek anlamına gelmektedir*”.⁸⁵ Bu sofrada şarap mutlaka vardır, ancak üç bardaktan fazla içilmez. Her sofraya aynı yemeklerden oluşmaktadır: kuru fasulye, pilav, balık, salata, turşu ve helva mutlaka vardır.

7.8. ÖLÜNÜN EŞYALARI

Ölünün kıyafetleri genelde ihtiyaç sahiplerine, fakir fukaraya dağıtılır. Dağıtmadan önce bütün kıyafetleri yıkanır. Bu kıyafetlerden birkaç parça hatıra olarak ya evde kalır ya da ölen kişinin çocukları tek tek alır.

⁸⁵ Papuna Şuşania, “Frontnews”, Tiflis: Haberler Ajansı Yayınlar, 2014, s.2.

8. ORTODOKS HRİSTİYANLARDA ÖLÜM

Hristiyan inancına sahip olanlar, her *İman Açıklaması(İnanç)* okuduklarında, iman ve umutla, ölenlerin dirilerek Tanrı Krallığında sonsuzluğa kavuşacağını vurgularlar. Ölüm sonsuz yaşamın başlangıcı olduğu gibi, bu dünyada acıların da bitiş noktasıdır. Ölüm derin manevi düşünceleri oluşturur. İnsanlar ölümü, tövbeyi ve Tanrı'nın merhametini daha fazla düşünmeye başlarlar.

8.1. HASTA YAĞI

Yağ sürme gizemi kilisenin yedi gizeminden biridir. Yağ sürme töreni hasta olan ve öleceği tahmin edilen ağır hastalar için uygulanır. Yağ sürme işlemini papaz gerçekleştirir. Bir kişinin dünyadaki yaşamının son anlarını yaşadığı anlaşıldığında, papaz “ruhun bedenden ayrılmasını” kolaylaştırmak için özel dualar okur. Hastalara yağ sürme gizemi, hastalığın ağırlığı ne olursa olsun ölen kişinin ruhsal, fiziksel ve zihinsel açısından şifaya kavuşması içindir. Bu gizem, Tanrı'nın sevgisiyle hastanın yanı başında olduğunu, onu terk etmediğinin işaretidir. Bu yağ okunmuş ve takdis edilmiş bir yağıdır. Yağ sürme töreni şu şekilde gerçekleştirilmektedir:

1. İlk önce hastanın alnına haç çizilir,
2. Üç kez alna ve üç kez göğüse yağ sürülür,
3. Yağ diz kapaklarına da sürülür. Bu işleme sağ diz kapağından başlanır. Sağ dize iki, sol dize bir kez haç çizilerek uygulanır,
4. Alna, göğüse, sağ ve sol diz kapaklarına yağ sürülür,
5. Dua okunur. Tekrar alna, sağ ve sol diz kapaklarına yağ sürülür. Bu aşamada üç kez sağ elin, üç kez de sol elin dış yüzeyine haç çizilerek yağ sürülür. Tekrar buruna, ağza üçer defa, bir kez dil üzerine, iki kez sağ kulağa, bir kez de sol kulağa ve böbrekler hizasına haç çizilerek yağ sürülür. Tamamlanan bu uygulamalardan sonra, tüm vücuda ve birer kere de yüz ve göğüs üzerine yağ sürülür.

8.2. ÖLÜM

Bir kişi öldüğünde, önce cenaze sahipleri, ardından ise papaz çağrılır. Ölenin yüzü bulunduğu yerde doğu tarafa gelecek şekilde çevrilir. Baş ucuna İncil, bir bardak şarap, ekmek ve buğday konulup mum yakılır. Papaz cenazenin bulunduğu yere geldiğinde dua okur ve tütsü yakar. Kırk gün boyunca ölü için özel dualar okunur. Bu arada ölünün yakınları evde toplanmaya başlar. Cenaze esnasında tabut kapalı şekilde durur. Geleneğe göre cenazelerde siyah giysiler giymek tövbeyle yaşamamız gerektiğini hatırlatmak içindir.

Ölü mezara ayakları doğuya gelecek şekilde yatırılır. Bu tamamen Mesih'in ikinci gelişi ile alakalıdır. Cenazede ve daha sonraki anma törenlerinde ölen kişinin yakınları *koliva* (buğday, kuru üzüm, tahıl ve cevizin dua ve Mezmurlar okunarak kaynatılması) dağıtırlar. Bu Kvaşta Köyü'nde yaşayan Müslümanlarda helva dağıtılması gibi bir gelenektir.

8.3. YIKAMA ve KEFENLEME

Ölü, erkek ise kendi ailesinden erkekler veya tecrübeli yaşlılar tarafından yıkanır. Ölü, bayan ise yine ailesinden kadınlar veya yaşlı ve tecrübeli kişiler tarafından yıkanır. Yıkama sırasında ılıtılmış su ve sabun kullanılır. Ölü yıkandıktan sonra beyaz bir bez ile kefenlenir. Kefenleme işini de yıkayıcılar yerine getirir. Yıkama işlemi tamamlandıktan sonra, ceset tabuta konmadan önce iç çamaşırları giydirilir, cinsiyetine uygun temiz elbiseler giydirilir. Mezarlıkta haç kesinlikle dikilmelidir. Bu haç, İsa Mesih'in çarmıha gerilişini ve ölünün hayatı boyunca İsa Mesih'in inancı ve umudu ile yaşadığını ifade etmektedir.

8.4. YAS TUTMA

Kvaşta Köyü'nde genellikle 40 gün veya bir yıl yas tutma devam eder. Yas süresince bayanlar renkli giysiler giymez, süslenmez, düğünlere, kutlamalara

katılmazlar. Kırk gün boyunca televizyon kısık sesle seyredilir. Erkekler ise tıraş olmazlar ve siyah giysiler giyerler. Bir kadın kocasını ya da çocuğunu kaybettiğinde hayatı boyunca siyah giysiler giyer. Esasen Hristiyan inanisına göre siyah kıyafetler giymek gūnahtır. Bu davranış ōbūr dūnyada yařamın sūrdūgūne inanılmadıgını ifade eder. Ancak Gūrcū geleneklerine gōre siyah giyilmesi gerekir ve bu noktada Gūrcū geleneklerinin daha ađır bastıgı gōrūlmektedir.

8.5. AğIT ÖRNEKLERİ

Babam nereye gidiyorsun	მამა სად მიდიხარ
Bizi neden bıraktın	რატომ დაგვტოვე
Çocukların gözlerini göremez artık	შვილები შენს თვალებს ვეღარ დაინახავენ
Bizim gūnahımız ne	ჩვენ რა დავაშავეთ
Keřke bugūnū yařatmasaydım	ნეტავი ეს დღე არ გეჩვენებია
Bilseydik daha sık-sık gelirdik	გვცოდნოდა ხშირად მოვიდოდით
Cenette annen-baban seni bekliyor	სამოთხეში დედ-მამა გელოდება
Kardeřlerin Cennet kapısı ačacak	შენი და-ძმები სამოთხის კარს გაგიღებენ
Sıkılmazsın ōbūr dūnyada	არ მოგწყინება იმ ქვეყნად
Biz ne yapalım sensiz yoksa orada	აქ ჩვენ ვართ ცოცხა თორემ
Seni bekleyenler var	შენ იქ გელოდებიან
Nineye ve dedeye selam sōyle	ბებია და ბაბუა მოგვიკითხე
Yeni doğan torunların seninle tanışamadı babam	ახალდაბადებულმა შვილიშვილებმა
ვერ გაგიცნეს მამა	
Ama ūzūlme babacıđım anlatacađız dedesini	მაგრამ არ მოიწყინო მამა ჩვენ
მოვუყვებით შენზე	
Korkma babacığım seni karşırlarlar	არ შეგეშინდეს მამიკო იქ დაგხვებიან

(K.K. 5)

Zavallı evladım neden bıraktın beni ჩემო საცოდავო შვილო რატომ დაგვტოვე
 Çocuk annesini gömer, anne çocuğunu değil შვილი დედას დაასაფლავებს დედა
 შვილს არა

Ben nasıl yaşamaya devam ederim როგორ ვიცხორო უშენო
 Bu boşluğu kim dolduracak ამ სიცარიელეს ვინ შემოვსებს
 Allah bana neden kıydı ღმერთმა ასე რატომ გამომეტა
 Bu kadar ne günah işledim ასეთი რა დავაშავე
 Hayatım sona erdi ჩემი ცხოვრება დასრულდა
 Evlatsız anne çok zavalıdır უშვილო დედა ცოცხაა

Düşmana bile bu acının yaşatmasını istemem მტერსაც ვერ ვუსურვებ ასეთ ტკივილს
 Doğum günün geliyor evladım შენი დაბადების დღე მოდის შვილო
 Delikanlım benim ჩემო ვაჟკაცო
 Karını yalnız bıraktın ცოლი მარტო დატოვე
 Keşke evlat bıraksaydın ნეტა შვილი დაგეტოვებია
 Ben kızcağaza ne söyleyim ამ ბავშვს რა ვუთხრა შვილო
 Zavallı kızcağazı nasıl bıraktın როგორ დატოვე შენი ცოლი
 Gözyaşları kurudu kızcağazın საცოდავს ცრემლი გაუშრა
 Benim günlerim bitti evladım ჩემი დღეები დასრულდა შვილო
 Bu acıyı nasıl dayanacağım ამ ტკივილს ვერ გავუძლებ
 Cenette seni kim karşılanır çocuğum სამოთხეში ვინ შეგხვდება შვილო
 Ben seni karşılamalıydım evladım მე დაგხვედროდი შვილო
 Arkadaşların geliyor evladım შენი მეგობრები მოდიან შვილო
 Seni böyle görmelerine izin vermeseydin delikanlım ნეტა ასე არ ენახე შვილო
 Bu evde nasıl dayanılır bilmiyorum çocuğum ამ სახლში უშენოდ როგორ გავძლებ არ
 ვიცი შვილო

(K.K. 10)

9. BAYRAMLAR VE KUTLAMALAR

Kvaşta Köyü halkı geçmişten beri gelen bayramlaşma âdetlerini uygulamaya devam etmektedir. Bayram günlerinde bütün aile bir araya gelmektedir. Köyde Paskalya, Kutsal Doğuş, Hıdrellez, Meryem Ana, Ramazan ve Kurban bayramları kutlanmaktadır.

9.1. AĞDGOMA (PASKALYA BAYRAMI)

Paskalya Bayramı, Hristiyan dinî inanışına göre İsa'nın çarmıha gerilmesinin ardından 3. günde yeniden doğuşunu ifade etmektedir. Paskalya Bayramı'nın kutsal haftasında kilisede gece ayinlerinden (dinsel tören) nce kilise dışında bir ayin alayı düzenlenir. Alay kiliseden çıkarken İsa'nın dirilişini simgelemek için yüzlerce mum yakar.

Paskalya için hazırlıklar uzun sürer. Paskalya Bayramı'ndan önce Hristiyanlığın emirleri gereğince 40 gün oruç tutulur. Hazırlıklara yiyecek ve içeceklerin hazırlanması ile başlanır. Bayramdan nceki büyük perşembe gününde özel paskalya keki yapılmaktadır, kırmızı cuma gününde ise kırmızı yumurtalar boyanmaktadır. Bu yiyeceklerin oluşturduğu zengin sofras; domuz etinden, özel paskalya kekinden, paskalya yumurtalarından ve küçük, yuvarlak peynirli pidelerden meydana gelmektedir.

Zengin ve fakir ayrımı yapılmadan her aile Paskalya yemeğinde hazır bulunmaktadır. Yemek esnasında uzun sofralar kurulmaktadır, şarap içilmektedir. Kırmızı yumurtaları birbirine çarparak:

- İsa'nın dirilişi! (Kriste AĞsdga) diye söylenir.
Karşısındaki insan da:
- Hakikaten! (eşmaritad) diye cevap verir.

Paskalya Bayramı her zaman pazar gününde kutlanır. Bu bayram sene içerisinde de nisan ve mayıs ayları arasında değişmektedir. Paskalya kutlaması geceye kadar sürmektedir. Paskalya Bayramının ikinci gün mezarlığa gidilir. Kırmızı yumurtalar mezarlığın üzerine üç kez yuvarlanılır.

9.2. ŞOBA (KUTSAL DOĞUŞ BAYRAMI)

Mesih İsa'nın doğuş bayramı en neşeli günlerden biridir. Kutsal Doğuş dinî bayramıdır ve 7 Ocak'ta kutlanmaktadır. Bayramdan bir gün önce kilise ibadetlerine katılmak çok önemlidir. Kutsal Doğuş Bayramı orucu 40 gün sürmektedir. Oruçta sadece bazı yiyeceklerden (hayvansal ürünler, süt ürünleri) değil, aynı zamanda günahtan, öfkeden ve buna benzer şeylerden de uzak durulmaktadır.

Doğuş Bayramı, sabahtan Alilo yürüyüşü ile başlamaktadır. Alilo hem kötü ruhları kovmak için düzenlenen bir harekettir hem de İsa'nın doğumu ile ilgili söylenmiş olan bir ilahîdir:

- Hey alilo, İsa'nın doğuşunu kutlarız ალილო ალილო ქრისტე იშვა
Hey alilo, İsa'nın doğuşunu kutlarız ალილო ალილო ქრისტე იშვა
İsa Betlehem'de doğmuş ქრისტე იშვა ბეთლემსაო
Tanrı'nın izniyle olmuş ღვთის ნებით და
İzin ile ve huzuruyla მშვიდობითო

Alilo, alilo burada da huzur olur. ალილო ალილო აქა მშვიდობა ალილო
(K.K. 7)

Kutsal Doğuş Bayramı için özel yiyecekler; domuz başı, ğvezeli (peynirli ve haşlanmış yumurtalı pide) ve kokori (küçük, yuvarlak peynirli pide) yapılmaktadır. Yiyecek ve içeceklerden sofraya kurulur, masadaki her şey tek sayılardan oluşmalıdır. Her yiyecek, içecek ve pencerelerin üzerinde mum yakılmaktadır, bu davranışla insanlar sembolik olarak İsa için kalbini ve evini açmaktadır. İnsanlar evde yaptıkları yiyecekleri kiliseye götürüp mum yakarlar.

Kutsal Doğuş Bayramı kalabalık ortamda kutlanmaktadır.

9.3. GIORGOBA (HIDRELLEZ BAYRAMI)

Gürcistan'da Hıdrellez Bayramı “Giorgoba” olarak bilinmektedir. Aziz Giorgi delikanlığın, kuvvetin ve zaferin sembolüdür. Hıdrellez Bayramı 6 Mayıs ve 23 Kasım olarak senede iki kez kutlanmaktadır. Gürcistan'da Aziz Giorgi adında 365'ten fazla kilise bulunmaktadır. Hıdrellez Bayramı'nda aileler kiliseye kurban, canlı horoz, mumlar ve “zedâşi” denilen içeceği götürürler. Gürcü efsanelerinde Aziz Giorgi; bereket, kuvvet, sağlık dağıtan bir ulu kişi ve devleri öldüren bir kahramandır. Hristiyan dünyasında ikonik bir figür olan Aziz Giorgi'nin ejderha ile mücadelesini anlatan hikayeler kilisedeki ikonlarda da görülmektedir. Bazı ikonlarda Aziz Giorgi'nin ejderhayı değil de Sezar Diokletiane'yi öldürmesi sadece Gürcistan kiliselerinde görülen bir olgudur.

Gürcistan'daki Hıdrellez Bayramı'nın diğer isimleri: Geristiba, Alaverdiba, Iloroba ve Ligerdi'dir. Bir efsaneye göre Aziz Giorgi mağarada yaşayan devi öldürür. Mağaradan çıkan dev Aziz Giorgi tarafından kılıçla öldürülür ve devin düştüğü yerde göl ortaya çıkar. Bu gölün ismi Deli Gölü'dür.

9.4. MARIAMOBA (MERYEM ANA BAYRAMI VE ORUCU)

Mariamoba orucu 14 ağustosta başlar ve iki hafta sürerek 28 ağustos Mariamoba Bayramında sona erilir. 28 ağustos Meryem Ana'nın derin uykuya daldığı gündür. Meryem Ana Bayramında kilise renkli çiçeklerle süslenilir. Özellikle de kilisede bulunan Meryem Ana ikonları süslenilmektedir. Ortodoks kilise tarihinde tam olarak Meryem Ana'nın ne zaman derin uykuya daldığını bilinmemektedir. Kaynaklara göre VII. yüzyılında Kudüs Piskopos Modesti tarafından Meryem Ana'ya ilahi yazılmıştır. Bu İlahi'nin tarihi kaydına göre Ortodoks Hıristiyanlar 28 ağustosta Meryem Ana Bayramı kutlamaya başlamışlar. Mariamoba Orucu esnasında süt ve hayvansal ürünler yenilmez. Eğlenceden uzak durulur ve kiliseye sık sık gidilir.

9.5. RAMAZAN BAYRAMI

Ramazan Bayramı dinî bir bayramdır. Bu ay çoğunlukla ibadetle ve oruç tutmakla geçirilmektedir. Günümüzde oruç ibadeti sadece yaşlılar tarafından yerine getirilmektedir. Ramazan Bayramı hazırlıkları birkaç gün öncesinden başlar. Öncelikle ev temizlenir, temizlikten sonra ise helva ve Gürcü yemekleri hazırlanır. Bayram sabahı erkenden başlar. Herkes yeni elbiseler giyer ve misafirleri ağırlamak için sofraya kurulmaya başlanır. Misafirlere helva, tatlı, Gürcü yemekleri, şarap gibi yiyecek ve içecekler ikram edilir.

9.6. KURBAN BAYRAMI

Kurban Bayramı için yapılan hazırlıklar Ramazan Bayramı'nda yapılan hazırlıklara benzemektedir. Kurban Bayramı'nda kurban kesilir. Köyde kurbanlığını herkes kendisi besler. Etin bir kısmı fakirlere, komşulara ve akrabalara dağıtılır. İnsanlar bayramı kalabalık bir şekilde geçirir. Kurban Bayramı'nda da ölüleri anmak için helva yapılır ve mezarlığa ziyarete gidilir.

10. GELENEKSEL KIYAFETLER

Gürcülerin giysilerinin her biri gerek işlemecilik gerekse görsel zenginlik açısından bir sanat eseri niteliği taşıdığı söylenir. Geleneksel kıyafetler kuşaktan kuşağa saklanılmak suretiyle aktarılır. Gürcü kıyafetleri hakkında ilk bilgileri Yunan seyyahları Ksenoponte ve Strabon tarafından bilinmektedir. Gürcülerin yöresel kıyafetleri hakkında kiliselerin ikonlarında bulunan kral ve kraliçe resimlerinden de bilgi almaktayız.

Günümüzde bu kıyafetler sahnede, şenliklerde ve düğünlerde giyilir. Kıyafetler yıkanmaz, çünkü altın ve gümüş renginde olan ipler su ile temas edince rengini kaybeder.

10.1. KADINLARIN GİYİDİĞİ KIYAFETLER

Bu gruptaki kıyafetler farklı yöresel oyunlarda kızlar tarafından giyilir. Aynı zamanda, düğünlerde de giyilmektedir.

10.1.1. Porka (Kadın Elbisesi)

Düz, uzun ipek kumaştan işlenmiş elbisedir. Altın ipler ve nakışlar ile işlenir. Elbisenin uç kısımları siyah rengidir.

10.1.2. Içlugu (İçlik)

Çeşitli renklerden oluşan ipekten yapılmış kumaştır. Uç kısmını geniş ve siyahtır.

10.1.3. Peştemali

Bedenden aşağı sarılan dikdörtgen şeklinde bir dokuma parçasıdır. Dikişsiz kullanılır ve ipele bağlanılır.

10.1.4. Kabalak (Başlık)

Şapkaya benzeyen bir başlıktır. Kabalağı işlemek için altın veya gümüş renkten sırma süsleri kullanılır.

10.1.5. Kemer

Kemer elbisenin rengidir. Kemerin uçları kırmızı parçalardan oluşur, kenarları ise gümüş veya altın renkli sırmalarla işlenir. Kemer kumaştan yapılıır, geniş ve uzundur, insanın beline iki kez sarılır ve ön taraftan bağlanılır.

10.1.6. Natsnavi (Örölmüş Saç)

Örölmüş kahve rengi saç temsil eder. Başın etrafında ip ile bağlanır, gerçek saçtan yapılır.

10.1.7. Sadiatso (Kadın Elbisesi 2)

Bu elbise dağda yaşayan kadınlar tarafından giyilir. Genellikle siyah ve mavi renktedir. Göğsün altında ve dizlerine kadar olursa sade, dizlerinden aşağıya doğru olursa renkli yünden işlenmiş şekiller görülür. Yaka ve sırt kısımlarında haç

işaretleri bulunur. Bileklikleri ise renkli nakışlarla örölür.

10.1.8. Koklo (Ceket)

Elbisenin üzerine giyilir. Koklo giyilince iç elbisesi görünür. Koklonun göğüs kısmı açıktır ve tek bir düğme ile bağlanılır. Ceketin omuz ve sırt kısmından başlayarak ceket uçlarına kadar uzanan altın, gümüş rengiden (veya renkli) sırma

ile yapılmış süsler bulunur. Vücut hatlarını çok belli etmeyen bol bir yapıya sahiptir.

10.1.9. orap

Dizlere kadar çekilen rlm oraplardır. Çok Renkli ipler kullanılarak yapılır. Bu oraplar kışın, günlük hayatta da giyilirler.

10.1.10. Ta

Ta kartondan ya da demirden yapılır. Üzerinde güzel kumaş yapıştırılır ve renkli taşlarla süslenilir.

10.2. ERKEKLRİN GİYİDİĞİ KIYAFETLER

Bu kıyafetler erkekler tarafından giyilir.

10.2.1. Cepken (Kadife)

Genellikle siyah rengidir. Kenarları altın ya da gümüş renkten sırma ile işlenir. Çoğunlukla erkekler giyer.

10.2.2. Potur

Diz kapağına kadar geniş biçimde inen ve alt kısmı dar bir çeşit pantolondur.⁸⁶ Cepken ve potur aynı renktir. Araştırma bölgemizde yöresel oyunlar festivallerde erkekler tarafından giyilir.

⁸⁶ <https://Turkcebilgi.com>

10.2.3. Aziatski (Çizme)

Dize kadar çekilen yumuşak deriden yapılmış çizmedir. Sadece Gürcülerde değil Kafkaslarda da özel ayakkabıdır.

10.2.4. Çoha (Çuha)

Bu kıyafetin etek kısımları dizlerden aşağıya inecek şekilde uzun ve geniştir. Göğsünde fişeklikler ve siyah renkli kapakları vardır. İçine açık renk gömlek giyilir. Çohanın rengi çoğunlukta koyudur (siyah, bordo). Düğünlerde sık sık giyilen kıyafettir. Düğün için beyaz renk tercih edilir.

10.2.5. Ahaluhi (İçlik)

İpek kumaşlı erkek içliği, gömlek ve pantolondan oluşur. Gömlek kalın ipten yapılmış düğmelerle kapanır. Pantolon üzerinde çizme kolayca giyilmelidir.

10.2.6. Kalpak

Beyaz veya siyah Kürkten yapılmış başlıktır.

10.2.7. Asılı Kılıç

Çohanın kemerine takılan tokaya kılıç asılır.

11. YÖRESEL YEMEKLER

11.1. ACARULİ HAÇAPURİ (PEYNİRLİ PİDE)

Hamur İçin Gerekli Malzemeler:

- 1 kg un
- 4 bardak süt
- 4 bardak su
- 1 küçük paket maya
- 1 adet yumurta

İç Malzemesi:

- Az tuzlu, erimeyen köy peyniri
- 1 kaşık tereyağ

Yapılışı:

Bütün hamur malzemeleri karıştırılır ve yumuşak bir kıvama gelinceye kadar yoğrulur. Yoğurduktan sonra hamur, 10-15 dakika dinlendirilir. Dinlendikten sonra yumruk büyüklüğünde parçalar olacak şekilde hamur bölünür. Bolca unlanmış bir zemine bu parçalar konularak kalınca açılır. Ortasını çatala ezip elimizle yoğurduğumuz peyniri koyarız. Sonra hamur ellerle inceltilir. Peynirin hamurun her tarafına yayılması gerekir. Hazırlanan hamur önceden ısıtılmış sıvı yağlı tavada altlı üstlü pişirilir. Pişirilen haçapurilerin üzerindeki unlar fırçayla temizlendikten sonra her iki tarafına da bolca tereyağı sürülür.

11.2. HINKALI (GÜRCÜ MANTISI)

Hamur İçin Gerekli Malzemeler:

- 2 adet yumurta

1 kg un

Tuz

Su

İç Malzemesi:

1 kg dana kıyması

4 adet soğan

Tuz

Kara biber

Az su

Yapılışı:

Öncelikle iç malzemeler hazırlanır. Soğanlar ince ince doğranır. Kıyma, doğranmış soğanlar, tuz, karabiber ve su karıştırılır. Hamur için un, tuz, su ve yumurta karıştırılarak yoğrulur. Hamurun çok yumuşak olmaması gerekir. Yoğurduktan sonra dinlenmeye bırakılır. Bir bardak ile hamur yuvarlaklar halinde kesilir. Kesilen hamurun içine kıyma konularak ağzı kapatılır. Hazırlanan Hinkaliler kaynamış tuzlu suyun içinde 15-20 dakika pişirilir.

11.3. NIGVZIANI BADRICANI (CEVİZLİ PATLICAN)

Malzemeler:

1 kilo patlıcan

2 bardak ezilmiş ceviz

4 diş sarımsak

Tuz

Kızartma için sıvı yağ

Yapılışı:

Patlıcanların kabukları soyulur. Soyulan her patlıcan dört eşit parçaya bölünür. Patlıcan kızgın yağda hafifçe kızartılır. Ceviz ve sarımsak birlikte ezilir. Ezilen ceviz ve patlıcan bir tencereye konulur ve ezilmiş karışım bu suya ilave edilerek karıştırılır. Kızartılmış patlıcanlar tavaya alınır ve üzerine su ile karıştırılmış sarımsaklı ceviz dökülür. Suyunu iyice çekene kadar ateşte kapağı kapatılmış vaziyette pişirilir.

11.4. SATSIVI (CEVİZLİ, BAHARATLI TAVUK)

Malzemeler:

- 1 kg tavuk
- 2 adet soğan
- 1 tatlı kaşığı un
- 2 yemek kaşığı tereyağ
- 1 çay kaşığı şerbetçi otu
- 1 çay kaşığı safran
- 1 fincan ceviz
- 1 çay kaşığı öğütülmüş kişniş
- 1.5 yemek kaşığı beyaz şarap sirkesi
- Tuz

Yapılışı:

İyice yıkanmış tavuk yarım saat kadar kaynatılır. Soğan tereyağı ile bir tavada kızartılır ve üzerine un eklenir. Şerbetçi otu, tuz, safran, ceviz ve kişniş kaynayan suya eklenir. Sonunda sirke de eklenir ve kaynayan suyun sürekli karıştırılması gerekir.

11.5. MALAHTO (CEVİZLİ FASUYLYE)

Malzemeler

- 2 kilo taze yeşil fasulye
- 2 su bardağı ezilmiş ceviz
- 4 diş sarımsak
- 3 dal pırasa
- Yeşil biber
- Tuz
- Reyhan otu

Yapılışı:

Fasulye kırılarak bir tencere doldurulur. Üzerine su ilave edilerek haşlanır. Haşlanan fasulyenin içine ceviz, biber, reyhan otu, pırasa eklenir ve ezilerek karıştırılır. Bu malzemeler iyice karıştırıldıktan sonra tencere ateşten alınır. Mısır ekmeği ile yenilmesi tavsiye edilir.

11.6. ÇIRBULI (YUMURTALI YEMEK)

Malzemeler:

- 1 kaşık tereyağ
- 200 gram ezilmiş ceviz
- 1 çay kaşığı erik ekşisi
- 5-6 adet yumurta
- 3 bardak su
- Tuz

Yapılışı:

Tereyağı eritilir ve içine su eklenir. Erik ekşisi, ceviz ve yumurtalar kırılır, karıştırılır ve kaynatılır.

11.7. KMERULI (KREMALI TAVUK)

Malzemeler:

1 tavuk

7 diş sarımsak

Maydanoz

70 gram tereyağ

Tuz

Kaymak

Yapılışı:

Tavuk ggs kısmından keserek açılır. Tereyağı tavada eritilir ve tavuk burada kızartılır. Sonra 180 derece fırında 15 dakika daha pişirilir. Tavada kalan yağ içine ezilmiş sarımsaklar konularak kızartılır. Sarımsağın üstüne kaymak eklenir ve 5 dakika karıştırılır. Doğranmış maydanoza kremalı sarımsak eklenir. Fırında bulunan tavuk çıkarılıp 4 parçaya bölünür. Sarımsaklı sos, her tarafını kapatacak şekilde tavuğun üzerine dökülür. 5 dakika fırında tutulup çıkarılır.

11.8. ACIKA (ACILI EZME)

Malzemer:

5 yemek kaşığı domates salçası

2 diş sarımsak

1 su bardağı ceviz

1 fincan zeytinyağı

Karabiber

Kırmızı biber

Kimyon

Tuz

Yapılışı:

Sarımsak iyice ezilir. Sıvı yağ tavaya alınır ve üzerine salça eklenir. Orta ateşte pişerken salça ezilir ve kokusunu verene kadar kavrulur. Kavrulan salçanın içine baharatları eklenerek 1 dakika daha kavrulur. Son olarak dövülmüş sarımsak ve ceviz eklenir. Hazır olan acıka buzdolabında dinlendirilir.

11.9. LOBIANI MÇADI (FASULYELİ MISIR EKMEĞİ)

Malzemeler:

Yarım kilo kuru fasulye

1 kilo mısır unu

Pırasa

2 baş sarımsak

Yeşil biber

Reyhan otu

Ruz

Yapılışı:

Fasulye suda haşlanır (ezilecek kadar haşlanmamalı). Haşlanan fasulyenin suyuyla mısır unu yoğrulur. Üzerine ince ince doğranmış olan pırasa, ezilmiş sarımsak, reyhan otu ve yeşil biber eklenir. Hepsi karıştırıldıktan sonra tepsiye yerleştirilir ve fırında pişirilir. Kızardıktan sonra yoğurt ile yenir.

11.10. BORANO

Malzemeler:

200 gram köy peyniri

3 yemek kaşığı köy tereyağı

3 adet yumurta
2 yemek kaşığı mısır unu
2 yemek kaşığı yoğurt
Tuz

Yapılışı:

Peynirin üzerine yumurta kırılır ve yoğurt, mısır unu, tuz ilave edilerek karıştırılır. Tereyağı tavada eritilir ve üzerine bu karışım dökülür. Kızarana kadar pişirilir.

11.11. HARÇO (TAVUKLU YEMEĞİ)

Malzemeler:

1 tavuk
3 su bardağı pirinç
2 su bardağı ceviz
4 diş sarımsak
2 orta boy soğan
2 tatlı kaşığı şerbetçi otu
1 çay kaşığı kara biber
1 tatlı kaşığı pul biber
3 yemek kaşığı sıvı yağ
1 yemek kaşığı tereyağı

Yapılışı:

Tavuk suda haşlanır. Haşlanmış olan tavuğun suyu süzülür. Sonra geniş bir tencerede sıvı yağ ve tereyağı eritilir. İçine soğanlar eklenir. Soğanları kavulduktan sonra da pirinç eklenir ve hemen ardından tavuklar ilave edilir. İyice karıştırıldıktan sonra üzerine su dökülür, ezilmiş sarımsaklar, baharat ve ceviz ilave edilir. Yemek, suyunu çektikten sonra yemeye hazırdır.

11.12. PHALI

Malzemeler:

400 gram kara lahana

50 gram ceviz

1 adet soğan

1 kaşık sıvı yağ

3 dış sarımsak

1 kaşık acı toz biber

Kişniş otu

Maydanoz

1 kaşık üzüm sirkesi

Tuz

Nar (süs için)

Yapılışı:

Kara lahana doğranır ve sıcak su içinde 5-10 dakika bekletilir. Ceviz ve sarımsak kıyma makinesinden geçirilir. Kişniş ve maydanoz da ince ince doğranarak cevizli karışıma eklenir. Sonra sırasıyla tuz, üzüm sirkesi, acı toz biber ilave edilir. Soğan sıvı yağda kavrulur. Bütün malzemeler kara lahana üzerine konularak kıyma makinesinden geçirilir ve püre haline getirilir. Eller ıslatılarak istenilen şekli verilir ve nar taneleri ile süslenilir.

SONUÇ

Her millet, kendine has olan kültür birikimi ve gelenek, görenekleriyle diğer milletlerden ayrılır. Bu çalışmamızda Gürcistan'ın güneybatısında yer alan Keda ilçesine bağlı ve 279 kişilik nüfusa sahip olan Kvaşta köyünün halk bilgisi ürünlerini ele alınmıştır. Araştırma alanı olarak bu bölgeyi seçme nedenimiz, köyde kaybolmaya yüz tutan kültürel mirasın kayıt altına alınmasının gerektiğidir. Birinci bölümde, araştırma sahası olan Batum-Keda İlçesi Kvaşta Köyü hakkında tarihî, coğrafi bilgilerin yanında; köyün demografik yapısı, sosyo-ekonomik durumu ve eğitim durumuyla ilgili bilgilere de yer verilmiştir.

Karadeniz bölgesinin içerisinde Gürcista'nın güneybatısında yer alan Kvaşta Köyü hakkında yazılı kaynakları çok az rastlanmıştır.

Bu çalışmamız Kvaşta Köyü hakkında sözlü kaynaklardan derlenen malzemeler ışığında hazırlanmıştır. Bu malzemeler ise, derleme alanında kaynak kişilerle gerçekleştirilen görüşmeler, anketler ve gözlem yöntemiyle elde edilmiştir. Çalışmada yer alan halk edebiyatına ait metinler, köyün yerli halkından seçilen kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden derlenmiştir.

Kvaşta Köyü'nün halk edebiyatı ürünlerinin yer aldığı bölüm ise çalışmamızın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. İkinci bölümde; efsane, masal, alkış-kargış, atasözü ve deyimler, türküler, dualar gibi ana başlıklar üzerinden konular işlenmiştir. Köyde efsane anlatma geleneği oldukça zayıfladığından derleyebildiğimiz kadarı bizi mutlu etmiştir. Görüşmeler esnasında Kvaşta Köyü'nde derlediğimiz 7 efsanede hem Hristiyanlığın hem de İslâmiyetin etkisinin bir arada yaşatıldığı görülmektedir. Derlemede yer alan ve günümüzde de hâlâ anlatılan masallar, büyükler aracılığıyla torunlarına aktarılmaya devam etmektedir.

Dua ve bedduaların derlenmesi diğer konulardan farklılık göstermektedir. Çünkü kaynak kişiler bizle bu bilgileri paylaşırken oldukça çekimser ve utangaç bir havaya büründüğünden gülümseyen bakışlarla bilgilerini aktardılar. Derleme esnasında toplanılan atasözleri Kvaşta Köyü'nde kullanılmakla birlikte başka bölgelerde de yaygınlık göstermektedir. Ezgiyle söylenen türkülerini 50 yaşın üstündeki kaynak kişilerden derlemeye çalıştık.

Derlenen halk edebiyatı ve halk bilimi metinlerinde Osmanlı Devleti'nin hakimiyet yıllarından kalan birçok kelimeye rastlanılmıştır. Günümüz Acara

Lehçesi'nde bu kelimeler konuşma dilinde de kullanılmaktadır.

Kvaşta Köyü'nün geçiş dönemlerine ait olan; doğum, sünnet, vaftiz, evlenme, Hristiyan nikâhı, ölüm, Ortodoks Hristiyanlarda ölüm, bayramlar ve kutlamalar, geleneksel kıyafetler ve yöresel yemekler gibi bölümleri çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınmıştır.

Acara bölgesinde doğumla ilgili bazı uygulamalar Türk, Rus ve Azerbaycan halklarının başvurduğu uygulamalardan farklıdır. Örneğin; çocuğu olmasını isteyen çift küçük bir beşik yaptırarak Paskalya Bayramı'ndan sonra gelen ilk perşembe günü Samegrelo ilçesinde bulunan Tsaçhuru Kilisesi'ne gider. Gerekli ibadetleri yerine getirirse birkaç ay sonra çiftin bebek beklediği söylenir. Doğan ilk çocuğun ise bu kilisede vaftiz ettirilmesi bir gelenektir. Yeni doğan bebeğe büyük kralların, azizlerin veya aile büyüklerinin isimleri verilmektedir. İsim seçme konusunda başka bölgelerde olduğu gibi bu bölgede de Avrupa kökenli isimler tercih edilmemektedir.

17. yüzyılda Osmanlı Devleti hakimiyetine giren Acara bölgesi Hristiyanlıktan İslamiyete hızlı bir geçiş yapmıştır. Ancak bu hız Sovyet sonrası dönem giderek zayıflamıştır. Bölge 19. yüzyılın belirli dönemlerinde Sovyet Rusya'nın hakimiyetine kalınca sünnet düğünleri gece yarısında saklanarak yapılmaktaydı. Eğer sünnet işlemi alenen yerine getirilirse aile büyükleri tutuklanmaktaydı. Bugün ise yörede sünnet işlemi neredeyse hiç yapılmamaktadır. Öte yandan Sovyet Rusya; vaftiz, Hristiyanlığın gerektirdiği ibadetler, kilise ayinleri gibi ritüelleri yasaklayarak ateizm propagandası yaptı. Sovyet Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bu bölgedeki hakimiyeti de silinmiş, Ortodoks Gürcüler ibadetlerini rahatça yerine getirmeye başlamışlardır. Bugün Kvaşta Köyü'nde yalnızca yaşlılar Müslümandır ve İslam dininin gerektirdiklerine bağlı olan bu yaşlılar; namaz, oruç gibi ibadetlerini yerine getirmektedirler.

Geçiş dönemlerinin ikincisi olan evlilik, iki yetişkinin hayatlarını birleştirip yeni bir aile kurmalarına vesile olan dönemdir. Yeni kurulacak ailenin birtakım olumsuzluklardan etkilenmemesi için çeşitli uygulamalara başvurulur. Türklerin geleneklerinden farklı olarak şunu söyleyebiliriz ki Gürcülerin nişan töreninde ilk önce erkek tarafının akrabaları geline takı takarlar. Kıza takı takıldıktan sonra çiftler birbirlerine nişan yüzüklerini takarlar. Başka bir farklılık ise şudur:

Gürcülerde “*ailede oturmak*”, “*oturakalma*” geleneği vardır. Eğer damat olacak kişi, ailesi tarafından seçilen gelinden hoşlanmadıysa ve onunla evlenmek istemediyse, anne-baba oğluna sormadan kızı eve getirir. Kızın geri gönderilmesi gibi bir durum kesinlikle olmaz, bu iki aile arasında düşmanlık sebebidir. Bazen de damadın ailesi damadın istediği kızı istemiyor ve buna rağmen çift aralarında anlaşır. Daha sonra ise gelin, damadın evine gider ve “*oturakalır*”. Damadın ailesi de bu durumu kabul etmek zorundadır.

Eskiden köy geleneklerinde yaygın olan beşik kertmesi, başlık parası, kız kaçırma gibi uygulamalar günümüzde yoktur.

Düğünle ilgili uygulamalara gelecek olursak, düğün töreninden önce kilise nikâhının yapılmasına dikkat edilir. Çift, nikah şahitleri ve yakın dostlarıyla birlikte kiliseye gider. Kilise nikâhında mum tutma, yüzük takma, taç takma, ortak kadehten içme ve yürüyüş gibi ritüeller gerçekleştirilir.

Düğün sofrası soğuk ve sıcak yemeklerden oluşmaktadır. Sofranın ve düğünün yöneticisi olan “*tamada*” düğün davetiyeleri dağıtılırken seçilmektedir. O, mutlaka ailenin akrabası veya yakın dosttur. Düğün töreninde “*öğle yemeği*” denilen baklava ve şekerleme ile dolu sepetler gelin tarafından hazırlanır ve dağıtılır. Düğün töreninde vazgeçilmez olan ise geleneksel halk dansları gösterisidir.

Ölüm ile ilgili inanç ve uygulamalarda hem Hristiyanlığın hem de İslamiyetin etkisinin bir arada olduğu görülmektedir. Örneğin; İslamiyete göre cenaze bekletilmeden en kısa zamanda toprağa verilmelidir. Ancak yörede cenaze bozulmayacak şekilde “*saray buzdolabı*” denilen tabutta bekletilmektedir.

Yöredeki geleneksel kıyafetler oldukça zengindir. Bu kıyafetler günlük hayatta kullanılmamaktadır. Geleneksel giysiler özel günlerde, özellikle de düğünlerde giyilmektedir.

Bu çalışma, günümüzde yaşayan insanlar tarafından az ya da çok bilinen inanış ve âdetlerin ileriki yıllarda tamamen ortadan kalkması tehlikesine karşı yazılı bir kaynak oluşturabilme amacını taşımaktadır.

Kaynak Kişiler Listesi:

No:	Ad Soyad	Doğum Tarihi	Doğum yeri	Öğretim Durumu	Mesleği
K.K.1	Cemal Jakeli	1927	Kvaşta	Üniversite	Profesör/Yazar
K.K. 2	Davit Jakeli	1955	Kvaşta	Meslek Lisesi	Çiftçi
K.K. 3	Guliko Beridze	1944	Khulo	Meslek Lisesi	Ev Hanımı
K.K. 4	Haıdar Dolidze	1959	Kvaşta	Meslek Lisesi	Çiftçi
K.K. 5	Hava Beridze-Dolidze	1932	Kvaşta	İlk Okul	Emekli
K.K. 6	Ioane-Davit Gorelaşvili	1985	Keda	Üniversite	Papaz
K.K. 7	Jujuna Davitadze	1960	Kvaşta	Lise	Ev Hanımı
K.K. 8	Juli Jakeli	1968	Makhinjauri	Üniversite	Akademisyen
K.K. 9	Lili Davitadze	1957	Kvaşta	Üniversite	Memur
K.K. 10	Lutpie Jakeli	1932	Kvaşta	İlk Okul	Emekli
K.K. 11	Makvala Gatenadze-Dolidze	1969	Kvaşta	Orta Okul	Ev Hanımı
K.K. 12	Mamud Jakeli	1960	Kvaşta	Lise	Çiftçi
K.K. 13	Miniki Jakeli	1966	Makhinjauri	Üniversite	Öğretmen
K.K. 14	Manana Sirabidze	1970	Kvaşta	Orta Okul	Ev Hanımı
K.K.15	Marina Diasamidze	1962	Kvaşta	Lise	Ev Hanımı
K.K. 16	Mavile Mikeladze-Gatenadze	1970	Tkhilnari	Meslek Lisesi	Köy Derneği Başkanı
K.K. 17	Meriem Beridze	1922	Kvaşta	İlk Okul	Emekli
K.K. 18	Nigari Dumbadze	1959	Tsoniarisi	Meslek Lisesi	Ev Hanımı

K.K. 19	Nikoloz Metreveli	1968	Batumi	Üniversite	Papaz
K.K. 20	Nodar Sirabidze	1948	Kvaşta	Meslek Lisesi	Çiftçi
K.K. 21	Şuşana Beridze	1945	Kvaşta	Lise	Ev Hanımı
K.K. 22	Tamriko Jakeli	1995	Kvaşta	Üniversite	Öğrenci
K.K. 23	Vaja Jakeli	1958	Kvaşta	Meslek Lisesi	Çiftçi
K.K. 24	Vardo Beridze	1970	Kvaşta	Üniversite	Okul Müdürü
K.K.25	Venera Tsertsvadze	1922	Batumi	Üniversite	Emekli/İkinci dünya savaşına katılmıştır

KAYNAKÇA

- AARNE Anti, Stith THompson, *The Types of the Folktale*, Helsinki, 1928.
- ACIPAYIMLI Orhan, *Türkiye’de Doğumla ilgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1961.
- AKGÜNDÜZ Ahmet, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, Kitap III, İstanbul: Fey Vakfı Yayınları, 1991.
- AKSOY Ö. Asım, *Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü*, I, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1993.
- ALPTEKİN A. Berat, *Teşeli Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.
- ALTUN Işıl, *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*, İzmit: Yayıncı Yayınları, 2004.
- BADZJELİDZE A, *Osnovniye Voprosi E konomiki Adjarii (1878-1921)*, İzdatelstvo Batumi: Sabçota Adjara, 1973.
- BAKRADZE Dimitri, *Guria ve Acara’da Arkeolojik Seyahatı*, Batumi: Sovyet Acara, 1987.
- BEKAİA Mzia, *Acara’da Eski ve Yeni Düğün Gelenekleri*, Batum.: Sovyet Acara, 1974.
- BERDZENİŞVİLİ Nikoloz, Simon Canaşıa, *Gürcistan Tarihi*, çev. Hayiri Hayrioğlu, İstanbul: Sorun Yayınları, 1977.
- BEAUJEAN Amedee, “Baptême”, *Dictionnaire de la Langue Française*, Paris, 1883.
- BORATAV P. Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1995.
- BUXTON Harold, *Trans-Caucasia*, The Faith Press, London, 1926.
- ÇANTURIA Vd, *Oçerki Po İstorii Prosveshcheniya v Adjarii*, Batumi: Gozizdat Adjarii, 1940.
- Defter-i Mufassal Acara-i Ülya*, Osmanlıca Metin, çev. Zaza Şaşıkadze, Mirian Makharadze, Tiflis: Orient Yayınevi, 2011.
- DENİZCİ Ç. Özge, *Gürcüler, Tarih, Dil, Kültür ve Müzik*, İstanbul: Çiviyazıları Yayınevi, 2010.
- DİZDAROĞLU Hikmet, *Halk Şiirinde Türler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1969.

- DUYMAZ Ali, *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.
- EKİCİ Metin, *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, 4.b., Ankara: Geleneksel Yayınları, 2011.
- ELÇİN Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1986.
- FRENKEL Aleksandre, “Oçerki Çoruh-Su i Batuma, Tiflis”, 1879, s. 149.
- GÜMÜŞ Nebi, *XVI. Asır Osmanlı-Gürcistan İlişkileri*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Gürcü Sovyet Ansiklopedisi*, C. V, Tiflis, 1980.
- GÜZEL Abdurrahman, Ali TORUN, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, 6. b., Ankara: Açağ Yayınları, 2010.
- HINNELLS R. John, “Baptism”, *the Penguin Dictionary of Religions*, America: Penguin Reference, 1987.
- “Hıristitan-Arkeoloji Araştırmaları”, Yayını No: 3, 2010.
- Hıristiyan Gençlerin El Kitabı*, Orhan Basimevi, 1989.
- İNİSİMOF Sergey, *Abhazskiye Alpi. Gagri-Suhum-Batum-Batumskoye Poberejie*, Leningrad: Gosudarstvennoye İzdatelstvo Moskva, 1930.
- Kızıl Acaristan Salnamesi*, Acaristan Muhtariyeti Sosyalist Şûra Cumhuriyeti Fukara Halk Komiserleri Merkez Bürosu, Batum, 1338/1992.
- KARAKUŞ Hatice, “Gürcistan’da Defin ve Taziye Merasimleri”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 5, 2015, s. 482-501.
- KOMAKHİDZE Dh, *Batum*, Batumi: Adjarskoy ACCR, 1956.
- KOMAKHİDZE Teimuraz, *Acara'nın Ansiklopedisi*, Batumi: Acara Yayınevi, 2011.
- LEA Williams, *Georgia and Georgian Race*, London: Georgian National Committee, 1919.
- LISOVSKI Vladimer, “Çorohskii Krai (Vaenno-Statistiçeskii Oçerk)”, Tiflis, 1887.
- MAKAR Ilyas, “İmani, el-kadaya el-Mesihiyetül Kübra,” S. 490, Kahire, 1981.
- Niko Berdzenişvili Enstitüsü Araştırmaları (NBFA), Dosya No 142.
- RİCKMERS W. Rickmer, “Lazistan ve Ajaristan, The Geographical Journal”, V. 84, No. 6, 1934.
- SARI Mustafa, *Türkiye-Kafkas İlişkilerinde Batum (1917/1921)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014 .

- ÖRNEK S. Veyis, *Türk Halkbilimi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2000.
- ÖZBEK Mehmet, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınevi, 1994.
- SAKAOĞLU Saim, *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tıp Kataloğu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980.
- SCHİMMELE Annemarie, *Dinler Tarihine Giriş*, Ankara: Kırkambar Yayınları, 1995.
- ŞUŞANİA Papuna, “Frontnews”, Haberler Ajansı, Tiflis, 2014.
- TAVADZE, A. M, *Oçerki İstorii Profsoiuzov Adjarii (1905-1921)*, Batumi: İzdatelstvo Sabçota Adjara, 1984.
- TANDILAVA Zurab, *Acara'nın Halk Şiiri*, Tiflis: Bilim Yayınları, 1969.
- TAŞ Hülya, *Bursa Folkloru*, Bursa: Gaye Kitabevi, 2002.
- “Tekrar Doğuş Nasıl Olur?” Tiflis: Bekçilik Kulesi Yayınları, 2009, ss.8-9.
- “The Times”, 22 June, N. 31818, 1996.
- “Vaftiz”, *Gürcistan Eski Ortodoks Kilisesi Yayınları*, Tiflis, 2013.
- ÜNAL Ünal, “Hıristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri Dinlerde Nikâh”, İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, 2012. ss. 279-306.
- Ortodoks Hıristiyanlık, “*Kutsal Vaftiz Töreni Ayin Metni*”, <http://www.Ortodokshıristiyanlık.blogspot.com.tr>, ss.1-5.
- Evlilik Gizemi, <http://www.oodegr.com.tr>, ss.(15.11.2011).
- <https://Turkcebilgi.com>

EKLER

EK 1. FOTOĞRAFLAR

KÖYÜN GENEL GÖRÜŞÜNÜ

EL NAKIŞLARI

EL YAPIMI SATRANÇ VE TAVLA

MARANGOZHANE

ÜZÜM, SEBZE VE MEYVE SEPETİ YAPIMI

DEĞİRMEN

ŞARAP KÜPÜ

71 YILLIK ŞÖMİNELER

KAYMAK VE YOĞURT KÜPLERİ

KÖYDE ARICILIK

YÖRESEL KIYAFETLER KRAVAI JAKELI

TÜTÜN

DEĞİRMEN TAŞI (buğday öğütme taşı)

YÖRESEL EV YEMEKLERİ

ACARULI HAÇAPURI

“ĞVEZELİ” VE “KOKORİ” (PEYNİRLİ VE YUMURTALI PİDE)

BORANO YEMEĞİ

PASKALYA BAYRAMI SOFRASI (KIRMIZI YUMURTALAR, ÖZEL KEK VE PİDE)

KÖYDE DÜZENLENMİŞ “ACARA’DA DÜĞÜN” TİYATRO OYUNU

KHANCALI-KILIÇ

SANDIK

BEŐIK

ARŞİVDEN ALDIĞIMIZ KÖYÜN ESKİ CAMİSİ

KÖY GİRİŞİNDE BULUNAN AZİZ GİORĞİ (HIDRELLEZ) KİLİSESİ

KİLİSEDEN EJDERHAYI ÖLDÜREN AZİZ GİORĞİ (HIDRELLEZ) İKONU

VAFTİZ TÖRENİ

VAFTİZ KURNASINDA BEBEK YIKAMA TÖRENİ

VAFTİZ OLAN BEBEĞE SAÇ TIRAŞI YAPARKEN

VAFTİZ KURNASININ ETRAFINDA YÜRÜME

NİKÂH VE DÜĞÜN FOTOĞRAFLARI

KİLİSEDE KRALİYET KAPILARI

DÜĞÜN SALONUNDA DAMADA VE GELİNE KARŞILAMA

YÖRESEL KIYAFETLER

GÜRCÜ HALK OYUNU “KARTULI” OYNARKEN

KİLİSE NİKÂHINDA ORTAK KADEHTEN ŞARAP İÇME TÖRENİ

TAÇ TAKMA TÖRENİ

YÜZÜKLERİN KUTSAMA TÖRENİ

KİLİSE NİKÂHINDAN SONRA PAPAZLA BİRLİKTE ÇEKİLMİŞ TOPLU FOTOĞRAF

GELİN VE DAMAT ŞAHİTLERLE BİRLİKTE

KÖYDEKİ MEZARLIK

KAYNAK KİŞİLER
MERİEM BERIDZE

DAVIT JAKELI

LUTPIE JAKELI

HAVA BERİDZE-DOLIDZE VE MAKVALA GATENADZE-DOLIDZE

Efsane Metinleri

ლეგენდები

1. ჰაზრეთი ალის ლეგენდა

ერთ დღეს ჰაზრეთი ალი ჯარისკაცებთან ერთად ციხექალაქის დასაპყრობად მიდიოდა. ლელის პირას დაინახავს დედაკაცების ჩოჩქოლს, მიუბრუნდება და კითხავს: “ეს რა დღეში ხართ? რა ხდება? რისთვის შეკრებილხართ?”

დედაკაცები: “ალი, დასალევი წყლისთვის შევკრებილვართ, ლელის წყალი ვერ დაგვილევია, ეჟდერჰა შხამავს წყალს”.

ჰაზრეთი ალი ეჟდერჰას მადაროს ნახავს და მისნიანი ხანჯლით შევა შიგან. ეჟდერჰა გაოცდება მასთან რომ მიახლოებულ ადამიანს დეინახავს და ალის რატომ მოსულხარო კითხავს:

ჰაზრეთი ალი ეტყვის: - ხალხს წყალს არ ასმევ, მდინარეს შხამავ თავი უნდა გაგაგდებოო“.

- ეჟდერჰა დეიწყებს ხვეწნა-მუდარას დამინდეო და შეპირდება აღარ მოვშხამავ წყალსო.

ჰაზრეთი ალი არ ენდობა ეჟდერჰა, თავს ძირს გააგდებინებს და მადაროდან გამოვა. გველეშაპის თავს წაუღებს ხალხს სანახავად.

2. სოლომონი და ჭაბუკი

ერთ ჭაბუკს დაქორწინება უნდა და დასარიგებლად სოლომონთან წავა. სოლომონის სახლს რომ მიუახლოვდება დაინახავს დიდ რიგს. სანამ

მისი რიგი მოვა ახალგაზრდა კაცი ჭიშკარში გამოხრილ ხვრელს დაინახავს და გეიხედავს და თვალეზ არ უჯერებს: სოლომონი ჯოხზე დამჯდარა და ცხენივით აქეთ-იქეთ აჭენებს ჯოხს.

ჭაბუკი მისთვის იტყვის ამან რა ჭკუანა მასწავლოსო. ჯობია არაფერი ვკითხოო, წასვლას დააპირებს რომ ამ დროს მისი რიგიც მოვა.

- რატომ მოსულხარო? - კითხავს სოლომონი.
- დარიგება მინდა გთხოვოო მაგრამ დავინტერესდი ჯოხს რატომ აჭენებდი?
- მაგას თავი გაანებე, ბაღლობა მოვიგონე. შენ რატომ შეწუხდი და აქამდე მოდი მაგი თქვიო.
- დაქორწინება მინდა და ამ საკითხზენა გელაპარაკოო
- ოჰ შვილო! დაქორწინდები ბელაა, არ დაქორწინდები ბელაა, მარა ჯობია დაქორწინდე შვილი დეიბადება და ბედნიერი იქნებიო, - მიუგებს სოლომონი.

3. ნოეს კიდობნის მშენებლობა

გემის მშენებლები წარღვნის მოახლოებისგან თავის გადასარჩენად გემს აშენებდნენ. აქვე ცხოვრობდა ერთი მოხუცი ქალი. ამ მოხუცის ერთადერთი სარჩო-საბადებელი იყო ძროხა. ერთ დღესაც მოხუცი ქალი მერაყს იზამს რას აშენებენ ეს მშენებლები აქო. მივა მათთან და კითხავს მიზეზს:

- წყალი ხმელეთს დაფარავს, ადამიანები და ცოცხალი არსებები დახრჩობისგან რომ გადავარჩინოთ გემს ვაშენებთო, - ეტყვიან.

მოხუცი ქალი მშენებლებს ეტყვის რომ გემის მშენებლობის დამთავრებისას მეც თან წამიყვით არ დამტოვოთო. ამ ქალს ყოველდღე რძე მიქონდა მშენებლებისთვის. გემის აშენება დასრულდა, ადამიანები ჩასხდნენ გემში, მაგრამ აი ქალი ვინმეს არ მოაგონდა. წარღვნამ რომ ჩეიარა უკან დედამიწაზე დაბრუნებისას, ხელოსნებს გაახსენდებათ მოხუცი და დასევდიანებულები სახლში მიაკითხავენ. მოხუცი ქალი არ დამხჩვალა, წარღვნაზეც კი ხებერი არ ქონია.

ხელოსნები კითხავენ: - როგორ გადარჩი? მოხუცი ქალი კიდეც ხვეწნას დაუწყებს წარღვნისას არ დამტოვოთ მარტოო.

ხელოსნები ეტყვიან წარღვნა იყო უკვე და მეორედ აღარ იქნებო და კითხავენ:

- დახრჩობას როგორ გადაურჩი? - მე შვილებო ვერაფერი გავიგე, ნისლი ჩამოწვა და აი ჩემი ძროხაც ყოველდღე წუმპი მევდოდა, კი მიკვირდა მარა სხვა არაფერი ვიცო.

ეს სასწაული ყველას გააკვირვებს და საბოლოოდ ასეთ დასკვნას გამოიტანებენ: მოხუც ქალს რომ მშენებლებისთვის ყოველდღე რძე მიქონდა მაღლმა შეიბრალო.

4. დეჯჯალის მოსვლა

ეშმაკი დეჯჯალი და კაცი დადებენ ნიზლავს. პურის მოსავალი დავთესოთო და მოსავლის აღების დრო რომ მოვა, ისეთ ცხოველს თუ მომიყვან რომელსაც ვერ ვიცნობ მოსავალი შენი იყოს. კაცი წავა მის ცოლს მოუყვბა ყველაფერს, ცოლი ეტყვის:

- დაენიზლავე და დანარჩენი ჩემზე იყოსო.

მოსავლის აღების დრო რომ მოვა ცოლი ქმარს წაყვება ასაღებად. ყანას რომ მიუახლოვდებიან, ქალი ტანზე გაიხდის, თმებს წინ ჩამოიყრის, ოთხ ფეხზე დადგება და წავა ეშმაკისკენ. დედჯალი უყურებს და კითხავს კაცს:

- თუ ღმერთი გწამს ეს რა მოიყვანე პირველად ვხედავ ასეთ ცხოველსო. შენ მოიგე და მოსავალიც შენიაო. დუნიაზე ჩემი მოსვლის დრო ჯერ არ ყოფილაო.

5. ჰაზრეთი ალის ვაჟი მუჰამედ ჰანეფი

ჰაზრეთი ალის ბიჭს მუჰამედ ჰანეფის დაატყვევებენ. ქრისტიანთა ბატონს უნდა ჰანეფის სარწმუნოება შეაცვლევინოს. სასმელს მოუტანს, მაგრამ ჰაზრეთი ალის ვაჟი ეტყვის:

- მე ფეილამბერის შვილიშვილი ვარ და ღვინოს არ მივირთმევო.

ბატონი მზეთუნახავ შვილს მოუყვანს ჰანეფის და ეტყვის:

- თუ მუსლიმანობას დატოვებ ჩემს ქალიშვილს მოგათხოვებო.

მუჰამედ ჰანეფი ეტყვის:

- თუ გინდა ამ გოგონაირი უამრავი მანახე, მაინც უარს გეტყვიო.

ბატონის ქალიშვილს შეუყვარდება ეს ბიჭი და იტყვის, თუ საჭიროა მუსლიმი გავხდები, ოღონდ ამაზე დავქორწინდეო.

მუჰამედ ჰანეფი რადგანაც სარწმუნოებას არ შეიცვლის ორმოში ჩააგდებენ. მივა მასთან ბატონის ქალიშვილი და ეტყვის:

- თუ ჩემზე დაქორწინდები გავმუსლიმდები. მითხარი ამ ორმოს როგორ მოვხადო თავიო.
- ბისმილლაჰ თქვი და მოხადე თავიო.

- გოგოც იტყვის ბისმილლაჰს და ათი კაცის წონის ქვის თავსახურავს მოხდის თავს.

ორმოდან ამოიყვანს მუჰამედ ჰანაფის. ბატონის ქალიშვილი და ჰანეფი გეიქცევიან. მდევრები გამეეკიდებიან. გზაში ჰაზრეთი ალი დეეწევა. დაამარცხებს ქრისტიან ბატონს და მის სამეფოს მუსლიმობას მიაღებინებს. ახალდაქორწინებულები შერბეთს დალევენ, ნიქაჰს იზამენ და ერთად დარჩებიან.

6. ქოროლლი

I

ადრე ქოროლლისთან ერთად ორმოცი ფეჰლივანი მთაში დახეტიალობდა. ეს ადგილები მისი ბატონობის ქვეშ იყო და მდიდარს ართმევდა, ღარიბს აპურებდა. მისი პროფესიაც ეს იყო. ქოროლლი თან მისი მფრინავი ცხენის ნალის დასაჭედად და თანაც მისი ფეჰლივანების წრეში გასაწევრიანებლად მივა დემირჯიოღლისთან და გადაწყვეტს მის გამოცდას. ცხენს აჩვენებს და ეტყვის აილე ეს ოქროს ფული და ამ ცხენს ნალი დაუჭედე!

დემირჯიოღლი ფულს ხელს გადაუსვამს და ოქრო წაიშლება. ქოროლლი სხვა ფულს მისცემს, ისიც ყალბი გამოდგება. მაშინ გაცეცხლებული დემირჯიოღლი ყვირილით ეტყვის:

ეს რა არის? ქოროლლი მიხვდება დემირჯიოღლის გონებამახვილობას და ეტყვის: - მე ქოროლლი ვარ ჩამლიბელში წამოდი! შენნაირი კაცის დაკარგვა არ ღირს, აქ არ უნდა დარჩეო და წაიყვანს.

III

ერთ დღეს ყაჩაღი დელი ჰასანი ცამეტ ცხენოსანთან ერთად ერთ სოფელში წავა. დაინახავს თოთხმეტი წლის ბაღანა, ქოროლლი ჯირითობდა ცხენით, დელი ჰასანი მივა და ამ ბაღანას კითხავს:

- ეს მიწები ვისია? აქ რას აკეთებ?
- ბავშვიც ეტყვის: - ეს მიწები ჩემიაო.
- შენ ვინ მოგცა კი მარა?
- მამისგან დამრჩაო ეტყვის ქოროლლი.

დელი ჰასანი ქოროლლისკენ ცხენიდან ჩამოსაგდებად გაიწევა, გაუქნევს ხელს მარა ვერ დაარტყამს. ქოროლლი იმარჯვებს ამ დროს და ჩამოაგდება ცხენიდან დელი ჰასანს. თავი უნდა მოჭრას დელი ჰასანს, მაგრამ ამ დროს დელი ჰასანი ხვეწნას დუუწყებს: - მე შენი მონა-მორჩილი ვიქნები შენ კი ჩემი ბატონიო. ნამდვილი ვაჟკაცი ხარ, თოთხმეტი წლის ბაღანამ მაჯობეო.

ქოროლლი დელი ჰასანს და ცამეტ ცხენოსანს სახში წეიყვანს. დელი ჰასანის გვერდით მყოფი ქომურჯუოლლი ყველას ეტყვის:

- ჩვენი ბატონი ქოროლლია! ამ დროს დელი ჰასანი მიუბრუნდება ქოროლლის და ეტყვის: - ერთ გამოქვაბულში ოქრო მაქვს, ყაჩაღობით ხალხს წავართვი, შენ რაღან ჩემზე ძლიერი ხარ, გამოქვაბულიდან ოქრო წამოვიღოთ და ერთად ცხოვრება დავიწყოთო.

ქოროლლი უნდობლად ეტყვის: - შენ ჩემ წინ გეივლი მეც გამოგყვებიო. დელი ჰასანი ეტყვის მეგობრებს: - მე პირველი, ქოროლლი მეორე, და თქვენც კიდევ ბოლოში წამოგყვებითო.

მიადგებიან გამოქვაბულს და ნახვენ მართლა ოქროა. დატვირთვენ ცხენებს და წამოვლენ ჩამლიბელში. დელი ჰასანი ეტყვის ქოროღლის: - სახლი ავაშენოთ, და ვიბატონოთ ერთადო.

Masal Metinleri

ზღაპრები

1. ჯანფოლადი

ერთ ხელმწიფეს ყავდა ორმოცი ვაჟი, დასაქორწინებელ ასაკში მოსულან, მივლენ მამასთან და თხოვენ:

- ჩვენ ორმოცი ძმა ვართ და ორმოცი და უნდა მოვიყვანოთ ცოლადო. მამა ეტყვის:
- ყველას კი არ ყავს შვილებო ორმოცი შვილი!
- ჩვენ ორმოც დაზე გვინდა დაქორწინება ნება მოგვეცი ვიპოვოთ.
- შვილებო ვერ იპოვით ორმოც დას. მე ოც დღეში დაგაქორწინებთ არსად წახვიდეთო ეტყვის.
- ჩვენ ან ორმოც დას მოვიყვანთ ცოლად ან საერთოდ არ დავქორწინდებითო.

ხელმწიფემ რა არ სცადა, მაგრამ ვერ დაითანხმა ვაჟები და გაუშვა გზაზე. ვაჟები შეჯდნენ ცხენებზე და წავიდნენ.

ყველაზე პატარა ვაჟი 14 წლის ყოფილა. ძმებმა უთხრეს მას:

- შენ ჯერ კიდევ პატარა ხარ, სახლში დარჩი, არ წამოგვეყვე. ჩვენ ტყეში უნდა გავათიოთ ღამე და შეგეშინდებოდ. თუ ვიპოვეთ ორმოცი დაი ერთ-ერთს შენც მოგიყვანთო. ეხვეწნენ, მაგრამ უმცროსმა ძმამ არ დაიშალა და წაყვა მათ.

ერთ დიდ, შავ, საშინელ ადგილას მივიდნენ. დაღამდა. ცეცხლი დაანთეს. შემოუსხდნენ ამ ცეცხლს, უმცროს ძმას არ შეეშინდესო შუაში დააჯინეს. გადაწყვიტეს ედარაჯათ ცხოველებისგან თავდასხმის ასაცილებლად. ყოველ დღე ასე რიგ-რიგობით გააგრძელებდნენ.

ღამე ვინც დარაჯობდა ჩაეძინა. უმცროსი ძმა ფხიზელი იყო. უზარმაზარი დევი დუუნახია, სადაც ეძინათ იქეთკენ მოდიოდა. უმცროსი ძმა მოახტა ცხენს, ამოიღო ხმალი და დევისკენ წავიდა. კითხა დევს:

- საით მიდიხარ?
- ორმოც ძმას რომ ძინავს იქეთკენ მივდივარ. ორმოც ლუკმად არ მეყოფა მაი ძმებიო.

ეს გაიგონა თუ არა უმცროსმა ძმამ დევს ატაკა ხმალი, თავი და ყურები მოაჭრა და ხუჯინში ჩაყარა. მივიდა ძმებთან, კიდევ ეძინათ. გათენდა, უფროს ძმას გუუღვიძია და დუუძახა ძმებს. ჭამეს და წევიდნენ. უმცროს ძმას ღამე რაც გადახდა არაფერი მოუყოლია. დაღამდა, ერთ ტყეს მიადგენ. ახლა მეორე ძმა ყარაულობდა, მაგრამ ამასაც ჩეეძინა. უმცროს ძმას ისევ ეღვიძა.

ღამე შვიდთავა უშველებელი დევი მოდის. უმცროსმა ძმამ არ გააღვიძა ძმები, ცხენს მოახტა და დევს ეკითხება საით მიდიხარო. დევმა ხმა არ ამეილო, გეეჟანა ძმის შესაჭმელად. ამან ამეილო ხმალი და ჩაარჭო დევს. ძმებმა პატარა ხარ არ წამოხვიდეო უთხრეს, მაგრამ უმცროსმა ძმამ დევს შვიდივე თავი და ყურები დააჭრა და ხუჯინში ჩაყარა. დილით კიდევ ჭამეს საჭმელი და გზას გუუყვენ.

ღამე კიდევ ერთ ტყეში მივიდნენ. ყარაულობას მესამე ძმა აგრძელებდა. ჩეეძინა ამ ბედშავს, მაგრამ უმცროსი ძმა ფხიზელად იყო. ღამე დეინახა ცეცხლისკენ ხუთი მგელი მოდის. ადგა, ამჯერად ცხენზე არ შეჯდა.

ერთი ხმალის მოსმით დააჭრა მგლებს თავები და ყურები და ჩაყარა ხუჯინში. მივიდა ცეცხლთან რომ ხედავს ერთი ყარიბი კაცი ცეცხლთან თბება.

- შენ ვინ ხარ? -კითხავს უმცროსი ძმა.
- შენ ვინ გკითხავს, - უპასუხებს კაცი
- გაქრი აქედან! მეძინება და ვერ გენდობი. რა იცი რას მოგვპარავ.

მაშინ კაცი ეტყვის შემეჭიდეთ, მე შესაჭიდებლად მოველო. უმცროსი ძმა ეტყვის:

- ვინც მოიგებს, დამარცხებული მოკლასო!

ადგებიან და ტყეში ერთ ტიალ მინდორში შეეჭიდებიან. უმცროსი ძმა მეიგებს, დაანაკუწა ეს კაცი და ცეცხლში ჩაყარა. კაცი დაიფერფლება, მაგრამ ერთ წამში ფერფლი გაბურთდება და ამ ბურთიდან აი კაცი გამოვა. კაცი ეტყვის უმცროს ძმას: - ახლა ნახავ ჩემს ძალასო.

შეეჭიდებიან კიდევ, მაგრამ ვერცერთი ვერ გეიმარჯვებს. დავზავდეთო იტყვიან. უმცროსი ძმა შეეკითხება სახელს კაცს, კაცი იტყვის: - ჯანფოლადი ვარო.

ჯანფოლადი ეტყვის: - თქვენ ორმოცი ძმა ხართ. ორმოც დას ეძებთო. ვერ იპოვით, მაგრამ თუ დამეხმარები გეტყვი რაფერ და იპოვო. მამაცი ხარ გეტყობა, ამიტომ ამ საქმეს მარტო შენ თუ იზამო. აქ ერთი ზღვა არის, ზღვის ნაპირზე ერთი მზეთუნახავი ცხოვრობსო. ამ მზეთუნახავმა თქვა აქედან ვინც წამიყვანს იმას მივთხოვდებიო. ის ქალი მომიყვია და მეც გეტყვი სად ცხოვრობენ დებიო. ცხენზე შვიდი კამეჩის ტყავი გადააფინე და ზღვაზე წაი. შენი ცხენი დეიჭიხვინებს და ზღვიდან თეთრი ცხენი გამოხტება, შენი ცხენის შესაჭმელად

გამოეშურება. შენ ცხენს მოახტება მარა კამეჩის ტყავს ვერაფერს უზამს. იმ წამს აღვირი ამოდე ცხენს, ყველაფერი მუუყევი და დაგეხმარებაო. იმ სახლს სანამ მიაღწევ სამი კუნძული უნდა გეიარო და ეტყვის სად ცხოვრობს ორმოცი და.

დილით ძმები გზას გუუდგებიან. მიადგებიან ერთ გზას, სადაც გზა ორად იყოფა. ერთი გზა ჩრდილოეთით, მეორე გზა სამხრეთით მიდიოდა. ჩრდილოეთის გზა ორმოცი დის სოფლიკენ მიდიოდა, ოცდაცხრამეტი ძმა სამხრეთით წავა. უმცროსი ძმა ეტყვის ამ გზით წავიდეთო, მაგ მხარეს ვერაფერს ვიპოვითო. ძმები არ დეიჯერებენ.

უმცროსი ძმა მივა ეტყვის:

- პირველ დღეს ვინ დაგვიცვათ?
- მე, იტყვის უფროსი ძმა.
- ჰო, შენ დაგვიცავ.
- მეორე დღეს ვინ გვიყარაულა?
- მე გვიყარაულეთ, იტყვის მეორე ძმა.
- ჰო, შენ გვიყარაულე.
- მესამე დღეს ვინ დაგვიცვა?
- მე. იტყვის მესამე ძმა.
- ჰო, შენ დაგვიცავ. ახლა აი ხუჯინები გახსენით, ვნახოთ რაფერ იყარაულეთ.

ხუჯინიდან ათი მგელის ყური, თოთხმეტი შვიდთავა დევის და ორიც ერთთავა დევის ყურებს ამოყრის. ოცდაექვსი ყური იყო. ასე უნდა დაცვა. ძმებს გუუკვირდათ და დეიწყეს თქმა: ჩვენი პატარა ძმა რომ არ ყოფილიყო ყველა მოვკტებოდითო და წავლენ მეორე გზით. მიაღწევენ

დების სახლში. პატარა ძმა ყველაფერს მოუყვება აგენს და ჯანფოლადზეც ეტყვის.

დები სახლის კარს გააღებენ, დეინახავენ ორმოც დას. უფროსი ზემოთ, უმცროსი ქვემოთ დგას.

- რა გინდათ? - კითხავენ დები.
- ჩვენ ორმოცი ძმა ვართ და ორმოცი და უნდა ვითხოვოთ.
- ქალები: ჩვენ ორმოცი და ვართ და ორმოცი ძმა გვინდა.

ძმები წაიყვანებენ ქალებს. უმცროსი ძმა მივა უმცროს დასთან და ეტყვის აქ დარჩი, დამელოდე მოვალო. ქალი დათანხმდება. ოცდაცხრამეტი ძმა ქალებს წაიყვანს და წავლენ სახლში. უმცროსი ძმა კამეჩის ტყავს წეილებს და წევა ზღვაზე.

ზღვის ნაპირზე რომ მივა ცხენი დეიწყებს ჭიხვინობას. ზღვიდან გამოვა თეთრი ცხენი, უკბენს ცხენს ზურგზე, მაგრამ ვერაფერს იზამს. იმ წამს პატარა ძმა, გამოქაჩავს ლაგამს და დეიჭერს ცხენს. ცხენი კითხავს რა გინდაო. ეს ყველაფერს მოუყვება. ცხენი ეტყვის: - მე დაგარიგებ და რასაც გეტყვი ისე და იქნაო, მაშინ გადარჩებიო.

- როგორ? - კითხავს ძმა.

მე წაგიყვან კუნძულზე, იქ აღვირი მომადრე. წავალ დევსვენებ, შენ ფხიზლად იყავ, თორემ თუ აღვირი მოგპარეს კუნძულზე დეიკარგებიო.

ცხენი სანამ წევდოდა უთხრა: - გზის გაგძელებას რომ დააპირებ აღვირი ზღვას დაარტყი და მოვალო. დეეძინა უმცროს ძმას. მოპარავენ აღვირს. გეიღვიძა რომ რას ხედავს აღვირი აღარაა არსად. დეიწყებს ძებნას, ბურჭებში დეინახავს რაცხა მოძრაობს. მივა ნახავს ადამიანს გავს. ტანზე ბეწვები ამოსლია ამ კაცს და ძოვს ბალახს. კითხავს აი კაცი ვინ ხარ შენო. უმცროსი ძმა მოუყვება ყველაფერს. კაცი მიხვდება აღვირი სადაცაა

და გზას ასწავლის. ამ კუთხეში, ზღვაში დეინახავ წვრილ თოკსო, თუ გეივლი ამ თოკს და არ ჩავარდები ზღვაში დეინახავ ერთ პატარა სახლსო, სახლის სახურავზე ადი და შესასვლელი იპოვე, მე რომ ვერ ვიპოვე კი ვკტები აგერო. ახალგაზდობაში ჭადს ვჭამდი და ვეწეოდი კიდეცო. ჭადი თუ გაქ ერთი მომე შეეჭამოო, მიცემს ჭადს უმცროსი ძმა, ბებერი კაცი ვერ შეჭამს და ძოვას გააგძელებს.

უმცროსი ძმა გეივლის ამ თოკს, იპოვის სახლს, სახურავიდან შევა შიგან და რას ხედავს, უთვალავი აღვირია, იცნობს თეთრი ცხენის აღვირს, ეილებს და უკან გაბრუნდება. მივა ზღვის ნაპირზე დაკრავს ზღვას, მოვა თეთრი ცხენი, ცხენს მაოხტება და ქალის სახლში წავა. შევა სახლში წამეიყვანს გოგოს.

უმცროსი ძმა იმ ბეწვიან კაცს მიაკითხავს. მომკტარა მოხუცი, დამარხავენ და წმაოვლენ.

სამივე კუნძულს კიდევ გადავლენ. უმცროსი ძმის ცხენი ისევ იქ იყო სადაც დატოვა. გოგო თეთრი ცხენით, ძმა მისი ცხენით მიდიოდა. ორი საათის მერე თეთრი ცხენი დეიწყებს ჩივილს: - თქვენ რანაირი ხალხი ხართ, მე ზღვის ცხენი ვარ და მიწაზე მაჭენებთო. ცხენს დატოვებენ ზღვაზე. უმცროსი ძმა წავა ორმოცი დის სოფელში. მზეთუნახავს დატოვებს იქ და ჯანფოლადთან წავა. ქალი კითხავს სად მიხვალო. უმცროსი ძმა ეტყვის:

- ჯანფოლადთან მივალ შენ წასაყავნად და მოვდესო. ქალი:
- რას ამბობ? შენ მე წამომიყვანე და შენთან დავრჩებიო. მე შენი ვარ აწი და სხვას არ წავყვებიო. უმცროსი ძმა:
- მე მყავს ცოლი. შენ ვერ წაგიყვან. ორი ცოლი არ მინდაო. თუ გინდა ორმოცი ცოლი გყავდეს მე მაინც შენი ვარო. ბიჭს გუუხარდა და ეტყვის: - მე ჯანფოლადი მოვკალი, ცეცხლში დავწვი,

მაგრამ ისევ კაცი გახტაო. მაგის სული სადაა შენ უნდა მონახო.

უმცროსი ძმა დუუძახებს ჯანფოლადს და მიცემს ქალს.

ღამე ქალი კითხავს ჯანფოლადს, ძალიან შემიყვარდი და შენი სული სადაა მაინტერესებსო.

ჯანფოლადი ეტყვის: - მართალი ხარ, ცოლ-ქმარს შორის დამალული არაფერი და იყოსო. ჩემი სული ამ ცოცხშიაო. ამ ცოცხს ლამაზად მეექვსი თორემ მოვკვტივო. ჯანფოლადმა ქალს ტყუილი უთხრა, მაგრამ ქალი მაგაზე უფრო ეშმაკი იყო. ჯანფოლადი წავა ტყეში სანადიროდ, ცოლს ცოცხზე ქუდი ჩუუცმია, ვითომ ქმარი ენატრება ეხუტება ცოცხს. ჯანფოლადი მოვა ამ დროს. ამას რომ დეინახავს გუუხარდება და ცოლს ენდობა. ღამით ქალი კიდევ კითხავს, მე არ მჯერა შენი სული რომ ცოცხშია, სიმართლე და მითხრა. ჩვენი სახლის თავზე რომ კლდეა, იმ კლდეში არის სკივრი, ჩემი სული ამ სკივრში რომ სამი მტრედია იმგენშია დამალული. ერთს თუ მოკლავ მუხლებიდან სული წავა, მეორეს თუ მოკლავ წელი გამწყდება, მესამეს თუ მოკლავ მეც მოვკვტივო. მეორე დღეს კიდევ წავა სანადიროდ.

ქალი უმცროს ძმას მუუყვება ყველაფერს. უმცროსი ძმა წევა მტრედების დასაკლავად. აცოცდება კლდეზე, შევა მაღაროში. ახსნის სკივრს თავს და გამეიყვანს მტრედებს. ერთს მოკლავს, დანარჩენებს სახლში წეიყვანს. ჯანფოლადი ამ დროს ნადირობდა ტყეში და დეინახავს მუხლებიდან სული წევდა. სახლში წავა შეილება მივუსწრო დანარჩენ მტრეებსო. მაგრამ უმცროსი ძმა მოწყვიტავს თავს მტრედს და მოკვტივა ჯანფოლადიც.

ძმები მამას ეტყვიან ჩვენი ძმა მოკტა გზაშიო. ამასობაში პატარა ძმა მივა სახლში და მოუყვება ყველაფერს მამამისს. ამის მერე უმცროსი ძმა ყველაზე საყვარელი შვილი იქნება მამისთვის.

2. შახისმაილი

იყო და არა იყო რა. ერთ კაცს შვილი არ უჩდებოდა. ერთ სოფელში ერთი დერვიში ცხოვრობდა, ეს დერვიში მივა უშვილო კაცთან, დარჩება მის სახლში და კითხავს, ასეთი მდიდარი ხარ და რა გადარდებს? კაცი ეტყვის: - შვილი არ მყავს და ეს მადარდებს, თორემ სხვა სადარდებელი რა მაქვს. ეს დერვიში ამ კაცს ვაშლს მისცემს, ორად გაყოფო, ნახევარს შენს ქალს შეაჭამ, ნახევარს ცხენი რომ გყავს ახორში იმასო.

შენი ცოლი რომ შვილს დაბადებს და ცხენი კვიცს მოიგებს სახელები არ დაარქვავო და გაქრება დერვიში. დერვიშის ანთქვამს შეასრულებს ფადიშაჰი და გაუჩდება ბიჭი, ცხენსაც კვიცი ეყოლება. რამდენიმე წელი გავა. შვილი წავა სკოლაში. ცხენიც გეიზდება, სახელები რომ არ აქვთ უსახელოებს ეძახიან. შვილს მოწყინდება ეს ყველაფერის და დედ-მამას თხოვს სახელის დარქმევას. ისინი შვილს მოუყვებიან ყველაფერს, მაგრამ შვილი მაინც არ ეშვება. მაშინ მამა მეიყვანს მთელ მეზობლებს: - მე რაღან ვერ დამირქმევია სახელი თქვენ დაარქვითო ეტყვის. მეზობლები ბჭობენ რა დაარქვან ბიჭს და ამასობაში მოვა დერვიშიც, ბიჭს შახისმაილს, ყემერთას დაარქმევს.

შახისმაილი და ყემერთა ყოველდღე ერთად დადიოდნენ სკოლაში. ერთ დღეს სასეირნოდ წავლიან, ირემს დეინახვენ და შახისმაილი დასაჭერად გეეკიდება. მივლენ ერთ შემოღობილ ადგილას. ირემი შეხტება შიგან, შახისმაილი გაყვება. დეინახავს ერთ დიდ სასახლეს, შევა შიგან და რას ხედავს ლამაზი გოგო ზის. კითხავს ეს გოგო რა გინდა აქო, შახისმაილიც ეტყვის ირემს გამოვეკიდეო. - მაგი ირემი ჩენია და ვერ მოკლავო! ახლა წადი გაქრი აქედანო! მამაჩემმა თუ დაგიანხა თავს წაგაცლისო. ბიჭს შეუყვარდა ეს გოგო და ცოლად უნდა. სახლში დაბრუნდება და მოუყვება

დედ-მამას ყველაფერს. მამამისი ელჩს გაუგზავნის ხელის სათხოვნელად, მიცემენ ქალს შახისმაილს. ქორწილისთვის მზადებას დეიწყებენ, ბოხჩას უყიდიან ქალს. გაუგზავნიან ისევ ელჩს რომ არც სასახლე და არც კაცის ჭაჭანება არაა იქ. შახისმაილი წავა ქალის მოსაძებნად, სასახლის ადგილას ნახავს ერთ ქვას, ქვის ქვეშ ქალის წერილი დახვდა, სადაც ეწერა სად წევიდენ.

შახისმაილი გაყვება ქალის კვალს. დიდ სასახლეს ნახავს, სასახლეს ერთადერთი შესასვლელი აქვს. შევა რომ რას ხედავს, ქალი ზის და ტირის, კითხავს ტირილის საბაბს: - მე რვა დედმამიშვილიდან ერთი და ვარ. მაგენი ჩემ გამო ერთ ქვეყანაში ბძოლობენ, არ ვიცი ცოცხლები არიან თუ არა და მაგაზე ვტირივარ. შახისმაილი გამოკითხავს სად ბძოლობენ შენი ძმებიო და დასახმარებლად წავა. წასვლამდე ქალი პლატოკს მიცემს: - ეს პლატოკი აჩვენე მაგენს და მოვლენ შენთანო.

შახისმაილი გზას დაადგა. მივა ბძოლის ადგილას. პლატოკს არ ამეიღებს. დეინახავს ხალხს ებძოლება შვიდი ვაჟკაცი. მივა მაგენს დეეხმარება და ერთად დაამარცხებენ მტრებს. მაგენს არაფერს მოყვება, პლატოკს ამეიღებს, თითს შეიხვევს საიდანაც სისხლი მოდის და წეიძინებს. ძმები რომ შეამჩნევენ პლატოკს, გააღვიძებენ შახისმაილს. შახისმაილი ეტყვის: - ერთი სასახლე ვნახე, შით ერთი გოგო ტიროდა, თქვენ რომ დაგხმარებოდით ეს პლატოკი მომცაო და მოუყვება ყველაფერს. ძმები შახისმაილს სახლში დაპატიჟებენ. მივლენ სასახლეში. ქალს ეტყვიან: - ორი ძმა დავკარგეთ, მაგრამ ათი მისთანა შევიძინეთ ამ ერთი კაცითო. ამ ქალს ერთი ჯადოსნური ბეჭედი ქონდა, სურვილის ასასრულებლად უნდა მოფერებოდი ბეჭედს. ძმები შახისმაილის და მათი დის დაქორწინებას მოინდომებენ. შახისმაილი დათანხმდება და დაქორწინდებიან. ღამით შახისმაილი ამეიღებს ხანჯალს და ჩადებს მის და ქალს შორის. რამდენიმე ღამეს ასე გაატარებენ. ბოლოს ქალი ვეღარ

მოითმენს და კითხავს ასეტი საქციელის მიზეზს. შახისმაილი დაუძახებს შვიდ ძმას და ყველაფერს მოუყვება. ფერის ქალი რომ შეუყვარდა და მის უანხავდ არავისთან არ დაწვება მოუყვება ამგენს. ძმებს შახისმაილის დახმარება მოუნდებათ და ერთად წასვლაზე ეტყვიან. შახისმაილი უარს ეტყვის, მარტო წავალო და სანამ არ დავბრუნდები თქვენი და არავის მიათხოვთო ეტყვის. ისევ გაუყვება გზას შახისმაილი. გზაში დეინახავს სტოლბაზე წარწერას „მარცხნიდან ვინც წავა გზა გრძელი და უსაფთხოა, მარჯნიდან ვინც წავა მოკლეა მაგრამ ცოცხალი ვერ გადარჩებაო.“ შახისმაილის წავა მარჯვენა გზიდან, შეხვდება ერთი სახლი, შიგნით ხარშვენ ფილავს, ადამიანის თავებით აშენებულ ციხესიამგრეს დეინახავს, ციხის თავში ერთი თავი აკლია. ამ ფილავის ჭამას დეიწყებს, ვეზირები დეინახვენ და სასახლის დედოფალს არაბუზენგს მოახსენებენ ყველაფერს. არაბუზენგი უბრძანებს მომგვარეთ აქო. შახისმაილი მოაჯდება ცხენს და მივა არაბუზენგთან, ეტყვის: „რაც გინდა მითხარი დროზე მეჩქარება“, არაბუზენგი ეტყვის რომ ვიჩხუბოთ და თუ მოვიგე თავს მოგჭრი და ციხესიამგრის აშენებას გავაგრძელებო, თუ მოიგებ შენი ცოლი გავხდებიო. შახისმაილი დათანხმდება, დეიწყებენ ჩხუბს, შახისმაილი მოუგებს არაბუზენგს. არაბუზენგი მოიხსნის მასკას და მისი სილამაზის დამნახველი შახისმაილი გეიშხლართება ძირში. არაბუზენგი სახლში წეიყვანს და ეტყვის:

- ჩემზე ძლიერ ვემები და აწი ვერსად წახვალ, შენზე ვიქორწინონაო.

შახისმაილი დაქორწინდება არაბუზენგზე, ღამით ხანჯალს ჩადებს მის და არაბუზენგს შორის. მოუყვება ყველაფერს არაბუზენგს და ერთად გადაწყვეტენ ფერის გოგოს მოძებნას. ფერის გოგოს საცხოვრებელს რომ მიუახლოვდებიან, ბებერ ქალს ესტუმრებიან. შახისმაილი გოგოს ნაჩუქარ ბეჭედს მისცემს დედაბერს, და ეს დედაბერი ბეჭედს გააგზავნის ფერის გოგოსთან. გოგო იცნობს ბეჭედს და შახისმაილს გაუგზავნის ხებერს რომ

მომიტაცე აქედანო. შახისმაილი და არაბუზენგი მოიტაცებენ გოგოს. ერთ ადგილზე დასასვენებლად გაჩერდებიან. შახისმაილი და ფერის ქალი დაღლილობისგან ჩეიძინებენ.

ფერის ქალის გატაცებას რომ შეიტყობენ გეეკიდებიან უკან. არაბუზენგი ახალგაზრდებს არ გააღვიძებს ისე მოკლავს ყველას. რომ გეიღვიძებენ არაბუზენგი ყველაფერს მოუყვება, შახისმაილი მადლობას გუდუუხდის, ცხენს მოახტებიან და შვიდი ძმის სასახლეში წავლენ. შახისმაილი სამი ცოლით სახლში დაბრუნებას მოისურვებს. გზას გაუყვებიან, ფერის ქალი ჯადოსნურ ბეჭედს მოეფერება და ერთ წამში დიდი სასახლე გაჩდება, ამ სასახლეში იცხოვრებენ ბედნიერად.

რამდენიმე წლის მერე, შახისმაილს დედ-მამა შენატრება და მივა მაგენტთან. ფერის გოგო მიცემს შახისმაილს ჯადოსნურ ბეჭედს. სანამ საჭმელს შეჭამს ამ ბეჭდით გასინჯეო ეტყვის, თუ საჭმელმა ფერი იცვალა არ ჭამო მაშინო.

შახისმაილი წავა სახლში. დედ-მამას ძალიან გუუხარდება შვილის ნახვა. შახისმაილი ყველაფერ მოუყვება მშობლებს. მოიტანენ საჭმელს და ფერს შეიცვლის. შახისმაილი არ შეჭამს საჭმელს. მისიანებს მოუნდებათ რძლების გაცნობა. რომ მივლენ ამგენის სახლში და დეინახავენ შახისმაილი ამფერ სასახლეში ცხოვრობს იეჭვიანებენ და გადაწყვიტენ მის მოკვლას. დედამისი ვერ გაწირავს შახისმაილს და ორმოში ჩავაგდოთო იტყვის. ღამით შახისმაილს დეიკავენ, გაკოჭვენ, თვალებს დათხრიან ჯიპეებში ჩუყურიან და ჩააგდებენ ორმოში. სასახლის დასაპატრონებლად წავლენ, მაგრამ არაბუზენგი არ მიცემს ნებას. მოკლავს ყველას ვინც გამოაგზავნეს სასახლისთვის. დედ-მამა ფადიშაჰს გამოაგზავნიებს დიდ ჯარს, ამგენსაც ამოხოცავს არაბუზენგი. ამ დროს შახისმაილთან მივა ერთი მტრედი და ეტყვის:

- ერთ ბუმბულს მოგცემ, შენი თვალები ჯიპეებში გაქვს, ამოისვი

ბუმბული თვალეში და აგეხილება თვალი. მერე დანერწყვე ბუმბული, მოუსვი ხელები რითაც გაქვს შებორკილი მაგ თოკს და გაიხსნებაო.

შახისმაილი ყველაფერს ზუსტად გააკეთებს და სახლში გაბრუნდება. მის ცოლებს ეტყვის:

- გთხოვთ ჩემი დედ-მამა არ მოკლათ! რაც არ უნდა იყოს მაგენმა გამზარდეს. მე მომჭერთ თავი და მომკალითო. თორემ ბედნიერი ვერ ვიქნები თუ ვიცოცხლეო. შახისმაილს თავს მოჭრიან და დაასაფლავებენ. მისი ცოლები ერთად ბედნიერად იცხოვრებენ.

3. გლეხი - მეფის სიძე

ერთი ღარიბი დედა-შვილი ცხოვრობდა. მშვირები იყვნენ, მაგრამ ცდილობდნენ ცხოვრობის გაგრძელებას. ერთ დღეს დედამ აბრეშუმის გაყიდვა დაიწყო და ასე გაჰქონდათ თავი.

აბრეშუმის გასაყიდად შვილი გააგზავნა ბაზარში და უთხრა რომ რასაც იშოვი საჭმელი იყიდეო. შვილი წასულა ბაზარში, ერთ ვაჭარს შეხვდა. ვაჭარს ხელში ხის ქვაბი ეჭირა. ვაჭარს ახალგაზრდისთვის უკითხავს რას ყიდისო. „აბრეშუმს ვყიდი და რასაც ვიშოვი იმ ფულით საჭმელი უნდა ვიყიდო“ უპასუხებს ბიჭი.

- ხელში რომ ქვაბი მაქვს საჭმელია შიგნით, აბრეშუმს თუ მე მომყიდი საჭმელს მოგცემო, მაგრამ სახლში მისვლამდე თავი არ

მოხადო ქვაბსო, - ეტყვის ვაჭარი.

ბიჭი აიღებს ქვაბს და შინ გაბრუნდება. გზაში მოშვიდება და ქვაბს თავს მოხდის. ქვაბში გველს დაინახავს და შიშისგან კანკალს დაიწყებს. გველი ეტყვის:

- „ნუ გეშინია, არაფერს დაგიშავებ. რადან გადამარჩინე შენთან ვალში ვარო. ამ ქვაბში ერთი წელია გამომწყვდეული ვარ. გველების მეფის შვილი ვარ. წავიდეთ მამაჩემთან. ერთი მაგიდა გვაქვს, როცა გინდა სუფრას გაშლიო. მამაჩემს თხოვე ის მაგიდა და ათასი კაცი რომც გესტუმროს საჭმლის გარეშე არ დარჩებიო“.

ბიჭი წავა. მეფეც კითხავს შენთვის რა გავაკეთოო. ახალგაზრდა ითხოვს მაგიდას, მაგიდას მისცემენ და გააცილებენ. გზაში მოშვიდება ბიჭს და ერთ წამში სუფრაც გაიშლება. ზუსტად ამ დროს ერთი კაცი გაივლის. თვალებს არ დაუჯერებს და კითხავს:

- ამ გზაზე ამდენი საჭმელი სად იპოვე?
- ეს რა არის, რომელ საჭმელსაც მინდა იმას ვითხოვ და წამში გაჩნდებაო, - ეტყვის ბიჭი.

ნამდვილად საკვირველია, მაგრამ ჩემს ჯადოსნურ ჯოხს ვერ შეედრებაო. ვინც გინდა იმას ცემს და მოკლავსო.

ახალგაზრდა ჯოხს გაცვლის მაგიდაში. ცოტას რომ გაივლიან, ამ მგზავრს ცემს ჯოხით. მაგიდასაც და ჯოხსაც თან წაიღებს. გზაში კვლავ გაშლის სუფრას, კვლავ გაივლის ერთი კაცი და გაოცდება ამ ადგილას სად იპოვა ამდენი საჭმელიო. ბიჭი ყველაფერს მოუყვება. მგზავრი ეტყვის, მაგიდა მომეცი და ბეჭედს მოგცემო, რასაც ისურვებ ყველაფერი აგისრულდებაო.

ბიჭი მაგიდას მისცემს და ბეჭედს გამოართმევს, ცოტა ხანში ამ კაცსაც

ცემს. ბეჭედს წაართმევს და სახლში წავა. ნახავს რომ დედამისი შიმშილისგან ფეხზე ვერ დგებოდა. შვილი გაშლის სუფრას და დედამისს ფერი ძლივს და მოუვა, არც სასმელი და არც საჭმელი არ აკლდათ.

ერთ დღეს ბიჭი დედამისს ეტყვის: - ჩვენ მეფესთან გოგოს სათხოვნელად წადიო.

- შვილო რას ამბობ? მეფე შენ როგორ მოგცემს გოგოს?
- შენ წადი და ითხოვე! ვნახოთ როგორ არ მომცემსო.

დედა წავა მეფესთან. შიმშილისგან კანკალებდა და ვერ ლაპრაკობდა.

- რა გნებავს? რაზედ მოსულხარ? კითხავს მეფე.
- ჩემს ვაჟს თქვენი გოგო უნდა ცოლად, - ეტყვის დედა.

მეფე ცოტა ფიქრის შემდეგ ეტყვის: - თუ შენი ვაჟი სასახლიდან თქვენს სახლამდე გზას აყვავილებს ჩემს გოგოს გაგატანო. დედა სახლში დაბრუნდება და ვაჟს ყველაფერს ეტყვის. ბიჭი უბრძანებს ჯადოსნურ ბეჭედს და მეორე დღეს მისი სახლიდან სასახლემდე მთელი გზა აყვავილებული იყო.

მეფე გაოცდება. დედა წავა მეფესთან და კითხავს:

- გოგოს მატან ჩემი შვილისთვის?
- ჩემს სასახლეზე უფრო ლამაზი სასახლე თუ გაქვთ გოგოს გაგატანო, - ეტყვის მეფე.

ბიჭი კვლავ უბრძანებს ბეჭედს და მეფის სასახლეზე ლამაზ სასახლეს ააგებს ბეჭედი.

მეფე ფიქრობს: „ეს უნდა მოვკლა თუარა ჩემს გოგოს წაიყვანს და თავს მომჭრისო,“ ქალს ეტყვის:

- თუ შენი შვილი ჩემს მებრძოლებს დაამარცხებს, ჩემს გოგოს

საკუთარი ხელით მივცემო.

ერთ მოედანზე შეიკრიბებიან, ბიჭი ჯადოსნურ ჯოხს უბრძანებს და ყველა მებრძოლს დაამარცხებს. მეფე ყველაფერს რომ საკუთარი თვალთ დაინახავს, ამასთან ხუმრობა არ ღირსო იტყვის და ქალს გაატანს. ორმოცი დღე-ღამე ქორწილი ქონდათ და ასე ბედნიერად ცხოვრობდნენ.

4. უმცროსი ძმა

იყო და არა იყო რა იყო ერთი ხელმწიფე. ამ ხელმწიფეს სამი ბიჭი ყავდა. ხელმწიფეს ჰქონდა ხეხილის ბაღი, სადაც ნაირნაირი ხილი იყო. ბაღი ზამთარ-ზაფხულ ყვაოდა. უფროსი ძმები უმცროს ძმას ბლაცად თვლიდნენ. ძმები ბაღის დაცვას საკუთარ თავზე იღებდნენ. ჯერ უფროსი ძმა იცდიდა ბაღში; მაგრამ ჩეეძინება და ხილს მოიპარავენ. მეორე ჯერზე მეორე ძმას ჩეეძინება და ხილს მოიპარავენ. მესამე დღეს უმცროსი ძმა წავა საყარაულოდ. ღამით ხის ძირში ჩეეძინება, ხიდან ხილი ჩამოვარდება დაეცემა და გააღვიძებს. ხმალს მეიქნევს, ჩიტს ჩამოათლის ოქროს ფრთას და მიუტანს მეფეს.

მამა ეტყვის: - რაღანაც შენ გადამირჩინე ბაღი, წადი და ჩიტი მომიყვანე.

უმცროსი ძმა შეჯდება ცხენზე და წავა. მიადგება ერთ კლდეს, გზა სამად იყოფა. კლდეზე ეწერა: თუ ქვედა გზით წახვალ, დაიკარგები, შუა გზიდან თუ წახვალ მხეცი გამოგიბტება, ზედა გზიდან წასვლისას ვერ გადარჩები.

უმცროსი ძმა გადაწყვეტს შუა გზიდან წასვლას. შევა დიდ, უღრან ტყეში. არც ცა ჩანს, არც ცოცხალი არსება.

ცოტას რომ გაივლის მინდორზე გავა, დაინახავს მისკენ რაღაც მოდის. მოახლოვებისას მგელს ხედავს.

ათთან ჩამოტება და მგელს შეაჭმევს ცხენს. მგელი მოუბრუნდა უმცროს ძმას და საით გაგიწევიაო კითხვას. უმცროსი ძმა აჩვენებს ოქროს ფრთას და მოუყვება ყველაფერს. მგელი:

- ჩემთან ერთად წამოდი, დაგეხმარები. ბიჭი და მგელი დამმოხილდებიან და ერთად განაგრძობენ გზას. ერთ სახლს მაიდგებიან. მგელი გასაღებს მისცემს და ეტყვის:
- შედი შიგნით ჩიტი წამოიყვანე და გამოდი, სხვა არაფერს შეეხო თორემ დაგიჭერენო.

ბიჭი შინით შევა. ოქროს თეფშზე დაინახავს ჩიტს. ჩიტთან ერთად თეფშსაც აიღებს, ჩიტი დაიწყებს სტვენას და უმცროს ძმას დაიჭერენ. კითხავენ რას ეძებ აქო, ბიჭი ყველაფერს მოუყვება. კაცები:

- ოქროს ცხენს თუ მოგვიყვან ჩიტს მოგცემთო, - ეტყვიან.

ბიჭი გამოვა გარეთ, მივა მგელთან, მგელი კითხავს სადაა ჩიტიო

- თეფშთან ერთად ჩიტიც ავიღე და დამიჭირესო. ოქროს ცხენს თუ მოვიყვან ჩიტს დამიბრუნებენო.

მგელს ეწყინა, გააგრძელეს გზა. ერთ სახლს მაიდგნენ. მგელი ისევ მისცემს გასაღებს და ეტყვის არავითარ შემთხვევაში არაფერს არ შეეხოო. ბიჭი ახორში შევა ოქროს ცხენს წამოიყვანს, გვერდით ოქროს აღვირიც ედო. ორივეს აიღებს. თან ამ დროს ცხენი ჭიხვინს დაიწყებს და ბიჭს ისევ დეიჭერენ, მზეთუნახავის მოყვანას თხოვენ და გაუშვებენ.

მგელი ძალიან განაწყენდა, მაგრამ გზას მაინც გააგრძელებენ. მგელი ბრჭყვიალა მელაკუდას დაემსგავსება, მზეთუნახავი გაგიჟდება მელაკუდას სილამაზეს რომ დაინახავს და ბიჭს წაყვება.

წაიყვანეს გოგო. მგელი ეტყვის უმცროს ძმას: -ოქროს ცხენი და აღვირი წამოიღე გოგო ცხენზე დავსვათო. გოგოს ცხენზე დასვამენ და მოიპარავენ. მერე წავლენ მეფესთან ოქროს ჩიტს ითხოვენ, ჩიტსაც მოიპარავენ და გაიქცევიან.

უმცროსი ძამ მგელს:

- მე მხოლოდ ოქროს ჩიტს წავიყვან, დანარჩენი შენ გქონდესო

მგელი არაფერს აიღებს. ბიჭი მადლობას გადაუხდის, წასვლისას მგელი უმცროს ძმას ბეწვს მისცემს და ეტყვის:

- ღამე თუ შეგეშინდა ბეწვს შეხედე და შენთან გავჩნდებიო.

დაღამდება, ბიჭს არაბუზენგი შეხვდება. უმცროს ძმას შეეშინდება. ამოიღებს ბეწვს და შეხედავს, მგელი მოვა და არაბუზენგს ხმალს დაარტყამს, არაბუზენგი ულამაზეს ქალად გადაიქცევა. უმცროსი ძმა მასაც წაიყვანს სახლში. მამა ტახტზე დასვამს და ბედნიერად იცხოვრებენ.

5. დერვიში

იყო და არა იყო რა ერთი გულთმისანი ბიჭი იყო და ერთიც გოგო. ამ ბიჭს ეს გოგო მოსწონდა და ცოლად უნდოდა. ერთი მდიდარი ოჯახის შვილიც იყო. ეს ბიჭი დასაქორწინებელ ასაკში მოსულა, ცოლის მოყვანან უნდოდა, მაგრამ გოგო ვერ ეპოვა. ეს ახალგაზრდა ჩაიცვამს დერვიშის სამოსს და დაიწყებს სოფლებში ხეტიალს, მიზანი დაქორწინება იყო. შევიდოდა ეზოში, დაიწყებდა ლოცვას, ხალხს დერვიში ეგონა და საჩუქრებს უძღვნიდნენ. ასეთი წესი ყოფილა, დერვიში თუ მოვა და ილოცებს, საჩუქარი უნდა მისცე. ასე ხეტიალობდა, მაგრამ საჩუქრები

სულაც არ სურდა. ერთადერთი მიზანი გოგოს გამონახვა იყო.

ერთხელაც გულთმისან ბიჭთან მივა. ილოცებს, გულთმისანი ათ ოქროს მისცემს, შემდეგ წავა გულთმისან გოგოსთან, გოგო ას ოქროს მისცემს.

ამ ახალგაზრდა კაცს მოწონებია ეს გოგო, მერე დაბრუნდება გულთმისან ბიჭთან და კითხვას:

- შენ ათი ოქრო მომეცი და იმ გოგომ ასი ოქრო მომცა, რატომ?

გულთმისანი ეტყვის:

- ეს ამბავი არ გამომკითხო, წადი შნს გზაზეო.

დერვიში არ მოეშვება, მაშინ გულთმისანი ბიჭი ეტყვის:

- თუ გინდა რომ პასუხი გაგცე მედოლესთან წადი და გამიგე მისი ამბავი. ეს მედოლე ყოველდღე აკეთებს დოლებს და საღამოს ამტრევს. კითხე რატომ იქცევა ასე და მეც გეტყვი მაგ გოგოზეო. დერვიში წავა მედოლესთან. მედოლე დერვიშს ფულს მისცემს.

დერვიში ეტყვის:

- შენი ფული არ მინდა, ღამით აქ დამტოვეო.

მედოლე დათანხმდება. დერვიშიც უყურებს მედოლეს როგორ აკეთებს დოლებს და მერე ამტრევს. დერვიში კითხავს ასე რატომ იქცევიო. მედოლე:

- არაფერი მკითხო შენ გზას დაადექი აწიო. დერვიში არ მოეშვება გინდა არ გინდა უნდა მითხრაო. მაშინ ვაჭრის ამბავი უნდა გამიგო ეტყვის მედოლე. ერთი ვაჭარი საღამომდე ვაჭრობს, საღამოს კი ფულს წვავსო.

დერვიში წავა ვაჭართან და კითხავს:

- დღეს შენი სტუმარი ვარ. ვაჭარი დერვიშს კარგად უმასპინძლებს.

სადამოს ვაჭარი რასაც ივაჭრებს დაწვავს, დერვიში მიზებს კითხავს.

- ძვირფასო სტუმარო, ნუ მკითხავ მაინც არაფერს გეტყვიო. დერვიში რომ აღარ მოეშვება ვაჭარი ეტყვის:
- ასე ძალიან თუ გაინტერესებს ხოჯას კითხე. ხოჯა ადის მინარეთზე, ეზანს წაიკითხავს და მინარეთიდან ჩამოხტება, ხოჯა რომ ჩამოხტება ხალხი გადასარჩენად იჭერს. თუ ხოჯის ამბავს გაიგებ მაშინ მეც მოგიყვები ყველაფერსო.

დერვიში იპოვის ხოჯას. შუადღის ეზანს რომ დაამთავრებს მინარეთიდან გადმოხტება, ხალხი ქვემოთ ელოდება და დაიჭერენ. დერვიში მივა ხოჯასთან და კითხავს მიზებს. ხოჯა ეტყვის:

- თუ ასე გაინტერესებს, ერთ ქალაქში ცხოვრობს ერთი კაცი, ოთახის შუაში კაცის თავი ჩამოუკიდია და ტყის ქათამი აზის თავზე. თუ გაიგებ მის ამბავს მოგიყვები ყველაფერსო.

დერვიში დაადგება გზას. მოძებნის იმ კაცს. ყველაფერს მოუყვება, ეს კაცი ეტყვის დაანებე თავი ამ ყველაფერსო. დერვიში არ მოუსმენს, კაცი კი ეტყვის:

- ერთ სოფელში ერთი კაცია, ეს კაცი სარეცხს გარეცხავს და მერე ტალახში ყრის. ეს კაცი რატომ იქცევა ასე თუ გაიგებ, მეც ჩემს ამბავს მოგიყვები, - ეტყვის კაცი.

საცოდავმა დერვიშმა რა ქნას, წავა. ნახავს ამ კაცს, რაც გაიგონა ამ კაცზე ყველაფერი მისი თვალთ დაინახა, კაცი რეცხავს სარეცხს, ახლო-მახლო ოთხი მტრედი უყურებს. რომ გარეცხავს მტრედები მიფრინავენ, კაციც განრისხებული ჩაყრის ტალახში სარეცხს.

დერვიში კაცს კითხავს ასე რატომ იქცევიო, კაცი ეტყვის: - თუ ამ

ამბავის გაგება გინდა ქალაქში ვერცხლის და ოქროს წყაროებია, იქ წადი თითო ჯაჭვი ოქრო-ვერცხლი მომიტანეო.

რა ქნას დერვიშმა, სხვა გზა არ აქვს წავა ჯაჭვების მოსატანად. მივა ერთ სახლში, დაუძახებს პატრონს. სახლიდან გამოვა მოხუცი ქალი. დაპატიჟებს დერვიშს სახლში. დერვიში სახლში შევა და მიხვდება ეს ქალი მარტო რომაა. სტუმარი წყალს ითხოვს. მოხუცი ქალი წყლის გაგონებაზე ანერვიულდება და ეტყვის:

- დღეს წყალი შეწყდა და ხვალამდე არ მოვა, მოითმინო უნდა, ამ სოფელში დიდი მდინარეა, მდინარეს დიდი დევი დაეპატრონა. წყალს არ გვაძლევს. ყოველდღე თითო ქალს ვაძლევთ, და ის ბინძურ წყალს გვაძლევს. ხვალ ხელმწიფის გოგოს ჯერია, სოფელში სხვა გოგო აღარ დარჩა და ხელმწიფის გოგო უნდა წაიყვანონო.

დერვიში ეტყვის:

- თუ არ გამეღვიძა, გოგოს წაყვანის დროს გამაღვიძეთ!

დერვიში დაწვება, დაღლილობისგან იმწამსვე დაიძინებს. მეორე დღეს გოგო ტირილ-ტირილით მიყავთ დევთან. მოხუცი ქალი გააღვიძებს დერვიშს.

დერვიში ადგება და წავა. დევთან გოგოს მისვლამდე მივა. გოგო: - არ წახვიდე ორივეს შეგვჭამს. დერვიში არ მოუსმენს, ხანჯალს ამოიღებს, დევს გაუხარდება მისი დანახვა, ადგება მის შესაჭმელად, მაგრამ დერვიში ხანჯალს ჩაასობს და ორ ნაწილად გააპობს. სისხლიანი მდინარე წამოვა, ხალხს გაუხარდება და წავლენ წყლის მოსატანად. ამ დროს დერვიში შეაჩერებს ხალხს და ეტყვის წყალი რომ გაიწმინდება მერე გაავსეთო. გოგო გახარებული სახლში წავა.

ხელმწიფეს გაუკვირდება:

- შვილო რა მოხდა, რატომ მოხვედი, ხალხი უწყლოდ დარჩება. გოგო ყველაფერს მოუყვება მამამისს. ხელმწიფეს გაუხარდება და შვილის გადამრჩენელ კაცზე კითხავს შვილს. გოგოც ეტყვის ადრე მამა არ მინახავს, მაგრამ თუ დავინახე ვიცნობო. ხელმწიფე ბრძანებს:
- ხვალ ამ სამეფოში ვინც ცხოვრობს ყველა შეკრიბეთო.

სასახლეში წაუსვლელი არავინ დარჩება. მაგრამ მოხუცი ქალი და დერვიმი შორს რომ ცხოვრობდნენ სასახლეში ვერ წავიდნენ. გოგო ელოდება, ხალხი მიდის მოდის, ბოლოს იტყვის:

- მე ვინც გადამარჩინა არ მოსულა, ალბათ ვერ გაიგოო.

ხელმწიფე ვეზირებს კითხავს:

- არის ისეთი ვინმე ვინც არ მოსულა?

ვეზირი ეტყვის:

- ერთი მოხუცი ქალი არ მოსულა, მაგრამ მასთან მგონი არავინ ცხოვრობს.

ხელმწიფე ვეზირებს გააგზავნის მოხუც ქალთან. ვეზირები მოხუცი ქალის სახლში დერვიმს დაინახავენ და ხელმწიფის დანაბარებს გადაცემენ.

ცხენებს შემოახტებიან და წავლენ. რომ მივლენ გოგო სიხარულით იყვრებს, ამ კაცმა გადამარჩინაო. ხელმწიფე სურას გააშლევინებს და იტყვის:

- შვილო რაც გინდა მთხოვე, გმირობა ჩაიდინე და გადამირჩინე სახელმწიფო. ვეზირი იტყვის:
- გოგო გადაგირჩინა, მივათხოვოთ შენი შვილიო. ეს აზრი მოეწონება ხელმწიფეს და ჩემს გოგოს და ტახტსაც შენ გაძლევო ეტყვის.

დერვიში:

- ოქრო-ვერცხლის წყაროებზე მინდა წასვლა, იქამდე შეგიძლიათ მიმაცილოთ? - ეტყვის. ხელმწიფე მოწყენილი ეტყვის:
- დევს ჩემი გოგო რომ ეჭამა უფრო კაი იყო. მაშინ დერვიში ეტყვის მართო წავალო, წასვლისას ხელმწიფე შეაჩერებს:
- შენ ასეთი სიეკთე გამიკეთე. როგორც შემეძლება დაგეხმარები. ერთ ტყეში წახვალ. ტყეში ყველაზე დიდ ხეს დაინახავ, ხეზე ჩიტის ბუდეა, ბუდეში ორი ბარტყია. ტყეში მცხოვრებ გველეშაპს ამ ბარტყების შეჭმა უნდა, თუ მიუსწრებ და მოკლავ გველეშაპს, დედა ჩიტი წაგიყვანს წყაროზეო.

დერვიში წავა. იპოვის ხეს და ხის ძირში იცდის. მართლაც საშინელი ცხოველი მოდის მისკენ. დასცემს ხანჯალს და მოკლავს გველეშაპს. ხის ძირში დაღლილ დერვიშს ჩაეძინება. ამ დროს დედა ჩიტი მოვა, დაინახავს ხის ძირში კაცს ძინავს, იფიქრებს ამას უნდოდა ჩემი ბარტყების შეჭმად და მისკენ გაფრინდება. ამ დროს ბარტყები ეტყვიან დედა ჩიტს მაგ კაცმა გადაგვარჩინაო არაფერი დაუშაოო. ჩიტს გაუხარდება და ხის ტოტზე ჯდომისას ფრთებს გაშლის და გააღვიძებს დერვიშს.

- ბარტყები გადამირჩინე, რაც გინდა იმას შეგისრულებ.

დერვიში ეტყვის რაც სურს. ჩიტს ცოტა გაუჭირდება მაგრამ მაინც დაეხმარება. დერვიშს მოთხოვს შვიდ ტომარა ხორცს და შვიდ ტომარა ღვინოს.

დერვიში წავა ხელმწიფესთან, წაიღებს ხორცს და ღვინოს. ჩიტი ერთ ფრთაში ხორცს, მეორეში ღვინოს დამალავს. დერვიში კისერზე მოაჯდება და წავლენ. ჩიტი ეტყვის:

- იმ ადგილას რომ მივალთ მარჯვენა ხელი ოქროს წყალში ჩაყავი, მერე მარცხენა ხელი ვერცხლის წყალში ჩაყავი, მერე რაც გინდა იმას წამოვიღებთ და წამოვალთ. მაგრამ ეს მოძრაობები სწრაფად უნდა გააკეთო. უკან რომ წავალთ გაიგონებ შენი ნათესავების ტირილის ხმებს, უკან არ შეიხედო თორემ ორივე გავქვავდებითო.

მივლენ წყაროსთან, ჩიტი ეტყვის:

- მარჯვენა ხელი ჩაყავი, ახლა მარცხენა ხელიც

დერვიში აიღებს ჯაჭვებს და უკან გაბრუნდებიან. უკან გაბრუნებისას დერვიში მართლაც გაიგონებს დედამისის, მამამისის და ნათესავების ხმები. დერვიში უკან არ გაიხედავს და დაადგება გზას საიდუმლოებების ამოსახსნელად.

პირველად მრეცხავთან მივა და ეტყვის:

- ახლა მომიყევი შენი ამბავი. კაცი ვერ იცნობს, დერვიში ყველაფერს გაახსენებს. მაშინ მრეცხავი დაიწყებს:
- ამდენი გიხეტიალია შვილო, მოგიყვები ჩემს ამბავსო. მე ერთი ღარიბი კაცი ვიყავი, მხოლოდ დედა მყავდა, ვმუშაობდი და თავი ძლივს გაგვქონდა. ერთ დღეს გზაში ლამაზ ქალს შევხვდი. ქალი ძალიან ლამაზი იყო. მოვიდა ხელი ჩამჭიდა. მე ვკითხე რა გინდა მეთქი. „ჩვენი ნიქაჰი ზეცისგან გაკეთებულია, შენი ცოლი ვარ, სახლში წამიყვანეო,“ მითხრა. მე ვუთხარი ღარიბი ვარ და ვერ წაგიყვან ცოლადო. არ მომეშვა, იძულებული შევიქენი სახლში წამეყვანა. დედა გამიბრაზდა, მაგრამ არ მივაქციე ყურადღება.

ამ ქალისგან სამი შვილი შემეძინა. სამივე ერთმანეთზე უკეთესი იყო. ერთ დღეს დედა მომიკვდა. ხალხი რომ ტიროდა, ჩემი ცოლი კარადაზე იჯდა, არც ტირის არც არაფერს ამბობს. დასასაფლავებლად რომ წავიყვანეთ, ატეხა სიცილი, ყველას გაუკვირდა, მაგრამ მე ვერაფერი

ვუთხარი. სახლში რომ დავბრუნდით გავუბრაზდი ცოლს. ჩვენი ბაღნები სკოლაში დადიოდნენ. ცოლმა არც მკითხა ისე გააკეთებია დუხოლკა. ერთ დღეს ვნახე უფროსი ბიჭი არაა არსად. მეორე დღეს მეორე შვილი აღარაა, მესამე დღეს უმცროსიც ვერ ვიპოვე, ამ ჩემს ცოლს ბაღნები დუხოლკაში შეუყრია. გავდელი და ცოლი ვცემე. თვითონაც ადგა და დაიკარგა ფუხოლკაში. გავაღე დუხოლკა რომ გამოფრინდა ოთხი მტრედი, სამი ჩემი შვილი და ერთიც ცოლი. ეს რომ დავინახე ავტებე ტირილი. ცოლს დავუწყე ვედრება დამიბრუნდი მეთქი და ჩემმა ცოლმა ასეთი რამე მომიყვა:

- დედაშენი რომ მოკვდა, კარადაზე იმიტომ დავჯექი რომ სახლი სისხლის ტბით სავსე იყო. თქვენ ვერ ხედავდით მარტო მე ვხედავდი. დედაშენი ორგული ქალი იყო, მოვიდა ეჯელი და ამოთხარა ენა, პირიდან სისხლის დენა რომ დაიწყო სახლი სისხლით გაივსო. დასაფლავებისას იმიტომ ვიციხოდით რომ, დედაშენი ცხოვრებაში ერთ ლუკმა პურს არ მიცემდა არავის, ერთხელ პატარა, დამწვარი პური გადაუგდო ძაღლს, ამ ძაღლმაც ეს პური ჯოხზე ააცვა და წინ მოგყვებოდათო. ამაზე ვიციხოდითო. ჩემი შვილები დუხოლკაში არ შემიყრია, სამოთხის სკოლა იყო მაგიო. რომ მცემე მეც მათთან ერთად წავედი და ახლა დავფრინავთო თქვა და დაასრულა საუბარი.

ესენი რომ მომიყვა ვებვეწე დამიბრუნდი მეთქი მაგრამ არ დაბრუნდნენ. ახლა ამ სარეცხს რომ ვრეცხავ, ოთხივე ჩემს გვერდითაა, მეც სიხარულით ვრეცხავ. გარეცხვას რომ დავამთავრებ მიფრინავენ. ძალიან მწყინს და სარეცხს ტალახში ვყრი მაგიტომო. ჩემი ამბავიც აგიაო. დერვიში დაემშვიდობება და წავა.

დერვიში წავა ოთახში კაცის თავი რომ აქვს ჩამოკიდებული იმ კაცთან, ყველაფერს მოუყვება. კაცი ეტყვის:

- ჩემი ამბავი თუ ასე ძალიან გაინტერესებს კარგად მომისმინე. ორი ცხენი მყავდა, ერთი მფრინავი იყო, მეორე წვიმის ცხენი. ორივეს კარგად ვუყურებდი. ერთ დღეს წვიმის ცხენი ავად გახდა. გავუბრაზდი მეჯინიბეს ცუდად უყურებ ჩემს ცხენს მეთქი. ის გამომეპასუხა.
- თქვენი ბრალია, ყოველ ღამე სადღაც მიდიხართ და ცხენს ღლით, მერე ცხენი ავად ხდება. ესაა მიზეზი. გამიკვირდა მაგრამ არაფერი ვუთხარი. მეჯინიბეს ეგონა რომ ყოველ ღამე ცხენზე ვჯდებოდი. ჩემს ცოლზე დავეჭვიდი, ის ხომ არ მიდის სადმე მეთქი.

საღამოს დავწექით. ხვრინვა ამოვუშვი, ვითომ მეძინა, ჩემს ცოლს ეგონა დამეძინა, ტანზე ჩაიცვა და გავიდა. მეც ავდექი და დავედევნე. გააღვიძა მეჯინიბე და მოამზადებინა ცხენი, მოაჯდა ცხენს და ტყეში წავიდა. ერთი კლდის წინ ცხენიდან ჩამოვიდა, ორმოცი ყაჩაღის ბატონის საყვარელი ყოფილა. ცხენიდან რომ ჩამოხტა, მისი საყვარელი უყვირებს რატომ დაიგვიანეო და სახეში დაარტყამს. მეწყინა ჩემს ცოლს რომ დაარტყა, მაგრამ ვერაფერი გავაკეთე იმ წუთს. დაჯდნენ და დაიწყეს დაღევა.

მე ჩუმად მივეპარე და ღვინო მოვწამლე. ცოტა ხანში ყველას დაეძინა. ჩემი ცოლი ცხენს მათხტა და სახლში წავიდა. ჩემი ცოლი რომ წავიდა თავი დავჭერი ყველას. ჩემი ცოლის საყვარლის თავი წამოვიღე და ქალს მივასწარი სახლში. ვერაფერს მიხვდეს მეთქი დავწექი და ვითომ მძინავს. დაწვა ჩემს გვერდზე. ვუთხარი ცუდი სიზმარი ვნახე მეთქი და გავაღვიძე. სიზმარში ვნახე ადექი და წახვედი, მე გამოგეკიდე. ერთ კლდესთან მიხვედი, იქ ერთმა კაცმა დაგარტყა, მე გავბრაზდი, თავი მოვჭარი, შენ მოგიტანეო უთხრა და აჩვენა კაცის თავი. ჩემმა ცოლმა რომ ეს დაინახა სახეში დამარტყა და ძალღად გადავიქეცი. ნათესავებს ვიცნობდი მაგრამ ვერ ვლაპრაკობდი, ისინი ვერ მცნობდნენ.

ერთ დღეს შევხვდი დეიდას, მიცნო და სახლში წამიყვანა. მარტო მე ვყავდი დიშვილი და ყოველ დღე ტიროდა. სადამოს ვწევარ ბალკონზე, მოვიდა სამი მტრედი და ლაპარაკობდნენ, ერთმა თქვა:

- ეხლა ვინმეს რომ ღვიძებოდა ვასწავლიდი როგორ უნდა გადაიქცეს ეს ძალლი კაცად. რომ წავალ ერთ ჯოხს დავტოვებ, ამ ჯოხს რომ დაარტყამ ძალღს, ძველებურად ადამიანი იქნებაო.

მეორე იტყვის:

- ჩემს ადგილას რომ ჯოხი დავარდებო ის რომ ადამიანს დაარტყა ძალღად გადაიქცევაო. მესამეც იტყვის, ჩემი ჯოხი რომ ადამიანს დაარტყა ტყის ქათამად გადაიქცევაო. მტრედების ლაპარაკი გაუგონია დეიდაჩემს. მართლაც დაუნახავს ბალკონზე სამი ჯოხი. ერთ-ერთი დამარტყა და გადავიქციე ისევ კაცად. მესამე მტრედის ჯოხი ავიღე და დავარტყი თუ არა გადაიქცა ტყის ქათამად. მის მერე დააჯდა მისი საყავრლის თავს და აღარ დგება. ისე შეყვარებია ის კაცი, ხელი რომ წაიღო მისი თავისკენ ნისკარტს დაგარტყამს. ჩემი საიდუმლოც ესაა შვილოო ეტყვის კაცი.

დერვიში მადლობას გადაუხდის და წავა ხოჯასთან. ხოჯა ეტყვის მომშორდი არაფერს არ მოგიყვებო. დერვიში შეახსენებს თავს და ტყის ქათმის ამბავს მოუყვება. ხოჯა დერვიშს გაიხსენებს და ამბის მოყოლად დაიწყებს:

- ერთ დღეს მინარეთზე ავედი, ეზანს რომ ვკითხულობდი ერთი ჩიტი მოვიდა და გამიტაცა. მალლა ცაში მაფრენდა. ცოტა ხანში ლამაზ ქალად გადაიქცა. ისეთი ლამაზი ქალი იყო რომ ვედარც ვნახავდი ისეთს და ვერც ვიპოვიდი რომ მეძია. ცოტა ხანს დავიძინებო თქვა და:
- აქ ჩემზე ლამაზი ქალები გამოივლიან, არ გამოელაპარაკო თორემ

შენი ცოლი აღარ ვიქნებო.

მართლაც გაიარა ლამაზმა ქალებმა. მეც ვიფიქრე:

- ამას ძინავს და ვერაფერს გაიგებს მეთქი და ვკოცნე და ვეფერე ქალებს. იმ წამსვე გამოიღვიძა ამან და მითხრა:
- აღარ მინდიხარო და ჩიტად გადაიქცა. ისევ მინარეთზე დამტოვა და წავიდა. ახლა მინარეთზე რომ ავალ და ეზანს წავიკითხავ ის ქალი მახსენდება. ვფიქრობ რომ ჩემმა სიოცხლემ აზრი დაკარგა და მინარეთიდან ძირს ვხტები, ხალხი კიდევ მიჭერს რომ არ მოვკვტე.

დერვიში ამ ამბის მოსმენის შემდეგ წავა ვაჭართან. მოუყვება ხოჯის ამბავს და ვაჭარიც დაიწყებს მისი ამბავს:

- სადაც ვცხოვრობდით ყველაზე ლამაზი ქალი ჩემი ცოლი იყო. მას ვენდობოდი და რასაც ვვაჭრობდი მას ვაძლევდი. ერთ დღეს ვუთხარი რაც ვივაჭრე მოდი დავთვალოთ მეთქი. ჩემმა ცოლმა ორსამი დღის ნავაჭრი ფული მოიტანა. გამიკვირდა და ვკითხე:
- სხვა ფული სადაა?
- სხვა ფული არააო, მითხრა

არაფერი მითქვამს დავიწყე მისი თვალთვალი. ერთ დღეს იფიქრა სამსახურში მიდისო, სახლში დავიმალე და ცოტა ხნის მერე რას ვხედავ, მოვიდა ვილაც, ჩემს ცოლს მისი დანახვა გაეხარდა და სუფრა გაუწყო. მერე კითხა:

- ხვალამდე რამდენიც გეყოფა მითხარი, იმდენ ფულს მოგცემო. კაცი:
- არ მინდა გუშინ რომ მომეცი არ დამიხარჯავს ჯერო, - ეტყვის.

ჩემმა ცოლმა მაინც მოიტანა ფული და მისცა. წავიდა ეს კაცი. მეც გაგიჟებული ჩემ ცოლთან მივვარდი. ცოლს გაუკვირდა და ისე იქცეოდა

ვითომ არაფერი მომხდარიყოს. სახლიდან გავაგდე, საკუთარ თავს პირობა მივეცი, რასაც ვივაჭრებ არავის მივცემ მეთქი და იმის მერე ვწვავ ფულს.

დერვიშს მხოლოდ მედოლეს ამბავი დარჩა გასაგები, მედოლეს ამბის შემდეგ იმ მისანი გოგოს ამბავს გაიგებდა, რომელიც მოეწონა და რომელზე დაქორწინებაც უნდოდა. მივა მედოლესთან და უსმენს მის ამბავს:

- ერთ დღეს სამი დოლი გავაკეთე, ამათგან ერთი ძალიან ლამაზი იყო. ჩემთვის შევინახე, ვერ გავიმეტე გასაყიდად. სხვა დოლები ბაზარში წავიღე გასაყიდად, რომ გავყიდე სახლში ვბრუნდებოდი. გზაში ერთი ლამაზად ჩაცმული ბიჭი ცხენით მოდიოდა. ხელში დოლი ეჭირა. მე არ მიცნობდა, ვკითხე ეს დოლი სად იპოვე მეთქი. საყვარლის საჩუქარი ყოფილა. არაფერი ვუთხარი, გაცეცხლებული მოვედი. ჩემს ცოლს ვკითხე დოლი სადაა მეთქი. იქნება სადმეო მითხრა, გაცეცხლებულმა დავახრჩვე ცოლი. იმის მერე დოლს ვაკეთებ და ვამტვრევო, -თქვა მედოლემ.

როგორც იქნა ყველაფერი გაიგო, ახლა კი მისან ბიჭთან წავიდა. ბიჭი ეტყვის:

- ის ქალიც ჩემნაირად მისანია. ვინც კი ცოლობას თხოვს ყველას მიყვება ცოლად. სახლში მიყავს ფილავს აჭმევს, ერთი ლუკმის მერე კაცს კოვზს ურტყამს თავში და კაციც ოქროდ იქცევა. ამიტომ სახლში ვინც არ უნდა მივიდეს გულუხვია. ამიტომაც მოგცა ასი ოქრო. მე შენ გეტყვი როგორ უნდა მოიქცე ნიქაჰის მერე. ფილავს რომ მოიტანს პირველი ლუკმა კატას მიეცი, კატას დაარტყამს კოვზს და შენც გადარჩებიო.

დერვიშს გაუხარდება, მადლობას გადაუხდის და წავა მისან ქალთან. დაქორწინდებიან. ქალი მოიტანს ფილავს, დერვიშიც პირველ ლუკმას

კატას მიცემს, ქალი დაარტყამს კატას კოვზს და კატა ოქრო გახდება. - ჩემი საიდუმლო მისანი ბიჭისგან გაგიგიაო ეტყვის, წამომყევი ოქრო უნდა გაჩვენო და წაიყვანს. - ჩემი ქმარი ვერ იქნები, ამიტომ შენს გზას მიხედე, ამ ოქროს გაჩუქებ, მთელი ცხოვრება გეყოფაო ეტყვის. დერვიში წაიღებს ოქროს და სახლში დაბრუნდება. ბოლოს იპოვის ცოლს, დაქორწინდება და შვიდი დღე-ღამე ქორწილს გადაიხდის.

Ek 3**ÖZGEÇMİŞ**

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Nona		Nikabadze
Doğum Yeri ve Yılı	Batum, Gürcistan		1993
Bildiği Yabancı Diller	Türkçe		Rusça, İngilizce
Eğitim Durumu	Başlama-Bitirme Yılı		Kurum adı
Lise	2008	2011	No: 18. Devlet lisesi
Lisans	2011	2015	Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi
Yüksek Lisans	2015		Uludağ Üniversitesi
Doktora			
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama – Ayrılma Yılı		Çalışan Kurumun Adı
1.	2016		Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi, Niko Berdzenişvili Enstitüsü, Tarih Bölümü, Araştırma Görevlisi
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve			

Mesleki Kuruluşlar							
Katıldığı Proje ve Toplantılar							
Yayımlar:	<ol style="list-style-type: none"> 1) XX yüzyılın ilk yarısında Batum Okulları ve kültür merkezleri, Batumi, 2017 (Kızıl Acaristan Sâlnâmesine göre) 2) Mustafa Sarı'nın kitabı: Türkiye – Kafkasya ilişkilerinde Batum (1917-1921) tanıtımı, Tarih Habercisi Yayınları, Batumi, 2016 3) Niko Marr ve Çoruh havza halkların etnolojik meseleleri, Tarih Habercisi, No: 12, Batumi, 2013 4) Нико Марр и некоторые вопросы этнографии населения Чорохского бассейна. - «Этнология, Археология, Фолклористика Кавказа», Tiflis, 2012 5) 93 Harbi Acara Muhacirleri ve Anadolu'da Onların Yerleşimleri, Kafkas Göçleri ve Etkileri Sempozyumu, İstanbul, (2018 yılında basılacaktır) 						
Diğer:							
İletişim (e-posta)	nona.nikabadze@gmail.com						
	<table border="1"> <tr> <td>Tarih</td> <td></td> </tr> <tr> <td>İmza</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Adı Soyadı</td> <td>Nona Nikabadze</td> </tr> </table>	Tarih		İmza		Adı Soyadı	Nona Nikabadze
Tarih							
İmza							
Adı Soyadı	Nona Nikabadze						

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Nona Nifabadze
Tez Adı	Batum-Keda ilçesi Kvaşta Köyü Malk Edebiyatı Ürünleri
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Doç. Dr. Mülye TAŞ.
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 26. 12. 2017

İmza : N. Nifabadze